

MAYIS - 2019

Yüksek Lisans - Mimarlık

BURCA ARAR

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**MİMARLIK FAKÜLTELERİNDE MEKÂNSAL
PERFORMANSIN KULLANICILAR ÜZERİNDEN
DEĞERLENDİRİLMESİ: ERCİYES ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ**

MİMARLIK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURCA ARAR

MAYIS 2019

**Mimarlık Fakültelerinde Mekânsal Performansın
Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi; Erciyes
Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Örneği**

Hasan Kalyoncu Üniversitesi
Mimarlık Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK

Burca ARAR

Mayıs 2019

© 2019 [Burca ARAR]

**FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
YÜKSEK LİSANS KABUL VE ONAY FORMU**

Mimarlık Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi **Burca ARAR** tarafından hazırlanan “**Mimarlık Fakültelerinde Mekansal Performansın Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi; Erciyes Üniversitesi örneği**” başlıklı tez, 23/05/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucu **başarılı** bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Görevi

Unvanı, Adı ve Soyadı

İmzası:

Kurumu/Üniversitesi

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK
Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Başkanı

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa İNCESAKAL
Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Jüri Üyesi

Doç. Dr. Esra YALDIZ
Necmettin Erbakan Üniversitesi

Bu tez Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

İlgili tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek ilgili tezde yer aldığını beyan ederim.

Burca ARAR

ÖZET

MİMARLIK FAKÜLTELERİNDE MEKÂNSAL PERFORMANSIN KULLANICILAR ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ: ERCİYES ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ

ARAR, Burca

Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık

Tez Yöneticisi: Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK

Mayıs 2019

132 sayfa

Tasarımcılar, mekân planlaması yaparken insanların yaşamını kolaylaştırmak, ihtiyaçlarını önemsemek ve memnuniyetini sağlamak kriterlerini göz önünde bulundurmalıdır. Mekân planlamasında; kullanıcının fiziksel, sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin ön planda tutulması, tasarlanan mekânların performansını olumlu yönde arttırmaktadır. Mekân ve kullanıcı kavramları birbirinden ayrı düşünülmemesi gereken kavramlar olup ikisi arasındaki ilişki beden ve sahne olarak örneklendirilebilir. Bu iki ilişkinin bir araya gelmesi performans kavramını oluşturmaktadır.

Mekân performansının bileşenlerinden olan kullanıcıların memnuniyet düzeyi, mekânlara yüklenilen işlevlerin kullanıcılar tarafından nasıl algılandığı gibi parametreler işlevin sürekliliğinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Mekânsal performansın düşük olduğu ve yeterince irdelenmediği düşünülen mekânların, gereksinimlere yanıt verme düzeyinin kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Çalışmanın ilerlemesi aşamasında literatür taraması önemli yer tutmaktadır. Test edilmesi aşamasında ise örnek mekân olarak Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bölüm binası değerlendirilmiştir. Bu aşamada ise yöntem olarak bölüm binasını kullanmakta olan 2019 bahar dönemi dördüncü sınıf öğrencilerinin katıldığı anket çalışması ile istatistik veri toplama, yerinde gözlem ve resmi veri toplamadan faydalanılmıştır.

Çalışmadaki yöntemler örnek mekân üzerinde uygulandığı zaman bulgular elde edilmiştir. Öncelikle kullanıcıların mekânı değerlendirdiğinde güvenilirlik analizi oldukça yüksek çıkmış ve bölüm binası değerlendirmeleri sonucunda kullanıcı memnuniyetinin yeterli olmadığı, mekân performansının düşük olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mekânsal Algı, Kamusal Mekânlarda Kullanıcı Gereksinimleri, Kullanım Sürecinde Değerlendirme, Performans Kavramı

ABSTRACT

EVALUATION OF THE SPATIAL PERFORMANCE OF USERS IN THE FACULTIES OF ARCHITECTURE; UNIVERSITY OF ERCIYES FACULTY OF ARCHITECTURE SAMPLE

ARAR, Burca

M.Sc. in Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Ülkü ALTINOLUK

May 2019

132 pages

Designers should pay attention to the criteria of making people's life easier, taking care of their needs and ensuring their satisfaction while planning the site. In the planning of the site, the physical, social and psychological needs of the users are prioritized. The concepts of site and user are concepts that should not be considered separately and the relationship between the two can be exemplified as body and stage. The combination of these two relationships constitutes the concept of performance.

Parameters such as the importance of site performance, the level of satisfaction of the users, the perception of the functions that are installed on the sites by the users are of great importance in terms of ensuring the continuity of the function. The aim of the study is to evaluate the level of response to the needs of the sites where spatial performance is low and not sufficiently investigated.

The literature review has an important place in the progress of the study. The Erciyes University Department of Architecture was evaluated as a sample site during the testing phase. In this phase, the data collection, on-site observation and official data collection were used with the questionnaire study, which included fourth grade students in 2019 spring semester.

When the methods in the study were applied on the sample site, the findings were obtained. First of all, when the users evaluated the space, the reliability analysis was quite high, and as a result of the evaluations of the department building, user satisfaction was not enough and the performance of the place was low.

Keywords: Spatial Perception, User Requirements in Public Spaces, Evaluation in Performance Process, Performance Concept

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans öğrenim döneminde ve tez çalışmalarım boyunca bana cesaret veren, her türlü destek ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanı hocam Prof. Dr. Ülkü Altınoluk'a çok teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Tez konusunda bana inanan, yol gösteren, her zaman arkamda duran ve destek veren Dr. Öğr. Üyesi Mustafa İncesakal'a çok teşekkür ederim. Ayrıca, tez çalışmamda bilgilerini benimle paylaşan Öğr. Gör. Fatih Altan'a çok teşekkür ederim. Hayatım boyunca emeklerini benden esirgemeyen her zaman bana güvenen ve arkamda duran aileme en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmamda asıl amaç insan yaşamı olması, kullanıcının yaşam kalitesinin ve veriminin artmasına katkı sağlaması, yaşanabilirliği ve mekân performansını artırmayı sağlayacak mekânların tasarlanmasında alt yapı oluşturabileceğini varsayarak beni umutlandırmaktadır. Çalışmanın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1 Problemin Belirlenmesi	5
1.2 Araştırmanın Amacı	6
1.3 Araştırmanın Önemi	6
1.4 Araştırmanın Varsayımları	7
1.5 Araştırmanın Kapsamı.....	8
1.6 Araştırmanın Yöntemi	8
1.7 Literatür Araştırması	10
İKİNCİ BÖLÜM.....	18
MEKÂN VE MEKÂNSAL ALGI.....	18
2.1 Mekân Kavramı	18
2.2 Algı Kavramı	20
2.3 Algı Kuramları ve İlkeleri (Gestalt Kuramı)	21
2.4 Mekânın Algısı	23
2.4.1 Okunaklılık	25
2.4.2 Algılanabilirlik.....	26
2.4.3 Yapı ve Kimlik.....	27
2.4.4 Mekânsal Algıyı Oluşturmak.....	28
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	31

KAMUSAL MEKÂNLARDA KULLANICI GEREKSİNİMLERİ	31
3.1 Fiziksel Kullanıcı Gereksinimleri.....	31
3.1.1 Mekânsal Gereksinimler	33
3.1.2 Sağlık Gereksinimleri.....	34
3.1.3 Fiziksel Çevre Şartlarına İlişkin Gereksinimler	34
3.1.4 Güvenlik Gereksinimleri	35
3.2 Psiko-Sosyal Gereksinimler	37
3.2.1 Mahremiyet (Gizlilik) Gereksinimleri	37
3.2.2 İtibar Gereksinimleri.....	39
3.2.3 Aitlik Gereksinimleri	40
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	42
KULLANIM SÜRECİNDE DEĞERLENDİRME (KSD) VE PERFORMANS KAVRAMI.....	42
4.1 Performans Kavramı.....	42
4.1.1 Performans Ölçümünün Önemi	44
4.1.2 Mekânda Performans	45
4.2 Kullanım Sürecinde Değerlendirme	46
4.3 Kullanım Sürecinde Değerlendirmenin Performans Düzeyi	48
4.3.1 Teknik Performans Düzeyi	49
4.3.2 İşlevsel Performans Düzeyi	49
4.3.3 Davranışsal Performans Düzeyi.....	50
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	52
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİNDE KULLANICILAR ÜZERİNDEN MEKÂNSAL PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ	52
5.1 Erciyes Üniversitesi Kuruluş ve Gelişmesi	52
5.1.1 Erciyes Üniversitesi Kampüsündeki Binalar Ve Hizmetler	57
5.2 Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin Tanımlanması	65
5.2.1 Tanımlar.....	65

5.2.2 Kullanıcılar	68
5.2.3 Mekânsal Analiz Verileri	69
5.2.4 Anket / Görüşme Verileri	86
5.2.5 Bulgular	87
ALTINCI BÖLÜM	112
SONUÇ VE ÖNERİLER	112
KAYNAKÇA	115
EKLER	122

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1.1. Yöntem Akış Diyagramı	10
Tablo 2.1. Gestalt Kuramı İlkeleri (Asar, 2013).	23
Tablo 2.2. Lefebvre'in Mekân İle İlgili Üçlülere (Lefebvre, 1991).....	24
Tablo 2.3 Mekân Algısı Bileşenleri.....	30
Tablo 3.1. Maslow'un (1943) İhtiyaçlar Hiyerarşisi Diyagramı (Gür, 1996).dan Uyarlama	32
Tablo 3.2. Mahremiyet Mekanizması (Altman, 1975).	38
Tablo 4.1. Farklı Araştırmacılar Tarafından Belirlenen Performans Kategorileri (Yaldız, 2013).	48
Tablo 5.1. Erciyes Üniversitesi Tarihsel Gelişim Şeması (7).	54
Tablo 5.2. Erciyes Üniversitesi Akademik ve İdari Örgütsel Yapı Şeması(7).....	63
Tablo 5.3. Mimarlık Fakültesi Organizasyon Şeması (8).	67
Tablo 5.4. Mimarlık Fakültesi Öğrenci Sayısı Dağılımı (8).	68
Tablo 5.5. Mimarlık Fakültesi Akademik Personel Dağılımı (8).....	68
Tablo 5.6. Mimarlık Fakültesi Toplam İdari Personel Sayısı ve Dağılımı(8).....	69
Tablo 5.7. Mimarlık Fakültesinde Bulunan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Dağılımı(8).....	69
Tablo 5.8. Bölüm Binası Sirkülasyon Sistemi Tablosu (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)	71
Tablo 5.9. Bodrum Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	77
Tablo 5.10. Zemin Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	78
Tablo 5.11. Birinci Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	80

Tablo 5.12. İkinci Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	82
Tablo 5.13. Güvenilirlik Analizi	87
Tablo 5.14. Katılımcıların Mekânsal Performansın Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi Anket Çalışması Toplam Puan Ortalaması ve Alt Boyutlardaki Puan Ortalamaları (N=154).....	88
Tablo 5.15. Katılımcıların Demografik Özellikleri	89
Tablo 5.16. Katılımcıların Bölüm Binasını Kullanım Sıklığı	89
Tablo 5.17. Katılımcıların Bölüm Binasında Gün İçinde Vakit Geçirdiği Süreler ...	90
Tablo 5.18. Katılımcıların Hafta İçi Hangi zaman Aralıklarında Düzenli Olarak Bölüm Binasında Bulunduğu Süreler	90
Tablo 5.19. Katılımcıların Bölüm Binasını Dolaştığındaki His	91
Tablo 5.20. Katılımcıların Bölüm Binasına Dışardan Bakıldığında İçeriye Dair Verdiği Fikir.....	91
Tablo 5.21. Katılımcıların Bölüm Binası ve Yakın Çevresinde Kendilerini Ait ve Rahat Hissettikleri Mekânlar.....	92
Tablo 5.22. Bölüm Binası İç Mekân Resimleri	93
Tablo 5.23. Bölüm Binasının Yakın Çevresini Peyzaj Tasarımı Olarak Değerlendirme.....	95
Tablo 5.24. Bölüm Binasında Teknik Performansın Değerlendirilmesi	97
Tablo 5.25. Genel Olarak Bölüm Binasındaki Yapı Elemanlarının Değerlendirilmesi	98
Tablo 5.26. Bölüm Binasında İşlevsel Performansın Değerlendirilmesi	100
Tablo 5.27. Bölüm Binasında İşlevsel Performansın Değerlendirilmesi-Mekânların Büyüklükleri.....	102
Tablo 5.28. Bölüm Binası İç Mekân Görselleri	104
Tablo 5.29. Bölüm Binasında Tablodaki Verilerin Değerlendirilmesi	107
Tablo 5.30. Bölüm Binasının Peyzaj Tasarımına Göre Değerlendirilmesi	109
Tablo 5.31. Peyzaj Tasarım İlkelerini Bölüm Binası Peyzaj Çalışması Kapsamında Değerlendirme.....	111

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1. Kişinin Konumuna Bağlı Olan Mekânsal Algılama (Joedicke,1985).	29
Şekil 2.2 Bakış Açısı, Mesafe ve Algı (Gehl, 2006).....	29
Şekil 5.1 Kayseri şehri yerleşimi ve Erciyes Üniversitesinin konumunu gösterir uydu görüntüsü (Anonim 2018a)	56
Şekil 5.2 Erciyes Üniversitesinin yerleşimi ve çevresini gösterir uydu görüntüsü ...	56
Şekil 5.3. Erciyes Üniversitesi Merkez Kampüs Yerleşim Planı (3).....	61
Şekil 5.4. Erciyes Üniversitesi giriş ve çıkış noktaları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşleri 02.04.2019)	62
Şekil 5.5. Erciyes Üniversitesi yerleşkesi içinde Mimarlık Fakültesinin yakın çevresiyle gösterir uydu görüntüsü (Anonim 2018c).....	66
Şekil 5.6. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi	67
Şekil 5.7. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Bodrum Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	76
Şekil 5.8. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Zemin Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	78
Şekil 5.9. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Birinci Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	80
Şekil 5.10. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İkinci Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	82
Şekil 5.11. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölüm Binası Çevresi Doluluk - Boşluk analizi (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)	84
Şekil 5.12. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölüm Binası Çevresi Kat Analizi(Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019).....	84
Şekil 5.13. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölüm Binası kişisel alan- kamusal alan analizi(Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)	85

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Mekân ve kullanıcı ilişkisi ile ilgili günümüze kadar birçok çalışma yapılmış ve yayınlanmıştır. Bu iki kavramın mimari programlamada birbirinden ayırt edilmesi veya ayrı ayrı değerlendirilmesi mümkün değildir. Farklı kullanıcılara hitap eden mekânlar, kullanıcı ile iletişim kurmak ve kullanıcıların isteklerine, kullanım rahatlığına cevap vermek zorundadır. Çünkü mekân, insan eylemlerine olumlu cevap veren yaşanabilir alanlar olmalıdır.

Yaşanılabilirlik kavramını, donmuş ve salt bir çözümü değil, yaşamla birlikte verilen ve insan yaşamına aracısız katılan, etkin bir varoluşu ifade ettiğini ön gören Dinç (2002), bu varoluşun bileşenlerinin, mekânsal düzenlemeler ve kullanıcıların ihtiyaçları olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla, mekân planlaması yapılırken; kullanıcı gereksinimleri, memnuniyet, kullanım esnekliği düşünülmeli ve işlevin sürekliliği sağlanmalıdır. Kullanıcı ve mekân arasındaki bu akış, mekânsal performans, algı, mekân gibi kavramları da beraberinde getirir.

Performans kavramının birçok tanımı yapılmış ve bu alanda çalışmalar yapılmıştır. Performans kavramının mimarlık alanında da ilgi çekici hale geldiğini savunan Duru (2015), “Performans” olgusu, bir idea sistemine de bir zanaat biçimine de (performans sanatı, beden sanatı vb.), sanatta bir alanda da (dans, tiyatro vb.) karşılık gelebilmektedir ve performansın kapsadığı bu çok katmanlı anlamın mimarlık alanında da yer aldığını savunmuştur.

Performansı bedenın fizik sınırıyla mekânın fiziksel sınırlamaları arasında bir gerilim olarak tanımlayan Kahraman (2006), bedenle mekân arasında, bilincin belirlediği ama bazen de bilincin bedenın gerçekliğine teslim olduğu, fakat her durumda kurgulanmış bir müdahale olarak tanımlamaktadır. Bu haliyle de performans bedenın fizik sınırıyla mekânın fiziksel sınırlamaları arasında bir gerilim olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşım

ile beden ve mekânın birbirini tamamladığı fiziksel sınırlamaların etkileşim içinde olduğu görülmektedir. Beden ve mekânın birbirinden ayrı düşünülmemesi mekân planlamada, beden ve çevre ile kurduğu ilişkide etkili olmuştur. Bu konuda Güner (2012), performans olgusunu en geniş anlamıyla, insanın çevresiyle kurduğu ilişkide yapıları aktif ajanlar olarak görmekte, yapıların gerçekliklerini ancak eylemler, jestler, performanslar ve edimsellik yoluyla kazanacağını öngörmektedir. Ayrıca eylem ile onun bağlamını oluşturan mimari çevre arasındaki ilişki, birini diğerinden ayrı düşünemeyecek kadar birbirine bağlı olarak tanımlamıştır.

Zimring ve Reizenstein (1980), “Bina kullanıcılarının ve yaşamın belirlediği kalitenin yapıdaki karşılığı olan performans, kullanıcı ihtiyaçlarını karşıladığını öne süren ve insan - çevre ilişkilerini değerlendiren performans düzeyleri ile yapısal karşılığını bulmaktadır” yorumunu yapmıştır. Devamında ise, yaşanan mekânın kalitesini arttırmak için mekânların belirlenen amaç doğrultusunda bir sistem dâhilinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmuştur. Bu yaklaşım beraberinde kullanım sürecinde performans getirmiştir. Kullanım sürecindeki performansın kaliteli olması kullanıcının mekândan yüksek verim almasını sağlamaktadır. Preiser (1988), bina kullanım sürecindeki değerlendirmeyi performans düzeyleri olarak; teknik (yangın, yapı, havalandırma, ısıtma, akustik, aydınlatma), işlevsel (insan faktörleri, dolaşım, bölgeleme, iletişim, iş akışı, esneklik, değişim, kullanım ve özelleşme) ve davranışsal (yakınlıklar ve egemenlik alanları, mahremiyet, bina kullanımı, imge, anlam ve çevresel algı, çevresel biliş) performans olarak değerlendirmiştir.

Yapı bütünü oluşturarak mekânlar, kullanıcı üzerinde çeşitli etkiler bırakmaktadır. Mekânın kullanım sırasında, öncesinde ve yapım aşamasında birçok noktada yer alan performans kavramının önemi her geçen gün artmaktadır. Özellikle kullanıcı sayısının fazla olduğu ve farklı kullanıcı profiline sahip okul gibi kamusal mekânlar için, kullanıcıların memnuniyeti, mekânların performansının yüksek olduğunun göstergesidir. Eğitim yapılarında mekân kalitesinin yüksek olması ile ilgili yapılan çalışmalarda, mekânsal performansın yüksek olması öğrenci motivasyonunun pozitif anlamda artışı sağladığı daha konforlu ve kaliteli sonuçlar ortaya çıkardığını göstermektedir.

Mimarlık fakültesi performans değerlendirmesi odaklı bu tez çalışmasında öncelikle Türkiye’de mimarlık fakültelerinde verilen eğitime genel olarak bakıldığında Avrupa

ve ABD’den farklı bir eğitim süreci söz konusudur. Türkiye, dünyada mimarlık eğitiminin en kısa sürede verildiği az sayıda bulunan ülkelerden biridir. Türkiye’de mimarlık eğitimi devlete bağlı olarak görev yapan, Yükseköğretim Kurulu tarafından yönetilmektedir. Bu eğitim devlet üniversiteleri ve vakıf üniversiteleri aracılığıyla yürütülmektedir. Mimarlar Odası’nın eğitim süreci içerisinde denetleyici bir rolü bulunmamaktadır. Hasol (2019), Türkiye Mimarlığı’nı “Anadolu’da var olan mimarlık mirasına eklenen, Türk yerleşmesinin erken çağıyla başlayıp Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi yapıtlarıyla sürdürerek günümüze ulaşan mimarlık” şeklinde tanımlamıştır. Hasol (2019), Türkiye’de mimarlık eğitimi şöyle değerlendirmektedir; 4 yıllık mimarlık eğitiminin mesleği uygulayabilmek için yeterli olmadığını bu durumu da bütün köklü üniversitelerin kabul ettiğini ve eğitimdeki süre eksikliğine ek olarak, mesleğe kabul, mesleki yetkinliği belirleme türünden herhangi bir eleme olmadığından söz etmektedir. Ayrıca mimarlık okulları için düzey belirleme, derecelendirme sistemi ve mesleğe kabul gibi gerekli staj ve sınav düzenlerinin kurulması gerektiğini savunmaktadır. Hasol (2019), ülkemizde ve KKTC’deki mimarlık okullarının sayısının hızla arttığı ve 2018 yılı saptamalarına göre mimarlık bölümü sayısı toplam 127 olduğu bunların YÖK kapsamında 53’ü devlet 58’i vakıf, 12’si KKTC ‘de, 4’ü yabancı olup ve İçmimarlık okullarının bu rakamın dışında olduğunu Avrupa ülkelerindeki mimarlık okulu sayılarının Türkiye’dekine oranla çok altında olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum bir tutarsızlık ortaya çıkarmakta ve okulların düzeyi, kapasitesi gözetilmeksizin her yıl kontenjanlar artarak öğrenci alımları yapılmaktadır. Duman (2013), Türkiye’deki mimarlık bölümlerinin amaçları incelendiğinde, gözlemlenen ortak nokta ön plana çıkarılmış mesleki donanım vurgusu olduğundan söz etmektedir. Bu kapsamda açıklamaların genellikle bilinçli, uygar bireyler yetiştirmek, ülke genelinde mimarların çeşitlenmesini sağlamak, mesleki etik değerler kazandırmak gibi geleceğe ve hedefe yönelik olduğunu savunmaktadır.

Üniversiteler yalnızca bilginin aktarıldığı yerler değil aynı zamanda üretildiği kuruluşlardır. Bugün Türkiye’de bulunan köklü üniversiteler arasında yer alan mimarlık fakültelerinden örnek verilecek olursa, Dünya’daki teknik üniversiteler arasında en eskilerden olan İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi örnek verilebilir. İTÜ Mimarlık Fakültesi, 1884 yılında “Hendese-i Mülkiye Mektebi” olarak kurulmuş ve 1900’lü yılların başında “Nafia nezareti”ne bağlı bir kuruluş olarak Yol, Demiryolu, Su İşleri ve İnşaat-Mimarlık bölümlerine ayrılmış olan eğitimin Mimarlık

şubesi, 1944 yılında Mimarlık Fakültesi olarak dönüşmüştür. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bugün tarihi Taşkışla yapısı içerisinde hizmet vermektedir. Taşkışla yapısı dikdörtgen planı olup ortasında avlusu bulunan, bir bodrumu ve iki tam katı olan bir yapıdır. Cephesindeki silmelerle katlar birbirinden ayrılmış ve köşedeki bölümler vurgulanmıştır. Yapıya batı cephesinin ortasından girilmekte ve girişi vurgulamak için Eski Yunan tarzı 8 tane sütunun taşıdığı bir portik yer almaktadır. Plan çözümü her iki katta da aynı olup bütün yapıyı saran bir koridor ile bu kısma açılan büyük mekânlardan oluşmaktadır(Durur,2018). Günümüze kadar birçok işlev yüklenerek gelen tarihi Taşkışla yapısı sahip olduğu büyük hacimlerle bugün eğitim yapısı olarak işlev kazanması alışlagelmişin dışında bir boyuta dönüşmüştür. Burada eğitim görmekte olan öğrenciler/kullanıcılar yapıyı sahiplenme duygusu içerisinde olmalı ve farkındalığını hissedip ahde vefa hissiyatını yaşamalıdır. Özellikle öğrenim görmekte olan mimarlık öğrencileri hem mekânın “aura” sının farkında olması hem de mesleki olarak birçok şeyi bu yapıda görüp tecrübe kazanmalarında oldukça iyi bir örnek olmaktadır.

Kullanıcı yoğunluğu fazla olan kamusal yapılarda, özellikle eğitim yapılarında mekânsal performansın yüksek olması, öğrenci motivasyonunu ve kullanıcıların kaliteli zaman geçirmelerini pozitif anlamda etkilemektedir. Mekânsal performans birçok alanda kendini gösterdiği gibi eğitim yapılarında da değerlendirilmelidir. Özellikle mimarlık fakültelerinde mekânsal performansın yüksek olması ve mekânlara yüklenilen işlevlerin amacına uygun olarak tasarlanmış olması öğrenim görmekte olan öğrencilere örnek olmaktadır. Kullanıcılar bulundukları ortamdan hem psikolojik hem de fizyolojik olarak etkilenmektedirler. Örneğin, mimarlık fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler için fakülteler örnek tasarımlar olmalıdır. Öğrenciler zamanlarının büyük bir kısmını öğrenim gördükleri fakültede geçirmektedir. Bu ortamların mekânsal performansının yüksek olması öğrencilerin fizyolojik ve psikolojik olarak olumlu etkilenmesini sağlamaktadır. Geleceğin tasarımcıları olacak bu öğrencilerin kaliteli ortamda eğitim görmeleri, farkındalık kazanmaları, mesleki olarak birçok şeyi okurken algılamaları sağlanırsa hem mesleğin çıtasının yükselmesinde hem de eğitim düzeyi daha yüksek bir nesil yetiştirilmesinde etkili olacaktır.

1.1 Problemin Belirlenmesi

Yapılan literatür araştırmasında, kullanıcı ihtiyaçları, yapının performansı, performans belirleyicileri ve yapının performansının değerlendirilmesine yönelik çalışmalar birçok araştırmacıya göre farklılıklar göstermektedir. Sanoff (1977), performans değerlendirme ölçütleri ile ilgili yaptığı çalışmada, (i) işlevsel, (ii) ekonomik, (iii) simgesel, (iv) yapısal olmak üzere 4 başlık altında performans düzeyinden söz etmektedir. Preiser ve Visser (1991); performans kavramını kullanıcı ihtiyaçlarını karşılaması amacıyla, (i) teknik, (ii) işlevsel ve (iii) davranışsal performans düzeyleri olmak üzere 3 başlık altında incelemiştir. Ayrıca, Preiser ve Visser'in (2005) editörlüğünü yaptığı "Assesing Building Performance (Bina Performansı Değerlendirmeleri)" adlı eserde performans ölçütlerini, çevresel ekonomik, fonksiyonel, fiziksel ve servis performansı olarak değerlendirmişlerdir. Lutzkendorf vd.'ne (2005) göre performans ölçütleri (i) fonksiyonel, (ii) teknik, (iii) ekonomik, (iv) çevresel, (v) sosyal ve (vi) süreç performansı olarak 6 farklı başlık altında incelemiştir (Aydın ve Yıldız 2010). Kullanım sürecinde değerlendirme kapsamında yapılan bu çalışmalar performans değerlendirme ölçütlerindeki farklılıkları ortaya çıkarmıştır.

Performans ölçütlerinin yeterince sağlanmadığı mekânlar, kullanıcı memnuniyetsizliği, mekân kalitesinin düşük olması, işlev sürekliliğinin sağlanamaması gibi birçok probleme neden olmaktadır. Özellikle toplum kullanımına açık kamusal mekân olan ve daha özel bir kullanıcı grubunun kullandığı kent parçası içerisinde yer alan eğitim yapıları için mekânsal performans değerlendirmesinin yapılması gerekmektedir. Mekânsal performansın düşük olduğu ve yeterince irdelenmediği düşünülen mekânların gereksinimlere yanıt verme düzeyinin kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi ile verimli bilgilerin ortaya çıkması sağlanabilir. Bu konu ile ilgili yapılan literatür araştırmasında genel olarak eğitim yapılarında mekânsal performans ölçümleri bölgesel olarak yapılmış ve bütüncül yaklaşılmamıştır. Genellikle mimarlık fakültelerinde tasarım stüdyoları, peyzaj tasarımı, derslikler veya genel olarak kampüs güvenilirliği gibi noktasal sorunlar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Buradan yola çıkarak, mimarlık fakültelerinde mekânsal performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesine bütüncül olarak yaklaşılmasına yönelik bir çalışmanın gerçekleştirilebileceği düşüncesine varılmıştır.

1.2 Araştırmanın Amacı

İnsanın ihtiyaçları, mekân planlanmasında en önemli kriterlerden birisidir. Mekân planlanmasında, kullanıcının fiziksel, sosyal ve psikolojik gereksinimlerinin karşılanması gerekir. Mekân planlanması yapılırken o mekânın kime hitap ettiği, mekândan beklentiler, memnuniyet, kullanım esnekliği, konfor gibi çoğaltılabilir parametreler işlevin sürekliliği açısından önemlidir. Mekân ve kullanıcı birbirinden ayrı düşünülememesi gereken kavramlardır. Mekân kavramı bir sahne, kullanıcı ise beden görevini üstlenir. Mekânlar hareket ve iletişim için bir sahne görevini üstlenirken, bedende bu etkileşimde rol arkadaşlığı yapmaktadır. Kullanıcı ve mekân birbirinden ayrı kavramlar olarak düşünülmemiş ve ikisinin de sürekli bir etkileşim halinde olduğu kabul edilmiştir. İki kavram arasındaki bu akışın incelenmesi “performans” olgusu üzerinden değerlendirilmiştir(Duru,2015).

Çalışmadaki asıl amaç; mekânsal performansın düşük olduğu ve yeterince irdelenmediği düşünülen mekânların gereksinimlere yanıt verme düzeyinin kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Mekânın nasıl algılandığını, mekân ve yüklenilen işlevler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu sayede mekânlara yüklenilen işlevlerin amacına nasıl hizmet ettiği araştırılmıştır. Mekânın davranışsal performansında, kullanıcıların mekâna olan tepkilerine bakılıp, mekânların ihtiyaçlara cevap verme performansının araştırılması amaçlanmıştır. Ayrıca yapının strüktürel, fiziksel, sağlık, güvenlik, rahat yaşam ve teknik özellikleri de kapsayan teknik performans düzeyinin araştırılması da amaçlanmıştır. Çalışmada örnek gösterilen Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi’nin kullanım sürecinde performans değerlendirilmesi (teknik performans, işlevsel performans ve davranışsal performans) yapılması ve mekânsal yeterliliklerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu sayede yeterince incelenmediği düşünülen mekânların, gereksinimleri ne kadar karşıladığı ve kullanıcının bulunduğu ortamdan ne kadar memnun olduğu, mekânsal performans değerlendirmesi ile ortaya çıkarılması düşünülmektedir.

1.3 Araştırmanın Önemi

Performans kavramı geçmişten günümüze birçok alanda kendini göstermiş ve mimarlık alanında da yerini almıştır. Bu kavram çalışma kapsamında örnek alınan yapı üzerinden değerlendirilmesi ile mekânların performansı gözlemlenerek, kullanıcılar için uygun ortam nasıl olmalı, kullanıcının beklentisi, mekânın davranışsal

performansı gibi sorunlar kullanıcılar üzerinden değerlendirilerek yapılan bu çalışmada,

- Tasarımcıların mekânsal planlama yaparken bu kavramları ne kadar dikkate alındığının incelenmesi ve mevcut sorunların tespit edilerek çözümlenmesi hem mesleğin çıtasını yükseltecek hem de eğitim düzeyi daha yüksek bir nesil yetiştirilmesini sağlayacak
- Yapılan tüm çalışmalarda asıl amaç insan yaşamı olması, kullanıcının yaşam kalitesinin ve veriminin artmasına katkı sağlayacak
- Kullanılan mekânların performans düzeylerindeki değerlendirilmeler sonucu iyileştirilmesine pozitif yönde katkılar sağlayacak
- Yaşanabilirliği ve mekân performansını artırmayı sağlayacak mekânların tasarlanabileceği düşünülmektedir.

1.4 Araştırmanın Varsayımları

Mekânlara yüklenen işlevlerin amacına gerçekten hizmet edip etmediği ve kullanıcılar üzerinden değerlendirilip memnuniyet düzeyinin araştırıldığı bu çalışma, mekânsal performansın kullanıcı ile ilişkisinden,

- İnsan eylemine olumlu cevap veren yaşanabilir alanlar elde edilmesi
- Mekânın planlamasında işlev sürekliliğinin, kullanıcı gereksinimlerinin ve beklentilerin değerlendirilmesi
- Bina kullanım sürecindeki mekânsal performansın değerlendirilmesi
- Bilgilerin, mesleğin çıtasını yükseltmesi ve eğitim düzeyi daha yüksek bir nesil yetiştirilmesinde etkili olması
- Tasarımcıların, mekânın tasarım, planlama ve üretim aşamalarında kullanıcının mekândan beklediği kriterlerine, gereksinimlerine ve yaşamına olumlu katkıda bulunacağı
- Tasarımcıların güncel ve doğru bilgiye ulaşmalarının sağlanacağı ve eylemlerin uygulanması ile mekânsal performansın artacağı varsayılmaktadır.

1.5 Araştırmanın Kapsamı

Çalışma kapsamında, alan çalışması olarak toplum kullanımına açık kamusal mekân olan ve daha özel bir kullanıcı grubunun kullandığı kent parçası içerisinde yer alan mimarlık fakülteleri araştırılmıştır. Mimarlık fakülteleri aşağıda belirtildiği şekilde sınırlandırılmıştır.

- İç Anadolu da yer alan mimarlık fakültelerinin bulunduğu devlet üniversiteleri tespit edilmiş,
- Urap (University Ranking by Academic Performance) 2018-2019 yılı devlet üniversitelerinin başarı sıralaması ve İç Anadolu bölgesinde bulunan devlet üniversiteleri araştırılmış (11),
- Eski ve işlev değişikliğine uğramamış Mimarlık Fakülte binaları belirlenmiştir.

Araştırmalar sonucunda, İç Anadolu bölgesinde yer alan mimarlık fakültelerinin bulunduğu devlet üniversitelerinden 26 yıllık bir geçmişe sahip olan ve ilk yapıldığı günden itibaren işlevini koruyan, müdahale edilmemiş olması ile Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bölüm binası örnek olarak değerlendirilmiştir. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde 2018-2019 eğitim – öğretim yılında öğrenim gören Mimarlık ve Şehir Bölge ve Planlama bölümü son sınıf öğrencileri ile yapılan anket çalışması yapılmıştır.

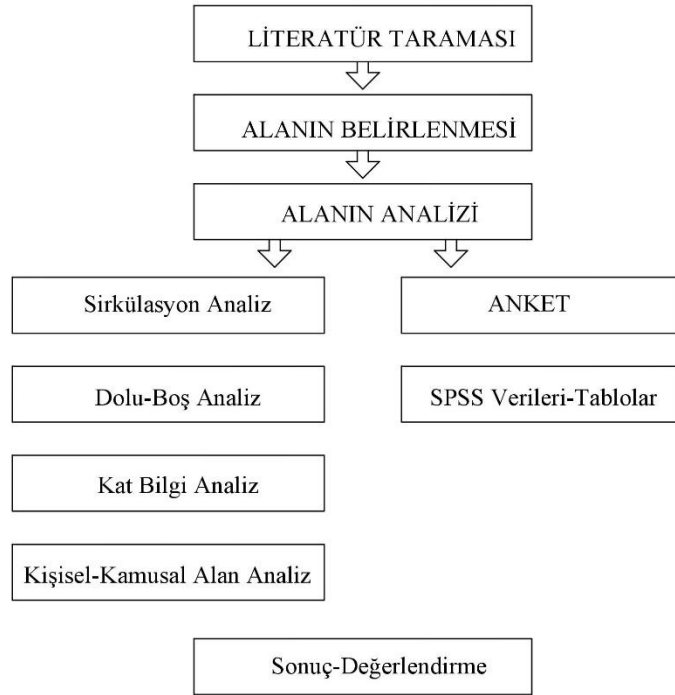
Çalışma kapsamında, “performans” kavramı; mimarlık fakültelerinde mekânsal performansın kullanıcılar ile arasındaki ilişkilere değinilerek performans konusu mimarlık anabilim dalı çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca performans değerlerinin daha çok niteliksel veriler üzerinden değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

1.6 Araştırmanın Yöntemi

Mimarlık fakültelerinde mekânsal performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesinin yapıldığı bu çalışmanın hazırlık aşamasında, bugüne kadar mekânsal performans, eğitim yapıları ve kullanıcı konusunda yapılmış olan tez, inceleme, makale, kitap gibi yazılı kaynaklar, projeler ve fotoğraflar gibi kaynaklar incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Seçilen mimarlık fakültesinde, mekân, kullanıcı, performans gibi kavramların birbiri ile olan ilişkilerinin sorgulandığı tümden gelim yöntemi kullanılmıştır.

Alan çalışması olarak belirlenen Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bölüm binası yerinde ziyaret edilerek, kullanım sürecinde değerlendirme yöntemi olarak anket çalışması, fotoğraf ve mekânsal analiz yöntemleri kullanılmış ve literatürden elde edilen verilere de dayalı anket soruları oluşturulmuştur. Bilgi toplama tekniği olarak yapılan anket çalışmasının seçilmesindeki amaç, mekânsal performansa öğrencilerin algılarına dayalı çıkarımlardan ulaşılarak, hazırlanan sorularla kullanıcı memnuniyeti tespitinin yapılması amaçlanmıştır. Yapılan anket çalışması Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bölüm binasını kullanmakta olan, 2019 bahar yarıyılı mimarlık ve şehir ve bölge planlama bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Anket çalışmasında dördüncü sınıf öğrencilerinin seçilmesindeki amaç, meslek hayatına atılmaya yakın kişiler olup algılarının daha açık olduğu ve daha iyi gözlem yapabilmeleri düşünülmüştür. Şehir bölge planlama bölümü ve mimarlık bölümü dördüncü sınıf toplam öğrenci sayısı 200 kişi olup, anket çalışmasında 154 öğrenciye ulaşılmıştır. Anket soruları, şahsi bilgiler istenmemekte ve 62 maddeye yer verilip 7 ölçekten oluşmaktadır. Likert-tipi sorular araştırılan konu hakkında tutum veya görüş içeren ifadeler olup, bu ifadeye katılım düzeyini belirten seçenekler içerir. Bu çalışmada yer alan anket sorularında 5’li Likert-tipi kullanılmıştır(**Ek1**). Elden dağıtılarak birebir yapılan anket çalışmasında sonuçlar SPSS(Statistical Package for the Social Sciences) programına işlenmiş ve istatistiksel bulgulara ulaşılmıştır. SPSS, İngilizce açılımı Statistical Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) olan ve Sosyal Bilimler başta olmak üzere Eğitim Bilimleri, Sağlık Bilimleri ve Fen Bilimleri alanlarında da sıklıkla kullanılan bir bilgisayar programıdır. Çalışma kapsamında yapılan anket çalışmalarının verileri bu programa işlenerek tablolar oluşturulur ve anket değerlendirilmesi yapılır. SPSS programı istatistik bir program olduğundan sayısal verilerin çok olduğu yorumlamalar yapılmaktadır. Bu tez çalışmasında yapılan anket değerlendirilmesinde sayısal yorumlamadan daha çok betimleyici yorumlamaya yer verilmiştir. 5’li Likert-tipi kullanılarak hazırlanan anket soruları katılımcıların cevaplarına göre yüzdelik dilimler üzerinden değerlendirilmiştir. Bu program dâhilinde anket çalışması kapsamında güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bu yolla katılımcıların sorular için ifade ettikleri değerlerin kendi içindeki tutarlılığı test edilmiştir. Anket sorularının güvenilirliğini test etmek için Cronbach’s Alpha Güvenilirlik analizi yapılmış ve güvenilirlik kat sayısı değerinin 0,949 olduğu saptanmıştır. Bu değer anketin güvenilirliğinin yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir.

Tablo 1.1. Yöntem Akış Diyagramı

1.7 Literatür Araştırması

Performans kavramı birçok alanda yer aldığı gibi mimarlık alanında da etkisini göstermiştir. Bu konu ile ilgili birçok çalışmalar, tanımlar ve incelemeler yapılmıştır. Bu çalışmalar incelenmiş ve tez kapsamında nasıl yararlanıldığı açıklanmıştır.

Sanoff (1977), “Methods of Architectural Programming” kitabında insan ve çevre ilişkisinin önemine değinmiş ve kullanıcıyı programlamaya dâhil etmenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Programlamayı tasarımla birbirine bağlamanın başka türlü yollarını da aramış ve kullanıcı verilerinin (user information) hangi yöntemlerle toplanabileceğine ilişkin bir döküm yapmıştır. Bu dökümde mevcut yapılardaki kullanım ve kullanıcı özellikleri üzerinden gerçekleştirilen çalışmalar ağırlıktadır(Dinç,2002). Çalışma kapsamında, mevcudun kullanımı ve kullanıcı üzerinden değerlendirilmesi bulguları incelenmiş ve yararlanılmıştır.

Preiser (1985), “Programming the Built Environment” kitabında programlama için kapsamı ve etkililiği ile ilgili geniş bir tanımlama yapmaktadır. Programlama, bir çevredeki yaşamı ve bu yaşamdan duyulan memnuniyeti yakından takip eden bir eylem olarak tanımlamıştır. Bu yaklaşım beraberinde disiplin, çevre-davranış çalışmaları, kullanım sürecinde değerlendirme yaklaşımlarını getirmektedir. Ayrıca

Preiser (1993),”Professional Practice in Facility Programming” kitabında da programlama disiplini çerçevesine yenilikler getirmiştir. Programlamanın etki ve kullanım alanını genişletmiş ve kitabında, bu genişlemiş kullanım alanına ilişkin örneklere yer vermiştir(Dinç,2002). Çalışma kapsamında, kullanım sürecinde değerlendirme, kullanıcı ve programlamaya etken olan faktörler incelenmiş ve yararlanılmıştır.

Yaldız ve Asatekin tarafından 2016 yılında hazırlanan “Anıtsal Yapıların Yeniden Kullanımında Kullanıcılar Üzerinden Kültürel Algı Performansı Değerlendirmeleri; Sivas Buruciye Medresesi Örneği” konu başlıklı makale çalışmasında öncelikle kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi adına kullanım ve süreklilik değerlerinin yitirilmemesinin ve anıtsal bir yapının yeniden kullanıma adaptasyon sürecinde kültürel değerlerin ve özgünlüğünün korunması ele alınmıştır. Çalışmanın asıl amacı; anıtsal yapılarda “kültürel algı performansı” olarak adlandırılan performans değeri; yapının yeniden kullanımında, anıt özelliğinin, özgünlüğünün, simgesel, tarihi ve kültürel değerinin kullanıcı tarafından nasıl algılandığının ölçümü yapılmıştır. Bu çalışma Sivas Buruciye Medresesi kapsamında incelenmiştir. Buruciye Medresesi, bilimsel çalışmalar ve eğitim için medrese olarak yapılmış uzun süre kullanılmıştır. Çeşitli restorasyon çalışmalarından sonra Sivas Müzesi sonrasında Sivas Müzesine bağlı Taş Eserler Müzesi olarak kullanılmış bir dönemde depo olarak kullanılmıştır. 2006 yılından beri İl Özel İdaresi tarafından “El Sanatları Merkezi ve Çay bahçesi” olarak günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. Çalışmada bilgi toplama tekniği olarak kullanılan anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde, kullanıcılar hakkında tanımlayıcı bilgilerin sağlandığı “demografik sorular”, ikinci bölümünde “kullanıcıların yapıya erişebilirliğine” ilişkin sorular, üçüncü bölümünde ise “kullanıcıların yapıyı kullanım amacı ve kullanım sıklığına” ilişkin sorulara yer verilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgularda “Buruciye Medresesi’nin” günümüzde El Sanatları Merkezi ve Çay Bahçesi işlevi ile yeniden kullanımındaki kültürel algı performans değerleri ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen sonuçlarda Medresenin özgün kimliğinin, sahip olduğu; tarihi, kültürel, estetik değerlerin kullanıcı üzerinde olumlu etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Medresenin özgün işlevinin korunamadığı ama yapının tarihi belge niteliklerini korunup yeni işlev yüklenmesi ile bulunduğu çevreyi olumlu etkilediği

sonucuna ulaşılmıştır. Tez kapsamında yapının nasıl değerlendirildiği ve yapılan anket çalışması örnek alınmıştır.

Yapının özgün kimliğinin korunup, özgün işlevinin korunamadığı ve işlev değişikliğinin kullanıcı üzerindeki performans algısının incelenmesi önemli bir girdi olmuştur. Bu konu ile ilgili yapılan benzer çalışma, Dicle Aydın ve Esra Yıldız tarafından 2010 yılında hazırlanan “Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi” konu başlıklı makale çalışması olmuştur. Bu çalışmada, yapılış amacının dışında farklı bir işlev yüklenerek bir kültür varlığının mekânsal performansının ne olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Mekâna yeni işlev yüklenerek mekânın gereksinimine cevap verme düzeyini performans kavramı ile açıklamaya çalışılmıştır. Çalışmada “Mekânlar kullanıcıların gereksinimlerini karşılayıp karşılamadığı, anıtsal bina-yeni işlev adaptasyonunun başarısında mekân performans değerlerinin gösterge olup olmadığı, mekân performansları yeni işlevin gereksinimlerini karşılamada yeterliliği ve mekân performans değerlerinin verilen işlevin avantaj ve dezavantaj belirlemede etken olup olmadığı” gibi soruların cevabı aranmaktadır. Araştırma kapsamında Mimarlar Odası Konya Şubesi kullanımına ilişkin mekânsal programı belirlenmesi amaçlanmıştır. Şube binalarında (Antalya, Bursa, İzmir, Kocaeli, Çanakkale, Kayseri, Trabzon, Samsun) yapılan incelemeler ve kullanıcılarla yapılan görüşmeler mekân listesinin oluşumuna katkı sağlamıştır. Bilgi toplama tekniği olarak, binanın günümüz kullanıcılarına uygulanan anketler, yapılan gözlemler ve görüşmeler incelenmiştir. Anket çalışması rastgele seçilen ve hizmet alan geçici kullanıcılara uygulanmıştır. Yapılan işlev değişikliğinin avantajları ve dezavantajları ortaya çıkarılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlarda, işlev değişikliği yapılan binada sürdürülebilirlik ve yaşanılabilirlik kavramlarına duyarlı olduğu, mekânların performansı, kullanıcı gereksinimlerine yanıt verebilmesi, koruma - kullanım dengesinin varlığını ve sürdürülebilirliğini gösterdiği sonucuna varılmıştır. Tez çalışmasında, kullanıcı ve mekânsal performans kavramları, performans değişkenleri ve mekân performansına ilişkin bulgular kısmından yararlanılmıştır.

Yapılarda kullanım sürecinde değerlendirme kavramı, yapı inşa edilip kullanılmaya başladıktan sonra kullanıcı gereksinimlerini, beklentilerini karşılama düzeyini sorgulamaktır. Kullanım sırasında yapılan performans değerlendirmelerinde yapının

işlevle bütünlüğünü, kullanıcı gereksinimlerine cevap vermesi ile ele alınmalıdır. Kullanıcı, mekân, bölüm, eylem gibi kavramlar ile tümden gelim bir yöntem izlenerek performans değerlendirilmesi yapılmalıdır. Yıldız ve Asatekin tarafından 2016 yılında hazırlanan “ Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi” konu başlıklı makale çalışmasında; yapının kullanım sürecinde değerlendirme yaklaşımı ile koruma eylemini bir araya getirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca yeni işlev verilen anıtsal yapılara, mevcut mekânların işlevsel adaptasyon düzeyinin saptanmasında kullanılabilecek anıtsal yapıların kullanım sürecinde değerlendirilmesine yönelik bir model oluşturulması amaçlanmıştır. Tez kapsamında, yapının mekânsal performanslarının (çevresel, işlevsel, teknik, kültürel algı ve algısal performans) belirlenmesi, yapının kullanıcısı ve çevresini değerlendirme yönteminden yararlanılmıştır. Kullanım Sürecinde Değerlendirme (KSD) çalışmaları incelenmiş, kullanıcı ihtiyaçları tarafından belirlenen performans standardı ile mevcut yapının olanaklarını karşılaştırma çalışmasından yararlanılmıştır. Kullanıcı memnuniyetini mekânsal analiz bağlamında değerlendirilen bu çalışmada, kullanım sürecinde değerlendirme (KSD) kapsamında oluşturulan “performans kategorileri ve belirleyicileri” tablosundan yararlanılmıştır.

Pınar Dinç tarafından 2007 yılında hazırlanan “ Mimari Tasarım Stüdyosunda Mekânsal - Davranışsal Değişkenlerin Öğrenci - Mekan Etkileşimindeki Rolü ” konu başlıklı makale çalışmasından büyük ölçüde yararlanılmıştır. Mimarlık öğrencilerinin en çok vakit geçirdikleri Mimari Tasarım derslerinin işlendiği stüdyolarda kendilerini rahat hissetmesinde etkin olan mekânsal değişkenler belirlenmiştir. Bu değişkenler;

- Mekânın teknik ve işlevsel bileşenleri
- Mekânın bıraktığı algısal izlenim
- Atölyenin eğitim ortamının değerlendirilmesi
- Mimari Tasarım dersi özelinde öğrenci-mekân etkileşimi

olarak belirlenmiştir. Bu verilere ait performans değerleri Gazi Üniversitesi Mühendislik–Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü 301 nolu stüdyoda M201 Mimari Tasarım Atölyesi öğrencileri ile yapılan anket çalışmasıyla elde edilmiş ve analizlerle diğer değişkenlerin öğrenci-mekân etkileşimi değişkeni üzerindeki etkileri belirlenmiştir. Yapılan bu çalışmada elde edilen sonuç, öğrenci mekân etkileşiminde atölyeye duyulan güvenin etkin bir rol oynadığını göstermekle bu mecburiyeti

aydınlatmış ve doğrulamış olmaktadır. Tez çalışmasında, performans değerlerine ilişkin bulgular, stüdyo mekânın değişkenleri, teknik performans, işlevsel performans ve davranışsal performans kavramları gibi başlıklardan yararlanılmış ve elde edilen veriler çalışmada kullanılmıştır.

Ebru Atabek tarafından 2002 yılında hazırlanan “Kamusal Mekânlarda Kalite: Yıldız Teknik Üniversitesi Kampüsünde Kullanıcı Görüşlerine Dayalı Kalite Değerlendirmesi” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır. Çalışmada, kamusal mekânlarda kullanıcı gereksinimlerinin araştırılması amaçlanmış ve bunların “kalite” konusu kapsamında detaylı biçimde incelenmiştir. Bu tez kapsamında, alan çalışması olarak Yıldız Teknik Üniversitesi kampüsü seçilmiş ve iki denek grubu oluşturulmuştur. Bunlardan ilki, mimarlık eğitimi yeni almaya başlamış birinci sınıf öğrencileri diğeri ise yeni mezun olmuş fakat okulla bağlantısını koparmamış yüksek lisans öğrencileri seçilmiştir. Katılımcılara 12 soruluk anket çalışması ve Yıldız Teknik Üniversitesi kampüsünün 1/1000 ölçekli, içerisinde sadece mimarlık fakültesinin ve iki ana girişinin belirtildiği plan verilmiştir. Katılımcıların bu planın boşta kalan kısımlarını hatırladıkları kadarıyla istedikleri teknikte çizilmesi istenmiştir. Yapılan bu çalışma sonucunda tasarımcıların, çevrenin kalite göstergeleri ile kullanıcının gereksinimlerini doğru bir biçimde ortaya koyması gerektiği ve planlama yaparken bu parametrelerin göz önünde bulundurulmasına dikkat çekmiştir. Çalışma, algılamada kişisel farklılıkların önemini de ortaya çıkarmıştır. Ayrıca mekânın objektif özellikleri, duyuşsal kalitesiyle ilgili bilgi ve mekânda gerçekleşen davranışlarla ilgili bilgi kazanılması sağlanmıştır. Bu tez çalışmasında, kamusal mekânlarda kullanıcı gereksinimleri ve kalite, insan-çevre ilişkilerinin yapısı ve kampüsün nasıl değerlendirildiği başlıkları incelenmiş ve veriler çalışmada kullanılmıştır.

“Kullanıcı – mekân – performans” üçlüsü mimarlık anabilim dalında olduğu gibi farklı bilim dallarında da yerini almıştır. Özellikle performans kavramı kendini birçok alanda göstermiştir. Performans kavramı, performansın gerekliliği, performans ölçümü ve aşamalarının nasıl yapıldığını inceleyen çalışmalar yapılmıştır. Acar(2009), performans ölçümünü, önceden belirlenen hedeflerin ne ölçüde yerine getirildiğinin belirlenmesi olarak tanımlamıştır. Belediyelerde performans ölçümü üzerine çalışma yapan Acar, performans ile ilgili yaşanan sorunlara ve performansın iyileştirilmesi

için neler yapılabileceğine yer vermiştir. Performans kavramını işletme anabilim dalında inceleyen Doğan (2006), belediyelerin yapmaları gereken hizmet veya işleri ne ölçüde yerine getirdikleri, kaynaklarının ne olduğu ve bu kaynakları nasıl kullandıkları belirlenmeye çalışmıştır. Tez çalışmasında, performans kavramı, performansın boyutları, performans ölçümünün önemi gibi konu başlıkları incelenmiş ve yararlanılmıştır.

Beden ve mekânın birbirinden ayrı olarak düşünülmemesi ve bu iki kavramın sürekli bir etkileşim halinde olduğunun önemini araştıran Duru (2015), bu iki kavram arasındaki akışın incelenmesini “performans” olgusu üzerinden değerlendirmiştir. Beden ve mekân kavramsal olarak irdelemek, ikisi arasında oluşan akışı performans odağında incelemek çalışmanın ana amacını oluşturmuştur. Bu tez çalışmasında, beden ve mekân kavramını, performans kavramına yaklaşımı, bedende performans ve mekânda performans kavramlarının tanımları incelenmiş ve bulgulardan yararlanılmıştır. Mimari programlamada da beden kavramı etkisini göstermiştir. Mekânın tasarlanması ve planlanması için öncelik olan kullanıcı kavramı tasarımcılar için etkin rol olmuştur. Bu konuda kullanıcı davranışı ve mekân arasındaki ilişkiyi sorgulayan Aydoğan (2017) “İstanbul’daki Üniversite Kütüphanelerinde Mekân İle Kullanıcı İlişkilerinin Sentaktik Olarak İrdelenmesi” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır. Çalışmada, üniversite kütüphane binalarında kullanıcıların mekân kullanımı ve bunun mimari programla ilişkisinin tespit edilmesi üzerine çalışma yapılmıştır. Mimari programın, kütüphane mekânı genelinde daha etkin kullanımlı mekân tasarımı ve planlaması için önemli bir veri olacağı ve gelecekte özellikle üniversite kütüphanelerinin tasarımı açısından yararlı olması beklenmektedir. Çalışmada, kütüphane binalarının bağımsız yapı olması ve “kütüphane binası” olarak tasarlanmış olması temel ölçüt olarak alınmıştır. Kullanıcı davranışı ve mekân arasındaki ilişkinin sorgulandığı bu tezin yönteminden yararlanılmış ve mekân-algı-davranış ilişkisi-kullanıcı gibi kavramlar belirlenen parametrelerin alt yapılarını oluşturmuştur.

Mekân kavramının algılanması, okunması bir tecrübedir. Mekânı oluşturan form ve o formu oluşturan bileşenler, malzeme, renk, ışık gibi faktörler gözetilerek tasarlanmaktadır. Mekân okumalarının algıya bağlı bir deneyim olduğunu savunan Asar (2013), mekânsal deneyim ediniminin duyular ve algılar aracılığıyla

oluşabileceği ve mekân okumalarını algılarımızla nasıl oluştururuz sorusu araştırılmıştır. Araştırmada, Çağdaş Türk mimarlığının en bilinen isimlerinden biri olan Emre Arolat'ın farklı iki yapı örneği seçilmiştir. Bu yapıların kamusal seçilmesi ile farklı kullanıcılara ulaşılmış ve anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda, mimari mekânların okunması belirlenen kapsamda, algısal deneyimlerde temel ve ek mekânsal bileşenler değerlendirilmiştir. Ayrıca, mekân bileşenlerine ayrılarak okunsa da, o mekânın iç ve dış tüm bileşenleri ile birlikte bir bütün olarak algılandığı sonucuna ulaşılmıştır. Tez çalışmasında, algı ve algısal süreç, mimari mekân ve mekânsal algı konu başlıkları ve alt başlıkları incelenmiş ve bulgulardan yararlanılmıştır.

Hodgson (2004) tarafından Britanya Kolombiya Üniversite'sinde akustik konfor üzerine 14 üniversite dersliğinin yenileme öncesi ve yenileme sonrası olarak performans çalışması yapılmıştır. Çalışmanın amacı ölçüm verilerini ve kuramsal yaklaşımları kullanarak dersliklerin akustik kalitesini değerlendirmektir. Bu kapsamda yenilenen 14 derslikten 7'si boş konumda iken incelenmiştir. Çalışmada yalıtım süresi, ortalama yüzey emilim katsayısı, ağırlıklı ses seviyesi, arka plan gürültü seviyesi, ağırlıklı konuşma sinyali – arka plan gürültü seviyesi farkı, konuşma iletim göstergesi, konuşmanın anlaşılabilirliği ve öznel kalite değerlendirmesi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda sözlü iletişim kalitesi, genel olarak derslik büyüklüğü ile ilgili olmadığı ve eğer doğru tasarlanmış ise, yüksek kaliteye sahip olabileceğine aynı zamanda dersliklerin arka tarafına dolaysız ses enerjisini ulaştırmak amacıyla, eğitmen için alan yansıtıcıları ya da bir tavan yansıtıcısı kullanılması gerektiğinin sonucuna varmıştır.

Douglas & Gifford ““Evaluation of the Physical Classroom by Students and Professors :A Lens Model Approach” makale çalışmasında üniversite ortamında öğretim elemanlarının ve öğrencilerin ders verilen sınıflara ilişkin ortak tercih ve değerlerinin ne olabileceği yönünde araştırma yapmışlardır. Araştırmacıların amacı, öğretim üyeleri ve üniversite öğrencilerinin ders mekânları üzerine algısal değerlendirmelerini karşılaştırmışlardır. Çalışmada, sınıf mekânlarının aydınlık derecesi, mekân büyüklüğü, dersliklerin oturma düzeni, tercih edilebilirlik, dış mekân kalitesi incelenmiştir. Sonuç, öğretim üyelerinin ve öğrencilerin aynı değişkenler üzerinde ortak sonuçlar çıkmıştır. Öğrenciler oturma rahatlığını sepmatik, oturma düzenini de

tercih edilebilir olarak değerlendirmişlerdir. Araştırma, konfor koşullarının tercihleri yönlendirdiğini göstermesi açısından önemlidir.

Mekân – kullanıcı – performans - mekânsal performans - mekânın davranışsal performansının birlikteliğinin birebir irdelendiğı bir tez çalışmasının varlığı tespit edilememiştir. Fakat araştırılan kaynakların her biri, tezin sınırlarını oluşturmada ve gelişmesinde yardımcı olmuştur. Çalışmada bu alt yapılara dayanarak irdelenme imkânı bulunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

MEKÂN VE MEKÂNSAL ALGI

2.1 Mekân Kavramı

Mekân kavramı, tarih boyunca birçok gruplar ve felsefeciler tarafından yorumlanıp çeşitli tanımlar yapılmıştır. Fakat mekân kavramı hakkında kesin bir tanım yapmak güçtür. İlk zamanlardan beri, insan ve mekân arasında sürekli bir etkileşim söz konusudur. İnsanlar mekânları sadece yaşamakla kalmamış aynı zamanda kendi yaşantısı için yaratmıştır.

İngilizce’de anlamı *space* ve Fransızca’da anlamı *espace* olarak ifade edilen mekân kelimesi, “ende ve boyda uzantı ve mesafe” anlamına gelen, Latince’deki *spātium* kökünden türemektedir (Marchant, 1948). Türk Dil Kurumu’na göre mekân sözcüğünün anlamı “bulunulan yer” olarak tanımlanmaktadır. Felsefe Sözlüğünde mekân kavramı, farklı felsefî anlamlarda ifade edilmiştir. Bir taraftan spātium anlamında olduğu gibi, “boşluk ve hiçlik durumu”, ya da tam tersine, “sınırsız ortam ve sonsuz büyük kap ya da hazne” anlamında ifade edilmiştir. Diğer taraftan ise “var olanların içinde yer aldığı, tüm sınırlı büyüklükleri içine alan uçsuz bucaksız büyüklük” olarak kullanılmıştır (Cevizci, 1999).

Mekân kavramının ilk tanımını yapan Aristotle’a göre mekân; “Tüm yön ve özellikleri içeren yerlerden oluşan dinamik bir alandır” (Partorekes, 1992).

Lefebvre’ye göre (1991), mekân yapay çevre olarak bakıldığında ait oldukları kültüre dair çeşitli anlamlar taşıyan olgulardır. Mekânın fiziksel bütüncesi ya da bu bütünceyi oluşturan tabakalar bir düşünce biçiminin, ülkünün ya da bir akımın kavramsal taşıyıcısı olabilirler. Ayrıca, Lefebvre mekân kavramının insan yaşamıyla ilişkisi ve sosyal boyutunu da araştırmıştır. Lefebvre, Mekân Üretimi kitabında, mekân kavramının felsefede ve matematikteki gelişim sürecini anlatmış ve bu kavramın çok

yakın zamanlara kadar sadece geometrik anlam taşıdığını daha sonra, epistemolojide mental bir şey olarak algılandığını anlatmaktadır. Lefebvre mekânın sosyal boyutunu oluşturmak için, mekânın insan yaşamıyla ilişkisine dikkat çekerek, ‘mental mekân’ ve ‘gerçek mekân’ arasındaki benzeştirmenin yalnız mantıkımsı (quasi-logical) bir varsayım olduğundan bahsetmektedir. Bu varsayım düşüncesini de eleştirmektedir ve bu varsayımın bir taraftan mental alan, diğer taraftan ise fiziki ve sosyal alanlar arasında büyük fark yarattığına inanmaktadır (Lefebvre,1991). Mekânın sadece fiziki ve mental olarak algılanmasının eksik kalacağını vurgulanmış, sosyal boyutu ve insanların bireysel ve toplumsal yaşamlarına da dikkat çekmektedir.

Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü yazarı, mimar Hasol (2010) mekân kavramı “‘bireyi kendisinin müdahale yetisinin olmadığı geniş çevreden tamamen ya da belli bir ölçüde ayırarak, evrensel boşluğa göre daha dar bir çerçevede eylemlerini sürdürmesine olanak tanıyan uzay parçası”’ olarak açıklamaktadır. Mekânın varlığı insanoğlunu ve yaşamsal faaliyetlerini bünyesinde tehlike bulundurabilecek evrensel boşluktan yalıtarak sınırlandırma ediminden kaynaklanmaktadır (Hasol, 2010, syf.404). Kahvecioğlu (1998), mekânı fiziksel ve kavramsal olarak iki ana kavramdan oluştuğundan söz etmiştir: “Mekânın fiziksel boyutu, algısal sürecin duyum aşamasında işlenir, mekânın kavramsal boyutu ise algısal sürecin zihinsel aşamalarının sonucudur.” Geçmişten günümüze kadar mekân kavramı ile ilgili birçok tanım yapılmıştır. En yalın tarifle bir kişi veya bir grubun ‘yeri’ dir. Mekân insanın, insan ilişkilerinin, bu ilişkilerin gerektirdiği kavramların içinde bulunduğu ve sınırları içine aldığı örgütlenmenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşundur. Bu durumda evren de en üst ölçeği ifade eden mekân olarak kabul edilebilir. Hiyerarşik bir dizi içerisinde şahsi mekândan hâkimiyet alanına, en küçük ölçekteki bir iç mekândan en büyük ölçekteki kent mekânına ve evrene kadar mekân kavramını çeşitli ölçeklerde sınıflandırmak olasıdır (Gür, 1996).

Mekân kavramı üzerinde yapılan tanımlar incelendiğinde, farklı noktalardan ele alınarak açıklanmaya çalışılmıştır. Geniş bir anlamı olan ve farklılık gösteren tanımlardan ortak bir sonuç çıkarılırsa mekân kavramı, insan ve insan yaşamı üzerinden sınırlandırılmıştır. Bu sınır, insanların en küçük ölçekten en büyük ölçeğe kadar yaşam alanlarının içerisinde bulundurdıkları eylemlere göre oluşturulmuştur. Tanımlamalarda, insan ve insan ilişkilerinin belirli sınırlar içerisine alındığı, mekânın

insanın yaşadığı kültüre göre farklı anlamlar taşıdığı gibi yapılan tanımların başrolü insan yaşamı ve eylemidir.

2.2 Algı Kavramı

Algı, kişinin çevreden bilgi edinme süreci olup sürekli değişen bir olgudur. Algı duyuşal ve ansal bir işlev olarak da tanımlanabilir. İnsan yaşadığı çevreye uyabilmek onu tanımak ve anlamak zorundadır. Algılama süreci çevreden edinilen bilgilerin duyu verileriyle yorumlanarak zihne atılması ve daha önceki deneyimlerle eşleştirerek yorumlanmasıdır(Asar, 2013). Algı kavramı birçok alanda kendini göstermiş ve çeşitli tanımlar yapılmıştır. Bunlardan bazıları aşağıdaki gibi ifade edilmektedir.

Felsefe sözlüğünde algının tanımı:

“Nesnel dünyayı duyuşal yoluyla öznel bilince aktarma... Algı, dış dünyanın duyuşlarla gelen imgesinin bilinçte gerçekleşen tasarımıdır. Nesneler duyuş organlerini etkiler. Bu etki bilince aktarılır. Ne var ki algı, arı duyuşlardan ansal bir işlevi gerektirmesiyle ayrılır. Örneğin görme duyuşumuz, her iki gözümüzde ve çeşitli planlarda beliren iki ağaç imgesi getirir. Bu iki ağaç imgesi ansal bir işlevle tekleşir. Tekleşen bu imgeye, bellekte biriken eski algılardan gerekli olanlar da çağrışım yoluyla eklendikten sonra ağaç algısı gerçekleşmiş olur. Özellikle görme, işitme ve dokunma duyuşları insanın bilincine kavram ve düşünce yapımı için algısal gereçler taşırlar. Algı duyuşal-ansal bir işlevdir. Alman düşünürü Leibniz’e göre de algı, bilinçdışı bir işlevdir. Algı, gerçek anlamında, öznenin kendisinin dışında olanı alması demektir” (Hançerlioğlu, 1999).

Ansiklopedik eğitim ve psikoloji sözlüğünde algının tanımı:

“Nesnel dünyaya ilişkin duyuşal uyarıların anlamlı deneyimlere çevrilme süreci; idrak. Algılama deneyimi, uyarım ile sürecin ortak ürünüdür. Algı, duyuşların tersine, öğrenmenin etkisine açıktır. Geçici duyarlılık değişiklikleri ve yorgunluk olmadığı sürece, belli bir uyarım, her yinelenişinde aynı duyuşlara yol açıyor. Algılar ise, aradaki sürede öğrenilenlere bağlı olarak bir durumdan öbürüne değişiyor. Kimi psikologlar, algıları dış nedenlere bağlı olarak tanımlıyorlar. Duyuşları ise daha öznel, kişisel ve içsel deneyimler olarak nitelendiriyorlar”(Bakırcıoğlu, 2012).

Sanat kavram ve terimleri sözlüğünde algının tanımı:

“Her tür gerçekliğin duyu organları aracılığıyla alınıp zihinde bilgiye dönüşmesi işlemi. Başka bir deyişle, algı gerçekliklerin farkına varılıp tanınabilirliğe kavuşturulması sürecidir. Bir sanat yapıtının yorumlanması onun önce algılanmasını gerektirir” (Tanyeli ve Sözen, 1999).

2.3 Algı Kuramları ve İlkeleri (Gestalt Kuramı)

Algılama olayı, gelen duyuşsal bilgilere dayanılarak, dış dünya hakkında kurulan bir teoridir. Bu teori soruşturmaya ve deneyime açık, geçici bir teoridir. Sonradan gelen duyuşsal verilerle, ya daha güçlenir ya da zayıflayarak yerini başka geçici bir kurama bırakır. Her fert kuramını kendi hayatı ve deneyimi çerçevesinde oluşturur. Bundan dolayı asıl algı, son derece sübjektif bir süreçtir. Kişinin yaptığı her şey kendi algısal süreçlerinden geçerek oluşur (Cüceloğlu, 2009).

Lang(1987), algılama kuramını, duyuma dayalı algılama kuramları ve bilgiye dayalı algılama kuramları olmak üzere iki başlık altında incelenebileceğini belirtmektedir. Duyuma dayalı algı teorileri ilk olarak ampirik-görgücü kuramı; duyuşsal deneyimlerle elde edilen, doğuştan olmayan algıdır. Duyular ile algılanan deneyimlerdir. İkinci olarak transaksiyonel-devinimsel kuramı; algılamada kişisel deneyimlerin etken olduğu düşüncesi savunulmaktadır. Üçüncü olarak nativist ve rasyonalist kuramı; nativist teoriler algının doğuştan geldiğini sonradan öğrenilmediğini savunurken, rasyonalist teoriler ise duyumlardan akılcı çıkarımlar yapmakta ve bilginin kaynağının ancak akıl olduğu savunulmaktadır. Dördüncü olarak gestalt algı kuramı; temel ilkesi bütün parçaların toplamından öte bir şeydir, daha kapsamlı olduğu savunulmaktadır(Asar, 2013).

Bilgiye dayalı algılama kuramının temsilcileri James ve Eleanor Gibson dur. Algının kaynağının temel olarak çevrenin ve bireyin sahip olduğu bilgiler olduğu savunulmaktadır. Ekolojik kuramlar, öncüsü olan Gibson’ın adı ile bilinmektedir. Kuram genel olarak görsel algı üzerine yoğunlaşır ve nesnenin niteliksel özelliklerini kapsamaktadır (Lang,1987).

Gestalt kuramı ve ilkeleri; Almanca ‘biçim’ anlamına gelen ‘gestalt’ sözcüğü algı psikolojisinde “Aralarında dinamik bağlar olan parçaların oluşturduğu anlamlı bir bütün” olarak ifade edilmektedir. Daha sonraları ise bu kavram bir kuram oluşturmakta

ve bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği savunulmaktadır. Gestaltistlere göre bir bütüne anlam veren onu oluşturan parçalar değil, parçaların nasıl bir araya geldikleri ve parçalar arasındaki ilişkidir. Gestalt yaklaşımı, çevreden öğrenmenin kavrama yoluyla kabul etmekte ve kavramayı “amaç ve araçlar arasındaki mantıklı bağların anlaşılması olarak” tanımlamaktadır (Sarı, 2008).

Algı ile ilgili yapılan çalışmalarda, algı teorisi olarak kabul edilen Gestalt psikolojisi oldukça önemli yer edinmektedir. Gestalt Psikolojisi mimarlar ve diğer tasarım profesyonelleri üzerinde önemli yere sahiptir. Gestalt psikolojisi bütüncül bir analizin önemini vurgulamakta ve algının tamamen otomatik veya çok az öğrenme ile elde edildiğini savunmaktadır. Bu düşünceye göre algı incelendiğinde; algıya bütüncül bir bakış açısı ile yaklaşıldığı görülmektedir.

Gestalt kuramına göre çevreyi oluşturan öğeler belli bir uyum içinde bir araya gelirler. Böylece kurgulanan zihinsel şemalarla algılamaya bir düzenleme getirilir. Algısal düzenlemenin esas ilkesi şekil-zemin ilişkisidir ve bu ilişkiye göre, ancak zemine karşı şekil olarak algılanan biçimler bir görsel 12 etkinliğe sahiptir. Şekil, arka yüzeyi oluşturan zemin içinde anlam kazanmaktadır (Aydınlı, 1986).

İnsan zihni karşılaştığı sorunların çözümünde en kısa yolu bulmak ister; bunu ise ortak özellikleri olan nesneleri gruplar haline getirerek yapmaktadır. Somut dünyayı yaşayıp tecrübe eden bireyler, seçerek algıladığı nesnelere ait bilgileri zihninde daha basit hale getirmek için organize etmektedir. Bu organizasyon işlemi ise Gestalt’ın gruplama ve organizasyon ilkeleriyle mümkün olduğu savunulmaktadır (Arnheim, 1977; Lang, 1987).

Gestalt kuramcıları görsel organizasyonun ‘nasıl’ kurulduğunu açıklamak için kuramı; şekil-zemin ilişkisi, algısal gruplama ilkesi, benzeşme-ayırışma ilkesi, tamamlama ilkesi ve süreklilik ilkesi olarak başlıklara ayırmışlardır. Bu başlıklar ise örnek görselleri ve açıklamaları ile aşağıdaki tabloda gösterilmiştir (Asar, 2013).

Tablo 2.1. Gestalt Kuramı İlkeleri (Asar, 2013).

Gestalt Kuramı İlkeleri		
Şekil-Zemin İlişkisi		Bu ilke tüm duyularımızı kapsar, algılarken ön plana çıkarıp dikkat kesildiğimiz şey şekil, o bağlam içerisinde geride kalanlar ise zemindir. Bu durumu yandaki şekil ile açıklayabiliriz. İmajda dikkat kesildiğimiz şey, beyaz renkli olan bölüm ise karşımıza bir vazo görüntüsü çıkacaktır. Burada vazo şekil, siyah alan ise zemindir. Ancak siyah renkli bölüme dikkat kesilmişsek bu durumda gördüğümüz imaj birbirine bakan iki insan sureti olacaktır. O zaman da suretler şekil, beyazlık ise zemin olacaktır.
Algısal Gruplama İlkesi		Bu ilkede birbirine yakın olan grupların uzak olanlara göre belirli gruplar halinde algılanmalarıdır.
Benzeşme-Ayrışma İlkesi		Burada ise benzer biçimlerin grup içinde birlikte algılanmasına karşın aslında birbirlerinden farklı olmaları durumudur.
Tamamlama İlkesi		Bu ilkede ise görsel algının bütüncül çalışması neticesinde birbirinden kopuk ya da boşluklu durumlarda gözün onu bütüncül gibi tamamlamasıdır.
Süreklilik İlkesi		Burada durum belirli bir düzende ardışık olarak giden şeyleri sürekliliği varmış gibi algılarız. Birkaç noktanın yan yana gelişi onu nokta olarak değil de bir çizgi olarak algılamamıza yol açar. Ya da bir müzik parçasında oluşturulan notalar teker teker bir anlam ifade etmezken süreklilik kazandıklarında melodiye dönuşürler.

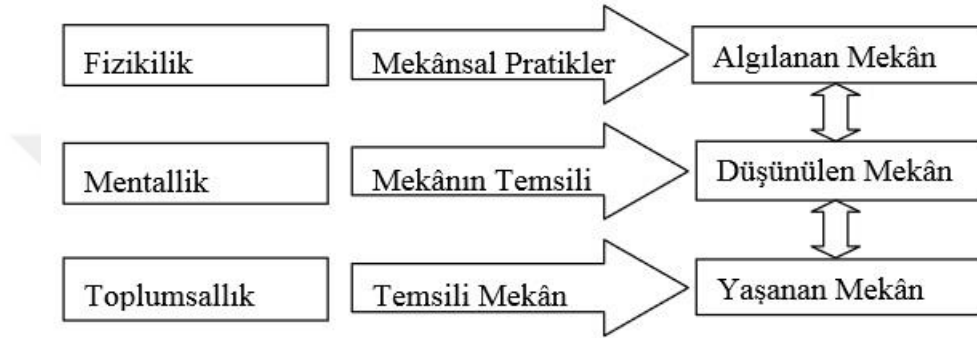
2.4 Mekânın Algısı

İnsan duyu organı sayesinde çevresini ve mekânları algılayabilmekte ve bu duyular sayesinde yaşadığı çevreyle arasında önemli bir bağ kurmaktadır. Algı ve mekânsal algılama kullanıcının kişisel özelliklerine göre farklılıklar göstermektedir. Kişinin; yaşı, cinsiyeti, fiziksel özellikleri, bağlı olduğu sosyal çevre, kültürel ve sosyal yapısı, eğitimi gibi kişisel özellikleri algılama da farklılık gösteren özelliklerdir. Mekânın algılanmasında kişinin becerileri ve gözlem yapması, deneyimleri ve hayal gücünü

kullanması gibi temel gereksinimleri vardır. Bu gereksinimler ile kişi mekânı algılamak ve içinde yaşarken o mekânı biriktirdiği her türlü deneyim ile bilişsel bir süreçte işleyerek değerlendirmektedir.

Lefebvre, mekân algısını; fizikilik, mentallik ve toplumsallığı birlikte düşünerek, bu üçlüyü daha sonra ‘algılanan mekân’, ‘düşünülen mekân’ ve ‘yaşanan mekân’ olarak anlatmaktadır.

Tablo 2.2. Lefebvre’in Mekân İle İlgili Üçlüleri (Lefebvre, 1991).

Gottdiener, bu üçlü mekânın karmaşık yapıya sahip olduğunu ve toplumsal ilişkilerin mekânın bütün aşamalarında bulunduğunu savunmaktadır. Sosyal ilişkilerin ve mekânsal ilişkilerin birbirinden ayrı düşünülmemesi gerektiğini anlatmaktadır. Gottdiener, bu üçlüyü şöyle ifade etmektedir: ‘algılanan mekân’ algılanabilir bir fiziki çevre; ‘düşünülen mekân’ bir göstergesel soyutlama (semiotic abstraction), yani hem halkın tartıştığı mekân, hem de kurumların, plancılarının, politikacıların mekânları; ‘yaşanan mekân’ bir kişinin hayatını başkalarıyla etkileşim içinde sonuna kadar yaşadığı ortamdır (Gottdiener, 1993).

Kahvecioğlu (1998), mekânsal bileşenlere ait algılar niteleyici (renk, düzey, koku gibi) ve nicel (yoğunluk, büyüklük, süre gibi) özellikleriyle zihinde depolandığını ve bu çağrışımın mekânsal algıdaki önemini savunmaktadır. Zihinde depolanan uyaranların, yalnızca mekânsal bileşenler için değil aynı zamanda algılanan mekânın ortamı ve içinde geçen yaşamı da kapsamaktadır. Mekân ile içinde geçen yaşam bellekte bir arada saklandığını ifade etmektedir. Belki de bu yüzden, karşılaşılan bir görüntü, bir koku ya da bir sesin tanıdık gelmesi, zihinde depolanan bir olay ile bağlantı kurarak yeniden canlanabilmektedir. Bu nedenle, mekânları deneyimlerken mekân ve kişi arasında bir tür alışveriş olur. Mekân kendi etkisini yansıtırken, deneyimleyen kişi de

kendi duygu ve algılarını mekâna yansıtır (Pallasmaa & Holl, 2011). Bu yüzden, mekân ile kullanıcı karşılıklı etkileşim içerisinde olup birbirinden ayrı düşünülmemesi gerekmektedir. Kullanıcılar mekânın planlanmasına göre hareket etmekte, mekânın planlanması da kullanıcıların hareketlerine göre yeniden şekillenmektedir. Kullanıcılar; gereksinimleri ve beklentileri doğrultusunda etrafı ile etkileşime geçmekte, bu etkileşim kültürel, fiziksel ve algısal değişkenlere bağlı olarak çeşitlenebilmektedir (Rapoport, 1987).

Mekânı algılamada zihinsel sürecin içinde deneyimlenen duygular ve o duygulara gönderme yapan anılar vardır. Mekânı algımlarken mekâna ait deneyimlenen bilgiler kendini hatırlatmış olur. İlk karşılaşılan mekâna ait oluşmuş bir önyargı ve şartlanmışlık vardır. Kısa bir süre sonra zihinde depolanan anılar mekân ile ilişkilendirilmektedir. Aslında insanların mekânı algılamadaki seçtiği öğeler, onun kültürel, sosyal yapısının ve psikolojisinin göstergesidir (Gezer, 2008).

Mekânın algısı, kişinin zihninde depoladığı bilgilere göre her bireyde farklılık göstermektedir. Bu sebeple öncelikle mekânlarla olan algısal ilişkinin niteliksel olarak ‘doğru’ kurulması gerekmektedir. Yalnız her birey için ortak noktaların varlığından da bahsetmek gerekir. Bireyin bir mekânın içindeki hareketi, gözlemi ve yeri, mekânın barındırdığı bazı fiziksel etkenlerin kurgulanış biçimleri gibi çeşitli sebepler, mekân ve birey arasında ortak nokta oluşturmakta ve bu ortaklığın anlaşılabilir olması için öncelikli olarak herkese göre ‘okunaklı’ olması gerekir.

2.4.1 Okunaklılık

Okunaklılık, mekânı tanımlamak, sınırlarını ayırt edilebilir kılmak ve bütün olarak da o yapının bağlamı içinde nasıl bir doku oluşturduğunu anlamak adına önemlidir. Okunaklılık ile anlatılmak istenen görsel niteliktir ve bir mekânda okunaklılık en önemli etken olmasa da, mekânı algılayabilmek ve deneyimleyebilmek adına önemli bir yere sahiptir (Asar, 2013).

Mekânın okunabilmesi ve içerisinde psikolojik anlamda konforlu bir dolaşımın sağlanabilmesi için, yön bulma duyusu güçlendirilmelidir. Kişiler yaşantısı boyunca mekânsal yer değiştirme yaşar ve bu yer değiştirme hareketini daha önceden deneyimlediği çerçevede gerçekleştirirler. Yer değiştirme sürecinde belirlenen yön çevresel etkenlere bağlı olarak değişebilmektedir. Bu değişkenlerin algılandığı ve

kontrol edildiğindeki süreci ‘mekânda yön bulma’ olarak tanımlayabiliriz. Yön bulma kavramı ilk kez Kevin Lynch, “The Image of City” kitabında kullanılmıştır. Lynch’ye göre yön bulma, çevredeki duylara hitap eden verilerin organize edilmesi olarak ifade edilmektedir (Lynch, 2011). Passini’ye (1977) göre bireyler, yön bulmada belirli bir başlangıç noktasından hedefe yönelirler ve farklı içerikte olsa bile belirledikleri hedefe varmak için bir yol izlerler. Bu yol için bazı stratejiler belirlerler ve yön bulma hedefe ulaşmak için kullanıcının problem çözme (problemsolving) süreci olarak tanımlanabilir. Bu problem kentsel veya mimari ölçekte ise, kullanıcı mekânsal problem çözme sürecini (spatial problem-solving) deneyimler.

Kuipers (1982) ‘e göre yön bulma, kullanıcının mekândaki algısal ve bilişsel süreci olarak ifade etmektedir. Peponis ve diğ. (1990), yön bulmayı, bireylerin stres yaşamadan ve belirledikleri hedefe kısa zamanda kolay yoldan ulaşmaları olarak açıklamıştır. Fewings (2001) ise yön bulma problemini bireylerin bir noktadan belirli diğer bir noktaya ulaşırken çeşitli çevre koşulları altındaki hareket etme performansları olarak ifade etmektedir. Passini (1984) ‘ye göre yön bulma, bireyin doğuştan gelen özellikleriyle değil, algılanan çevre elemanlarının zihinde organize edilmesiyle tanımlanan bir süreç olduğunu savunmaktadır.

Mekânın niteliklerini ifade edebilmek için mekânda oluşturulan doku, renk, ışık, dijital etkenler, malzeme ve algılayıcı özneye uyandırdığı görsel ve diğer duyumlar gibi çeşitli etkenler yardımcı elemanlardır. Mekânın niteliksel özellikler o mekânın nasıl algılandığı aynı zamanda mekândaki okunaklılık ile ilgili görsel verilerin ifadesidir. Sonuç olarak mimari mekândaki okunaklılık, çok keskin ve net biçimlere sahip olmaksızın, kimi açıklıklara da olanak sağlayabilmelidir. Fakat bu açıklıklar sayesinde mimari mekândaki algı çeşitlilik sunarak, yeni mimari deneyimlerin oluşmasına olanak sağlayabilir (Asar, 2013).

2.4.2 Algılanabilirlik

Algıyı geliştirmek ve dolayısıyla algılanabilirliği artırmak, kişi ve algı arasında çift yönlü bir süreç olduğu için, algılayıcının ‘farkındalık’ halinin sağlanmasıyla elde edilebilir. Algının gerçekleşebilmesi için farkındalık önemli bir adımdır. Fakat algılanabilirliğin sağlanması için yalnızca farkındalıkla değil gözlemcide önemli bir etken olmaktadır. Algılanabilirlik kavramı hem gözlemcinin hem de mekânın

özelliklerini birlikte kapsamaktadır. Dolayısıyla kavram; düzenli, sınırlı, kesin, tektip ya da görülebilir, açık, net ve sade olmak ile tanımlanamaz (Asar, 2013).

Lang (1987), mekânın algılanması sırasında, duyumsal süreç mekânla ilk kez karşılaştığımızda veya kısa süreli mekânsal deneyimler sırasında gerçekleştiğini savunmuştur. Mekânsal unsurlardan gelen uyarıları ve fizyolojik verileri içerir. Zihinsel süreç mekânsal algının ikinci sürecidir ve kişinin mekâna dair zihninde kalan bilgilerle mekânı tekrar yaşamasını sağlar. Mekân kişi tarafından öncelikle duyumsal olarak algılanır, sonrasında kişinin mekân içerisinde harcadığı süreye bağlı olarak zihinsel olarak algılanır.

Buradan anlaşılabileceği üzere algısal süreç; kişinin mekân içerisinde veya etrafında bir süre deneyim kazanması ve buna bağlı olarak da mekânın hatırlanması ile ilgilidir. Bu süreçte kişi içinde bulunduğu ortamı tanımlar ve ben neredeyim sorusuna etkin ve hızlı bir yanıt verilebilmektedir.

2.4.3 Yapı ve Kimlik

Kimlik, hem kişisel hem de kolektif olarak tanımlama, tanınma ve aidiyet ile ilgili bileşenleri olup çok boyutlu bir olgudur. Ait olma kavramında kimlikle ilgili görülen esas düşünceler, “kalıcılık”, “uyum” ve “tanınma”dır (Larrain,1995). Kimlik bir nesne olarak değil, “bir simgeler ve ilişkiler sistemi” olarak da ortaya çıkmakta ve yeniden oluşum süreci şeklinde görünmektedir (Morley, 1997).

Lynch (2011), kent imgesini açıklayabilmek için kullandığı çevresel imge başlığını, üç bileşene ayırmıştır, “Bir çevresel imge üç bileşene ayrılabilir: kimlik, yapı ve anlam. Analizler için bunları ayırarak özetlemek yararlı olacaktır, ancak gerçekte üçü bir arada bulunur. İşlenebilir bir imge öncelikle bir nesnenin tanımlanmasını, böylelikle diğer şeylerden ayrıştırılmasını ve bir varlık olarak kabul edilmesini gerektirir. Bu da kimliğini ortaya koyar. Başka bir şeyle eşdeğer olması anlamında değildir bu, tekliğini ve tekilliğini ifade eder. İkincisi, imge, nesnenin gözlemciyle ve diğer nesnelerle uzamsal veya dokusal ilişkisini de içermelidir. Son olarak da gözlemci için uygulama açısından ya da duygusal olarak bir anlam içermelidir. Anlam bir ilişkidir de, ancak, uzamsal veya dokusal ilişkiden oldukça farklıdır.”

Mekânın tanımlanabilirliği, mekânda var olan verilerin algılayıcılar tarafından fiziksel netliğin sağlanmasını olanaklı kılar. Verilerin gözlemciyle ilişkisi ise yapı bileşeni ile

ifade edilmiştir. Anlam ise mekânsal algıyı kuran uygulamayı ve duyuşsal anlamı açıklamaktadır. Kimlik, yapı ve anlam bileşenleri her ne kadar ayrı ayrı tanımlanmaya çalışılsa da bir bütündür ve mekânlar algılanmaya başlanıldığında, yapının fiziksel özellikleri, ifade ettiğı duyuşsal anlam ve yapıyı tanımlı hale getiren kimliğı ile birlikte, algılayıcının zihninde bir bütün olarak çalışırlar (Asar, 2013).

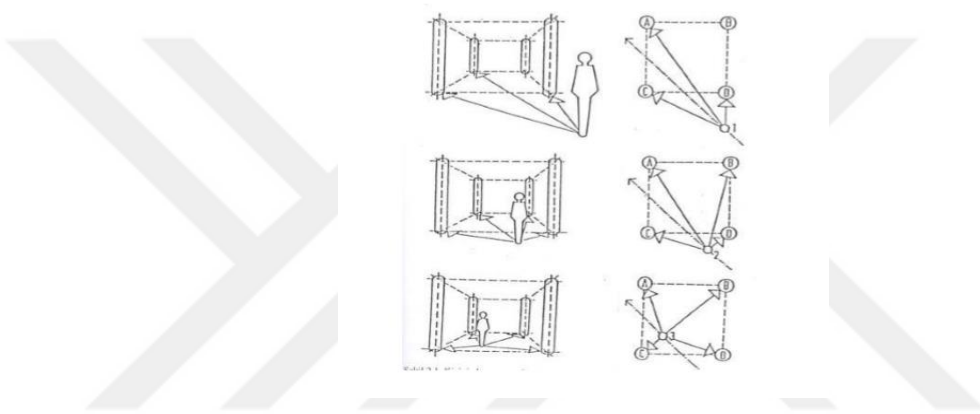
2.4.4 Mekânsal Algıyı Oluşturmak

Kullanıcı ve mekân arasında sürekli bir etkileşim vardır. Kullanıcının memnun olabilmesi ve yüksek verim alabilmesi için mekân performansının yüksek olması gerekmektedir. Mekân kurgusunun yaratılması için, kullanıcısının tüm fiziksel, beşeri, sosyal, kültürel ve ruhsal özelliklerinin göz önüne bulundurulmalıdır. Kullanıcının içerisinde bulunduğı mekân, işlevsel, uygun antropometrik boyutlarda ve her türlü uygun fiziksel ve psikolojik faktörü bünyesinde barındırıyor ise, bu durum mekânsal performansın yüksek olmasını sağlamaktadır. Mekânın algılanmasında hareket önemli bir etken olmuştur. Hareket halinde olan kullanıcı çevresindeki yapıların özelliklerini sadece vücut hareketi ile değil görsel hareketlerle de algılamaktadır. Hareket yalnızca bir yerden bir yere gitmek olarak değil insanın bakışıyla yapı sınırına doğru uzanan görsel bir hareket olarak da tanımlanabilir. Lang(1987), bu durumu şöyle ifade etmektedir: “insan, gözlerini, başını ve vücudunu hareket ettirerek çevresindeki detayları algılar. Deneyim kazandıkça da, algılayabildiğı çevresindeki detay ve ilişkilerin sayısı artar.”

Hareket ile mekânsal algı ve deneyim ediniminde, öznenin ve nesnenin hareketi olmak üzere iki başlık altında bahsedilebilir. Öznenin hareketinde ise, bilinmeyen bir çevrede gözleme dayalı hareket ve bilinen bir çevrede dolanım olmak üzere iki çeşit hareketten bahsedilebilir. İlk hareket çeşidinde ‘bilinmeyi’ içerdiğinden mekân yeni ve farklıdır. İkincisinde ise mekân zihinde hâlihazırda var olandır, dolayısıyla farkındalık artmaktadır. Buradaki hareketin asıl amacı hedefe ulaşmaktır (Akalin, 2001). Bu yüzden bir mekânı algılayabilmek için içerisinde vakit geçirilip hareket etmek gerekir. Kullanıcının mekân içerisinde hareketsiz kalması pek mümkün değildir ve hareketsiz kaldığı düşünülse dahi gözleriyle hareket halinde bulunur. Bu durumda kullanıcı zihninde çeşitli imajlar oluşturur veya daha önce edinmiş olduğı deneyimlerle mekânsal ilişki kurmaya başlar. Yani kullanıcının hareketiyle ve hızıyla aynı zamanlı olarak algılanan mekânda bütün ve tutarlı bir biçimde farklılık gösterir(Asar,2013).

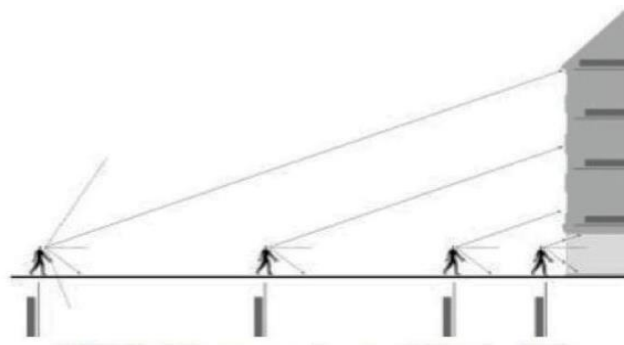
Algılayıcının mekândaki hareketi doğrultusunda mekânsal algı farklılık gösterebilir. Bu duruma örnek olarak belirtilen görsel, algılayıcının bulunduğu yere bağlı olarak mekânsal algının nasıl değiştiğine dair bir yaklaşımdır. Joedicke (1985), “Bir sınır çizilmiş ve algılanmışsa kişi için mimari mekân oluşmuştur.” görüşünü savunur ve bunu aşağıdaki haliyle şematize eder. Ayrıca mekânın algılanabilmesi için sınırlarının çizilmiş olması gerektiğinin de önemini vurgular.

Algılayıcının bulunduğu farklı noktalardan mekânın algılanma biçiminin değiştiğini gösteren şemaya aşağıdaki görselde yer verilmiştir. Şemada görüldüğü gibi algılayıcının bulunduğu farklı uzaklıklar farklı algılama biçimlerini doğurmaktadır.

Şekil 2.1. Kişinin Konumuna Bağlı Olan Mekânsal Algılama (Joedicke, 1985).

İnsanlar belirli bir mesafeden çevresindeki yapıları veya bulunduğu mekânı algılayabilir. Kişinin yapıya olan uzaklığı o yapının nasıl algılandığını veya algılanmadığını belirleyebilmektedir. Bu duruma örnek olarak aşağıda gösterilen şemada, kişinin yapıya olan farklı uzaklıktaki görüş açıları görülebilmektedir.

Şekil 2.2 Bakış Açısı, Mesafe ve Algı (Gehl, 2006)

Tablo 2.3 Mekân Algısı Bileşenleri

Mekân Algısı	Okunaklılık	Doku-renk-ışık-malzeme-yön bulma
	Algılanabilirlik	Farkındalık-özne ve mimarlık nesnesi
	Yapı ve Kimlik	Aidiyet-kalıcılık-uyum-imge
	Mekânsal Algı Oluşumu	Fiziksel ve psikolojik faktörler-eylem

Günümüze kadar mekân ve insan arasındaki etkileşim birçok çalışmalara konu olmuş ve asıl amacın insan yaşamı olmasına dikkat çekilmiştir. Mekân kavramı ile ilgili yapılan tanımların başrolünde yer alan insan kavramı, yaşamı ve eylemi beraberinde bazı faktörleri de getirmiştir. Birçok araştırmacılar tarafından mekân ve insan etkileşiminin faktörleri araştırılmış ve farklı yorumlamalar getirilmiştir. İnsan kavramı kullanıcı olarak yorumlanmış ve kullanıcının mekândan beklentisi araştırılmıştır. Mekânların kullanıcılar tarafından tanımlanabilmesi için algılanabilir olması, okunabilir olması, yapı ve kimlik özelliklerinin açıklayıcı olması gerekmektedir. Mekânda sürekli bir hareket halinde olan kullanıcı rahat hareket edebileceği mekânlara ihtiyaç duymaktadır. Kullanıcı hareketsiz olarak kalsa bile duyu organları ile bu durumu devam ettirmektedir. Kullanıcı mekânı, gözleri ile algılamaya çalışır ve beyine sinyal göndererek tanımlamaya çalışmaktadır. Mekânların okunabilir veya algılanabilir olması, kullanıcının hareketini rahat bir şekilde yerine getirmesini sağlamaktadır. Mekânda okunaklılık, algılanabilirlik, yapı –kimlik ve mekânsal algı oluşumunun sağlanması, mekânsal performansın artmasını ve kullanıcı memnuniyetinin sağlanmasında önemli faktörlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMUSAL MEKÂNLARDA KULLANICI GEREKSİNİMLERİ

3.1 Fiziksel Kullanıcı Gereksinimleri

İnsan davranışlarını bulunduğu ortamdaki ihtiyaçlarına göre ortaya çıkarabilmektedir. Bu davranışlara göre şekillenir ve kişinin kültür, yaşam şekillerinden kaynaklanan toplumsal deneyimler, dinsel özellikler, fizyolojik yapısı gibi psikolojik ihtiyaçları tarafından da etkilenmektedir. Her insanın kendine özgü ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçların çoğu fizyolojik ve psikolojik içeriklidir. İnsanların çevrelerinden beklentileri, ihtiyaçları ve gereksinimlerinin önem sıralaması kültürden kültüre değişmektedir. Bu konuda çeşitli araştırmacıların çalışmaları bulunmaktadır.

Maslow'un (1943), ihtiyaçlar hiyerarşisi üzerinden açıklanan insana özgü ihtiyaçlar, insanın davranışlarını yönlendirmekte ve ihtiyaçlar davranışları etkilemektedir. Maslow'un insan gereksinimleri sıradüzeninin adımları şöyledir (Lang, 1987; Gür, 1996; Cüceloğlu, 2004):

- Fizyolojik gereksinimler (beslenmek, uyumak, vb.),
- Güvenlik gereksinmesi (fiziksel zarar ve tehditlerden korunma),
- Ait olma ve sevgi gereksinmesi (bir grubun üyesi olma, yer kazanma, bağlanma),
- Saygınlık gereksinmesi (kişisel saygınlık, arkadaşlık, aile değer vermesi),
- Özgerçekleştirim gereksinmesi (kendini kanıtlama, farkına varma),
- Bilişsel (kavramaya ilişkin) ve estetik gereksinimler (bilgiye açlık, entelektüel, duygusal ve estetik doyum).

Tablo 3.1. Maslow'un (1943) İhtiyaçlar Hiyerarşisi Diyagramı (Gür, 1996).dan Uyarlama

Maslow, önem sırasına göre insan ihtiyaçlar hiyerarşisi; temel ihtiyaçlar olan barınma, uyuma, beslenme gibi fizyolojik gereksinimler; dışardan gelecek tehlikelere karşı kendini güvende hissetme emniyet gereksinimi; arkadaşlık, aile, cinsel yakınlık ile ilgili aidiyetlik gereksinimi; kişisel saygınlık, kendini ve çevresindekileri değerli görme gereksinimi; sorun çözme, bilgilenme, anlama ve estetik gereksinimdir.

Preiser (1973), kamusal mekânlarda kullanıcı gereksinimlerini şöyle sıralamaktadır;

1. Sağlık ve güvenlik düzeyi,
2. İşlevsellik ve çalışma verimi düzeyi,
3. Psikolojik konfor ve memnuniyet düzeyi.

Lawrence (1987) Konut ve Evler çalışmasında kullanıcı gereksinimlerini şu şekilde sıralamaktadır;

1. Fizyolojik gereksinimler	(birinci derece)
2. Güvenlik gereksinimleri	(ikinci derece)
3. Ait olma ve sevgi gereksinimleri	(ikinci derece)
4. Saygınlık gereksinimleri	(ikinci derece)
5. Kendini ortaya çıkarma gereksinimleri	(üçüncü derece)
6. Bilişsel kapasiteler	(üçüncü derece)
7. Estetik ihtiyaçlar	(üçüncü derece)

Kullanıcı gereksinimleri konusunda birçok araştırmacı tarafından geniş ve kapsamlı sınıflandırmalar yapılmıştır. Kullanıcı, ihtiyaçları ile davranışını belirlediği gibi davranışların eyleme dönüşmesi sonucunda uygun mekânlar oluşmaktadır. Dolayısıyla mekân ve kullanıcı arasında karşılıklı etkileşim oluşmaktadır. Kullanıcı

rolünde insan, tasarlanan mekânların kendi gereksinimleri ve amaçları doğrultusunda planlanmasının beklentisi içindedir. Kullanıcıların bulunduğu ortamda eylemlerini rahat gerçekleştirebilmeleri için gerekli uygun koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu konuda beraberinde fiziksel kullanıcı gereksinmelerini getirmektedir.

Mimarlar ve şehir plancıları tarafından kamusal mekânlarda kullanıcıların fizyolojik gereksinimlerinin karşılanması asıl ihtiyaç görülmesi ile ayrı bir başlık altında incelenmektedir. Fizyolojik gereksinimlerin karşılanması önemli olmasına rağmen kamusal yapıların planlanmasında üzerinde az durulan bir gereksinim olduğu gözlenmektedir. Kamusal mekânlardaki fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasının Rasyonalistlerin Modernistlere karşı geliştirdikleri tasarım ilkelerinin dar tanımı ile denk düşmektedir: insanın organizmik bir varlık olduğu ve kent içinde rahat hareketini sağlayacak farklı dolaşımın yeterliliği (Atabek, 2002).

Fiziksel kullanıcı gereksinimleri, mekânsal gereksinimler, sağlık gereksinimleri, fiziksel çevre şartlarına ilişkin gereksinimler ve güvenlik gereksinimleri olarak alt başlıklarda açıklanabilmektedir.

3.1.1 Mekânsal Gereksinimler

Mekânsal gereksinimler; kullanıcıların hareketlerini rahat, aktif ve üretken bir şekilde gerçekleştirebilmesi için mekânın sahip olması gereken özelliklerdir. Mekânın özellikleri ile ilgili değişkenler; ısısal, işitsel, görsel, boyutlar ve oranları, renk ve aydınlatma gibi özelliklerden bahsedilebilir (Buğday, 1991). Mekânın boyutları, eylemin gerektirdiği donatı elemanları ile birlikte, kullanıcının boyutsal gereksinimleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kullanıcının boyutsal gereksinimleri, bir eylemi tek başına veya toplu olarak rahatça yapabilmesi için psikolojik rahatlık sağlayacak büyüklüklerden oluşur (Ateş, 1988). Mekânların konforlu olabilmesi için gerekli büyüklükler karşılanmalıdır. Kullanıcı mekânsal boyutu algılamalı ve değerlendirebilmelidir. Mekânsal gereksinimde ısısal (mekândaki uygun sıcaklık, nem, radyasyon vb.), işitsel (mekândaki sesin uygun şiddette olması ve ses yansıması vb.) ve görsel (mekândaki uygun ışık şiddeti, aydınlık düzeyi vb.) gereksinimler önemli birer etken olarak ele alınmalıdır. Mekânda konforu sağlamak için tasarım sürecinde işlevlere ve kullanıcının rahat hareketine önem verilmelidir.

Psikolojik ihtiyaçların mekânsal plan ile desteklenmesi işlevsel verimliliği arttırmaktadır. Bu ihtiyaçlar evrende fiziksel olarak bulunan insan vücudu gereksinimleri ile ilgilidir. Kullanıcıların temel ihtiyacı olan görme, duyma, sağlamlık ve taşınırılık gibi verimliliği sağlayan temel gereksinimlere karşılık verebilen mekânların performansı yüksektir. Bu fizyolojik ihtiyaçlar kullanıcıların mekânları nasıl algıladığını ve ona nasıl tepki verdiğini etkilemekte ve bu ihtiyaçlar karşılandığında, kullanıcı mekânı başarı olarak algılayacaktır (Levin ve Groner, 1992)

3.1.2 Sağlık Gereksinimleri

Sağlıklı yapı, kullanıcısının sağlığında olumsuzluk yaratmayan ve yapı biyolojisi bilim dalından en üst düzeyde yararlanılarak tasarlanan yapıdır. Sağlıklı yapının asıl işlevi, kullanıcısının yaşamını sağlıklı olarak sürdürme temel gereksinmesini sağlayan ortamı sağlamak ve bunun yanında kullanıcısını konforlu ve verimli yaşama koşullarına da ulaştırmaktır. Sağlıklı yapı, kullanıcısının sağlığında olumsuzluk yaratmayan fiziksel ve sosyal dış ve iç çevre özelliklerine bağlı özelliklere sahip olmalıdır (Sarp, 2007).

Kamusal mekânlar toplum kullanımına açık alanlar olarak, kentlerin olumsuz etkilerine karşı sağlıklı mekânlar olmaları amacıyla, mümkün olduğunca hava kirliliğinden, çöp ve diğer atıklardan, gürültüden, hava kirliliğinden uzak ve çevrenin kullanıcı sağlığına zarar vermeyecek nitelikler taşınmalıdır. Le Corbusier, Aydınlık Kenti (Radiant City) her yaşama ünitesine güneş ışığı, hava ve bol yeşillik veren büyük bir park alanı olarak tasarlamayı uygun görmüştür (Lang, 1989).

Sağlıklı çevreler oluşturma gereksinimi geçmişte de günümüzde de önemini sürdürmüştür. Günümüzde çalışma alan sahalarının daha genişlemiş olması ve çevre sağlığının iyileştirilmesi yönündeki çalışmaların artması sağlık gereksinmelerinin önemini ortaya çıkarmaktadır.

3.1.3 Fiziksel Çevre Şartlarına İlişkin Gereksinimler

İnsanların mekân içerisinde yaşamlarını rahat bir şekilde devam ettirebilmeleri için ortamın sahip olması gereken fizyolojik ihtiyaçları vardır. İnsanların temel ihtiyaçları (yeme, içme, barınma, vb.) sağlıklı bir yaşam sürmesi için fiziksel çevre şartları etkili bir faktördür. Fiziksel çevre şartlarında ortamın sahip olması gereken sıcaklık, ses, nem, görsel ve işitsel konfor vb. özelliklerin sağlanması gerekmektedir. Özellikle iklim koşulları fizyolojik gereksinimlerin karşılanması konusunda önemli bir yere

sahiptir. Soğuk iklim bölgelerindeki yapılarda, dış yalıtımın iyi yapılmaması, kaliteli malzemelerin kullanılmaması sonucunda yapıda özellikle kuzeye bakan (soğuk) cephelerin döşeme ve duvarlarında nemlenme ve küflenmeler oluşmasına neden olmaktadır. Yapıda oluşan bu küflenmeler hem görsel hem de sağlık açısından kullanıcıların yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir.

İnsan yaşamını devam ettirebilmesi için içerisinde bulunduğu ortamın iklim koşullarına uyum sağlaması gerekir. Mekân tasarımlarında iklim koşulları yağmur, kar ve güneşin istenmeyen etkileri göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca kullanıcının yaşadığı mekân içerisinde, konuşma anlaşılabilirliğini sağlayan gürültüden arınmış koşulların oluşturulması ile işitsel konfor sağlanmaktadır. Tasarımcılar mekân planlaması yaparken sadece insanların yaşama ihtiyaçlarını değil aynı zamanda konforlu mekânlarda yaratmalıdır. Konfor, hem psikolojik hem de fizyolojik etkileri içine almaktadır. Mekânların olumlu sonuçlar verebilmesi, kullanıcılar için sağlanan uygun ve fizik ortam koşullarına bağlıdır. Gerekli ortam koşulları dikkate alınıp tasarlanan mekânların performans değerleri olumlu yönde etkilenmektedir.

3.1.4 Güvenlik Gereksinimleri

Güvenlik kavramı, insanların canlarına, ırzlarına ve mallarına gelebilecek tehdit ve tehlikelerin yokluğunu ifade etmektedir. İnsanların kendilerini güven içinde hissetmeleri, her türlü saldırı, tehdit ve olabilecek kazalara karşı korunmasını anlatır. Güvenlik, halka açık yerlerde kişilerin herhangi bir saldırı, zorlama ve engellemeye uğramadan bulunabilmeleri, can ve malları için endişe duymamaları demektir (Pektaş, 2003). Güvenlik kavramı bireysel, toplumsal, küresel ve ülkesel gibi geniş bir alanı kapsamaktadır. Güvenliğin unsurları bilgi, korku, inanç ve güç gibi kavramlardan oluşmaktadır.

İnsanların kentsel yaşamına dair ihtiyaçlarını karşılarlarken bunun bir güvenlik içerisinde yapması gerekmektedir. Kent planlamada güvenlik kavramı ise, kentlerin temel kuruluş amacı, insanların güven içinde yaşamlarını devam ettirdiği barınma, çalışma ve dinlenme ihtiyaçlarını karşıladığı alanlar sağlamaktır. Kentler; tüm kent sakinlerinin zarar görmeden ve herhangi bir tehlikeye maruz kalmadan güvenli bir şekilde yaşayabilme hakkına sahip oldukları alanlardır. Aslında “her kent sakini, mümkün olduğunca suç, kabahat ve saldırılardan arındırılmış emin ve güvenli bir kentte yaşama hakkına sahiptir” (Council of Europe, 1992).

Lang (1989), iki temel güvenlik gereksinimini şöyle ifade etmektedir;

1. Fizyolojik - bedensel etkilere karşı güvende olma
2. Psikolojik – geometrik ve sosyal açıdan toplum içinde bir yere sahip olma.

Psikolojik güvenlik kişinin kendi hayatı üzerinde kontrolü sağlaması ile gerçekleşmektedir. Aynı zamanda fiziksel güvenlik ile yakın bir ilişki içerisinde olup, diğer yandan da kişinin saygınlık ve saygı görme gereksinimleri ile ilgilidir. Bazı kişiler kozmolojik bir düzenin parçası olmak ister ve bu düzen anlaşılmadığı sürece, kentin geometrisi bir sembol olarak anlamsızlaşır (Lang, 1989).

Psikolojik gereksinimlerin karşılanması için insanlar kendilerini güvende hissetmeli ve toplum içerisinde var olmaktan korkmaması gerekmektedir. Bazı durumlarda farklı insanların kişilik farklılığından dolayı değişken güvenlik talepleri olduğu görülmektedir. Bazı insanlar dünyaya tehlikeli ve organize olmamış gibi bakarken, bazıları da varolan tehlikeleri tanımlamak için düşüncelerini daha gerçekçi tutarak organize edebilmektedirler. Ayrıca insanların yaşadıkları çevrede kendilerini güvende hissetmeleri aradıkları güvenlik çeşidine bağlıdır. Statik güvenlik, insanın çevresinden kendini soyutlaması olarak ifade edilirken; hayat kalitesinin artması, kendini güvende hissetmesi, benlik gereksinimlerinin karşılandığı dinamik güvenliğin sağlanması ile gerçekleşmektedir. Tasarımcılar insanların mekânlarda ihtiyaç duyacağı güvenliği göz önünde bulundurarak planlamalar yapmalıdırlar (Atabek, 2002).

Güvenlik gereksinimleri aynı zamanda, yapısal sağlamlığın uygunluğunu, yangına, doğal afetlere, hırsıza ve hareket anında oluşabilecek olumsuzluklara karşı korunma özelliklerini de kapsamaktadır. İnsanlar mekân içerisinde kendini güvende hissetmek ister ve olabilecek her türlü kazalara karşı kendini korumak isterler. Güvenlik kavramı insan hayatının her alanında kendini gösteren bir kavramdır. Tasarımcılar planlama yaparken bu kavramı dikkate alıp, statik, psikolojik ve fizyolojik tehlikelere karşı kişinin güvenliğini ön planda tutmalıdır.

3.2 Psiko-Sosyal Gereksinimler

Psiko- sosyal ögeler mekân algısında, kullanıcının sosyal ve psikolojik gereksinmelerinin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Psiko- sosyal gereksinmelerde bir eylemin rahat bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için gerekli çevre koşullarının sağlanması gerekir. Bu gereksinimler kullanıcının, mahremiyet, statü, davranışsal, gizlilik, estetik ve toplumsal gereksinimler olarak sınıflandırılabilir.

Toplum içinde yaşayan bireyin psikolojik konforun sağlanabilmesi için, belli bir oranda kişisel alan sınırına ihtiyacı vardır. Bu kişisel alan içerisinde mahremiyeti ve egemenlik sınırlarını da getirmektedir. Gerekli konfor sağlandığında, kişi toplum içindeki yerini daha net ortaya koyar ve üretkenliğini de arttırır. Böylelikle birey, toplum içinde kendini mekâna ait hissedecek ve bir yer edinme, itibar görme ihtiyacı da artacaktır (Atabek, 2002).

Tasarımcılar mimari planlama yaparken mekânı psiko-sosyal açıdan da değerlendirip bir bütün olarak ele almalıdır. Mimari beğenilmenin yanında kullanıcı rahatlığını, psikolojik ve sosyal açıdan da değerlendirmelidir. Kullanıcı mekânda kendini güvenli hissetmesi o mekânın performansını artırırken, korkuda mekânı başarısızlığa götürebilmektedir.

Psikolojik güdüler, biyolojik güdülerin tersine öncelikle öğrenme tarafından gerçekleştirilmektedirler. Kişinin toplumda bir yer kazanması ve kendini değerli hissetmesi psiko-sosyal ihtiyaçların tatmin edilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaçlar giderilmediğinde insanlarda bazı davranış bozukluğu kendisini göstermektedir. İnsanlar bulunduğu ortamdan fiziksel olduğu kadar psikolojik beklentilerine de yanıt verilmesini istemektedir. İnsanların bulunduğu ortam içinde psikolojik gereksinmelerinin karşılanması için, bu mekânın değişik boyutlarıyla bir bütün olarak algılanması sonucu ortaya çıkan olguların göz önüne alınması gerekmektedir (Aydınlı,1986).

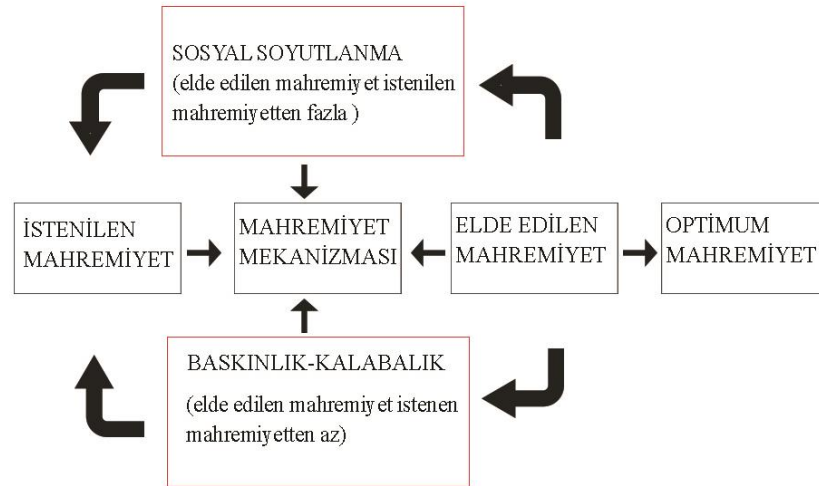
3.2.1 Mahremiyet (Gizlilik) Gereksinimleri

Mahremiyet (Intimacy): “intimus” latince karşılığında “en iç”, “en derin iç” anlamına gelmektedir. Mahremiyet kişiye göre değişen bir ihtiyaç olarak görülse de, genelde

aynı kültüre sahip toplumlarda birbirine yakın değer ve anlam taşımaktadır. Tüm kültürlerde mahremiyeti düzenleyici kurallar bulunmakla birlikte, düzenlenme şekli ve mekanizmaları kültürler göre farklılık göstermektedir (Bilgin, 2003). Mahremiyet, kullanıcılar açısından yapının kendi içinde ve etrafında işitsel, görsel ve kişisel gizliliğe uygun koşulların sağlanmasıdır. Mahremiyet kavramı kişiden kişiye veya toplumdaki topluma farklılık göstermektedir. Her birey veya topluluk bu kavrama farklı seviyelerde talep de bulunabilir. İnsanların yaşadığı çevre, sosyal statüleri, toplum içindeki rolleri ve yaşları mahremiyetin farklılık göstermesine etken faktörlerdir.

Altman (1975) mahremiyeti, bireyin kendine veya bir topluluğa olan ulaşımını seçimsel olarak kontrol etmesi olarak ifade etmektedir. Bu tanımda mahremiyet kavramının hem kişiyi diğer insanlardan ayırdığı ve uzaklaştırdığı hem de kişinin kendi hakkındaki güncel bilgiler için mekânı kişiselleştirme yeteneği olduğu ifade edilmektedir. Mahremiyet, optimum düzeydeki toplumsal bir eylem biçimine dönüşmektir (Altman,1975).

Tablo 3.2. Mahremiyet Mekanizması (Altman, 1975).

Mekânın planlanması yapılırken mahremiyetin miktarı göz önünde bulundurulmalıdır. Kullanıcılar yaşamını sürdürdüğü mekânlarda özellikle yaşam alanları olan konutlarda, bir başka kişiden veya çevreden mahremiyetini gizlemek istemektedirler. Bu durumda planlama yapılırken dikkat edilmeli gerekli malzemelerle, çeşitli mobilyaların, bölücülerin veya duvarların kullanımı ile sağlanabilir.

Yıldırım Erniş (2012), mekânda mahremiyet çözümlemelerinde, katı değil esnek mahremiyet sunan malzemeler tercih edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Mekânsal gereksinimlere göre davranışlarını değiştirebilen malzemeler, bazen saydam, yarı saydam ya da opak görünümler kazanarak daha esnek bir mahremiyet anlayışını sağlamaktadır. Malzemenin dışında, mekânda kullanılan mobilyalar sayesinde de mahremiyeti farklı derecelerde sağlamak mümkün olmaktadır. Mahremiyeti yalnızca kapalı duvarlarla sağlanmayabilir, aynı zamanda plan, mobilya ve malzeme ile farklı mahremiyet seviyelerine fırsat sunmaktır. Mekânsal gereksinimlerin zaman içerisinde değişiklik gösterebileceği düşünülürse, esnek mahremiyet tasarımda özgürlük oluşturacaktır (Erniş, 2012).

3.2.2 İtibar Gereksinimleri

Maslow'un (1943), kullanıcı gereksinimleri hiyerarşisinde de yer verdiği gibi her birey toplum içerisinde bir yer edinmek ve itibar sahip olmak ister. Aksi tutum içerisinde olan bireyleri Maslow "patolojik istisnalar" olarak nitelendirmektedir. Toplumda her birey içinde bulunduğu sosyal çevreden, yetiştiği kültürden ve deneyimlerinden dolayı farklı düşüncelere sahip olmuş ve çevresinden saygı görme isteği bireye göre farklılaşmıştır.

Psiko-sosyal gereksinimler, bilişsel ve estetik gereksinimlerle arasında yakın ilişki içerisinde. Çevresel tasarımda tasarımcının amacı, psiko-sosyal gereksinimlerle birlikte bilişsel ve estetik gereksinimlere de katkı sağlayacak aktiviteler için imkânlar sunmaktır. Kamunun ilgi alanları ve isteklerinin ortaya çıkmasında, çevrenin sembelleri, kişiler ve başarıları hakkında verdiği mesajlar bu isteklerin karşılanması açısından önemli kriterlerdir (Atabek, 2002).

Kişilere tasarım sürecinde fikirlerine önem verilirse belli bir düzeyde itibar sahibi olmalarına katkı sağlanmış olunacaktır. Aksi halde eğer kişiler başka seçenekleri olmadığı için belli çevrelerde yaşamaya zorlanırsa kişisel itibarları minimum oranda olmasına sebep olacaktır. Ortaya çıkan çevre kişinin gereksinimlerine cevap vermelidir. Bazı tasarımcılar kişilerin yaşadıkları çevrede kişisel itibarını sağlamak amacıyla çevrelerini kendi estetik değerlerine göre tasarlayabilmenin önemini kavramışlardır (Lang, 1989). Lang 'a (1989) göre, çevresel tasarımcılar kişilerin psiko-sosyal- gereksinimlerinin karşılanması için üzerinde durmaları gereken üç başlık vardır. Bunlar (Lang, 1989);

1. Mekânları kullanacak kişilerin tasarım sürecine katılmaları gerekliliği,
2. Yapılacak tasarımlarda kişilerin keşfetme ve öğrenmesi için davranışsal gereksinimlerinin sağlanması,
3. Tasarlanacak çevrelerin kişilerin psiko-sosyal gereksinimlerini tatmin edecek estetik değerler taşıması gerekliliğidir.

Kişilerin eylem ve yaşamları için gerekli olan sübjektif değerler davranışsal gereksinimlerini etkilediği gibi psikolojik olarak da tatmin olmalarını sağlayacak değerler vardır. Bu değerler maksimum oranda sağlanması, kullanıcı gereksinimlerinin karşılanması mekânın performans değerini arttırmaktadır. Kişilerin tasarım sürecine dâhil edilmesi ile hem davranışsal hem de psiko-sosyal değerler açısından gereksinimler ortaya çıkarılabilir. Bu sayede kişi toplum içinde kendini oraya ait hissedecek ve itibar görme ihtiyacı da artacaktır.

3.2.3 Aitlik Gereksinimleri

İnsanın temel gereksinimlerinden biri olan ait olma ihtiyacı, kişinin mekânsal memnuniyeti açısından önemli bir etkidir. Aidiyet kavramı kişinin bir yere kendini ait hissetme ve o yerde kendinden izler arama gereksinimidir. Bu gereksinim kişilerin psikolojik gereksinimlerinin sağlanması açısından önemlidir. Kişiler psiko-sosyal gereksinimlerine karşılık bulmak için mekânla bir özne- nesne ilişkisi kurmaktadırlar. Moles ve Rohmer (1998), kişiselleştirmeyi kişilerin etrafına (evrene) kök salması olarak tanımlamakta, antropolojik olarak kişinin bir yere ve bunun da ötesinde bir mekânsal kimliğe ihtiyacı olduğunu belirtmektedir. Kişinin kendini bir yere ait hissetmesi fonksiyonel, duygusal veya o yere ait yaşanmışlıkla bağ kurarak gerçekleşebilmektedir. Low ve Altman'a (1992) göre kişilerde memnuniyetin oluşmasında rol alan önemli etkenlerden biri aidiyet gereksinimidir; çünkü aidiyet bir mekân ile ilgili pozitif değerler, duygular ve yargılar taşımaktadır. Wells (2000) ise, çalışma alanlarında özelleştirmenin fizyolojik ve psikolojik sağlığı etkilediğini belirtmektedir. Bu yüzden cinsiyet farklılıkları da kişiselleştirme ile ilişkilendirilmektedir. Kadınlar, çalışma alanlarında erkeklere göre hem daha fazla kişiselleştirmekte hem de farklı nesnelere yer vermektedir. Ayrıca kadınlar, kişisel ilişkilerine ait ifadeleri, arkadaş ve evcil hayvan fotoğrafları, biblo gibi objeleri kullanmaya daha meyillidirler; erkekler ise daha çok spor ya da başarıyla ilgili sembollerini kullanmakta ve önemli görmektedirler. Wells, aidiyetlik gereksinimini

karşılamayan insanların, daha az mekânsal memnuniyet, düşük iş memnuniyeti ve psikolojik refah eksikliği ile karşılaştıklarını savunmaktadır.

Kullanıcılara yeterli kişiselleştirme imkânının verilmemesi mekânın performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Kişi kendini bulunduğu yere ait hissetmemesi psikolojik gereksinimlerini, öz güvenini, başarısızlığı ve olumsuz davranışları da beraberinde getirir. Ayrıca kişi kendini sadece bulunduğu mekâna değil, bir takım gruplara ait olmaları kişisel gelişiminde önemli rol oynar. Tasarımcılar insanlar arasındaki bağlantıları iyi kurmaları çevresel tasarım üzerinde önemli bir yeri vardır. Bu bağlantıların iyi anlaşılması çevresel tasarımda toplum içindeki potansiyel rolün gerçekleştirmesine katkı sağlamaktadır.

İnsanların davranışları, bulundukları ortamdaki ihtiyaçlara göre fizyolojik ve psikolojik olarak farklılıklar göstermektedir. Bu ihtiyaçlar, insanların davranışlarını etkilemekte ve davranışlarının eyleme dönüşmesi sonucunda uygun mekânlara gereksinim duymaktadırlar. Kullanıcı rolünde olan insan, eylemlerini rahat gerçekleştirebileceği uygun koşullar aramaktadırlar. Kullanıcı ve mekân arasındaki bu etkileşimle fizyolojik ve psiko-sosyal gereksinimler ortaya çıkmaktadır. Bu gereksinimlerin karşılanması, kullanıcının konforu, eylemlerini rahat gerçekleştirebilmesi, uygun çevre koşulları, güvenlik gereksinimleri, mahremiyet ve aidiyetlik gibi faktörlerin tasarımcılar tarafından bilinmesi ve dikkat edilmesi gerekmektedir. Kullanıcı gereksinimlerinin tasarımda dâhil edilmesi, kullanıcıların hem fizyolojik hem de psikolojik olarak gereksinimlerini karşılayabileceği uygun tasarımların yapılması mekân performansının artmasını sağlamaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KULLANIM SÜRECİNDE DEĞERLENDİRME (KSD) VE PERFORMANS KAVRAMI

4.1 Performans Kavramı

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “başarım” kelimesi ile eş anlamlı olarak kullanılan performans kavramı; takat sınırı, bir faaliyetin / hareketin gerçekleştirilmesi, gerçekleştirebilme yeterliliği; etkinlik gibi tanımlamalar ile de ifade edilmektedir. Performans kavramı, Türkçeye Fransızcadan “performance” kelimesinden girmiş ve Türkçe karşılığı “bir görevi, amacı, taahhüt edileni başarmak, tamamlamak” şeklinde tanımlanmaktadır.

‘Performans’ terimi 1960’lı ve 70’li yıllarda sosyal bilimlerde, özellikle de antropoloji ve sosyoloji alanlarında geliştirilen terminolojiden ve teorik stratejilerden yararlanmıştır. Performans düşüncesi, ortaya konulan her türlü çalışma konusu için odağı deneyime bağlamış ve sonucun sunumundan öte, sürecin deneyimine önem vermektedir. İzleyiciye veya seyirciye iletilen gönderideki içeriğin ötesinde ve üstünde, iletişimin nasıl sağlandığını önemser (Carlson, 2013). Günümüzde ise, bir düşünce pratiği olarak anlaşılmaya başlanmış ve ‘performans’ kelimesi gerçekleştirmek (to perform), icra etmek eyleminden türemiştir. Performans kavramı kullanıldığı alanlara göre farklı tanımlar yapılmıştır.

Performans, işi yapan kişinin, grubun veya kurumun bu planlamayı yaparak amaçladığı şeyi ne kadar gerçekleştirdiğinin veya gerçekleştiremediğinin nicelik ve niteliksel olarak ifadesidir (Falay, 2000). Songur’a (1995) göre performans, belirli bir amaca yönelik yapılan çalışmalar sonucunda gelinen noktayı, elde edilen kalite ve nicel yönleriyle belirleyen bir kavramdır.

Schechner (2013) performansın, olmak (being), yapmak (doing), yapılanı göstermek (showing doing) eylemleriyle doğrudan birbiriyle ilişkisi olduğunu savunmaktadır. ‘Olmak’ statik ve pasif bir duruma karşılık gelirken, ‘yapmak’ aktivite içeren bir eylemdir. Bu iki durum da performans olarak ifade edilebilir.

‘Performans’ kavramını en genel tanımıyla bedensel pratiklerin ürettiği anlam olarak ifade etmek mümkündür. Bu kavram 1950’lerde İngiliz kültürel antropolojist olan Victor Turner tarafından ortaya atılan ‘performativ dönüm (performative return)’ kavramı, düşünce pratiğinde gerçekleşen performansa dayalı yeni yaklaşımı açıklığa çıkarmaktadır. Turner’ın yaklaşımıyla, önceleri tiyatro bağlamında metaforik olarak ifade edilen performans, yerini tüm kültürü performans olarak ifade eden anlayışa bırakmıştır (Güner, 2012). ‘Performativ dönüm’ genel olarak artistik veya günlük pratiklerin sözel, bedensel ve çok yönlü performanslarının anlamlarına dikkat çekmektedir (Dirksmeier ve Helbrecht, 2008).

Presier, Rabinowitz ve White (1988), “Post Occupancy Evaluation” adlı çalışmasında; performans kavramını tanımlayarak bu kavramı, bina tasarım sürecinde değerlendirmiştir. Çalışmasında kullanım sürecinde değerlendirme kavramını tanımlayarak, KSD çalışmalarının faydalarına değinmiştir (Yaldız, 2013).

Presier ve Vischer (2005), “Assessing Building Performance” adlı kitabında; bina performanslarının değerlendirilmesi anlatılmaktadır. Bu çalışma yazarın Post Occupancy Evaluation adlı çalışmasının güncellenmiş ve alan çalışmasının farklılaşmış halidir. Performans kavramını, bina kullanıcılarının ve yaşamın belirlediği niteliklerin binadaki karşılığı olarak tanımlayan yazar, bina performans ölçümleri için teknik, işlevsel, davranışsal performans gibi bazı parametrelere yer vermektedir (Yaldız, 2013).

Kahraman (2006) bedenin yalnızca ‘eyleme ’sinin performansı gerçekleştirmeye yetmediğini ifade ederek, “Performans, bedenle mekân arasında, bilincin belirlediği ama bazen de bilincin bedenin gerçekliğine teslim olduğu, fakat her durumda kurgulanmış, bir müdahaledir.” sözüyle açıklamaktadır. Ayrıca performansın bedenin fizik sınırıyla mekânın fiziksel sınırlamaları arasında bir gerilim olduğunu savunmaktadır.

Performans kavramı ile ilgili yapılan bazı tanımlar yukarıda belirtildiği gibi, performans, genel olarak amaçlanan hedefe yönelik yapılan çalışmaların o hedefe ulaşıp ulaşılmadığını ve neresinde olduğunu anlatmaktadır. Performans kavramından bahsedebilmek için öncelikle bir hedefin, amacın olması gerekmektedir. Hedefe ulaşılması paralelinde performans kavramını da başarıya götürmektedir.

4.1.1 Performans Ölçümünün Önemi

Performans değerlendirme kavramı “kişilerin, birimlerin ya da kurumların performanslarının önceden belirlenmiş standartlara göre ya da benzer diğerlerinin performanslarına temelinde ölçülmesini içeren bir süreçtir” olarak açıklanmaktadır (Sümer, 2000). Performans ölçümü kendi başına bir amaç olarak değerlendirilmemeli ve güvenilir bilginin edinilmesini sağlamak için gerektiğinde yapılması gereken bir ölçümdür. Bu ölçüm kurumun hangi seviyede olduğunu, ne yapabileceğini ve neyi amaçladığını ortaya koyması açısından önemlidir.

Ölçme, bir bilgi edinme yolu olup, nesnelerin, olayların ve sonuçların göz önünde olan özelliklerini ifade eden simgeleri bulma sürecidir. Bu simgeler nitel ya da nicel olup sabit tutarlı ve karşılaştırılabilir kriterler çıkaran ölçü birimleridir. Bu ölçümler büyük önem taşımaktadır. Büyük, küçük, özel, kamu, kâr amaçlı veya kamusal amaçlı her işletmede gerekli ölçümler yapılır, veriler elde edilip işlenir ve bilgi olarak kullanılır. Modern yönetim anlayışında “ölçülen yapılmıştır” ve “ölçemediğinizi yönetemezsiniz” ilkeleriyle ölçümlerin işletmeler için önemi ifade edilmektedir (Kenger, 2001). Performans değerlendirme ve ölçme adı verilen çalışmanın yapılması, amaçlanan hedefin ne ölçüde gerçekleşip gerçekleşmediğini tespit etmek için yapılması gerekmektedir. Bir kurumun performansının yüksek çıkması veya amaçlanan hedefe ulaşması kullanıcı memnuniyetini de doğrudan etkilemektedir. Yapılan çalışmalar ve gözlemler sonucunda kullanıcı memnuniyetinin artması için çalışmalar yapılmalıdır. Kullanılan ortamın verimli olması amaçlanan hedefe ulaşmayı sağlar. Çalışmalar sonucunda kullanıcı memnuniyetinin olmadığı veya hedefe ulaşılmadığı durumlarda istenilen amaç ve performans ulaşılmamış demektir. Performans ölçümü kullanıcı memnuniyet düzeyinin ölçülmesi, mekânın verimliliği, kurumun amaçladığı işi ne kadar gerçekleştirebildiğinin nicelik ve nitelik olarak anlaşılması gibi başlıkların incelenmesi ve sonuç çıkarılması için önem taşımaktadır.

4.1.2 Mekânda Performans

Carlson(2013), performans olgusunu ayrıntısıyla incelediği çalışmasında, performanstan söz edilebilecek alanları sekiz gruba ayırmıştır. Bu alanlar; günlük yaşam, sanat, spor ve benzeri popüler eğlenceler, iş yaşamı, teknoloji, cinsel yaşam, dini ve yaşamsal faaliyetler ve oyun olarak sıralamaktadır. Schechner (2013), Carlson'un yaptığı bu kategorizasyonun performansın ne olduğunu tanımlamada yeterli olmadığını konusunda eleştirmektedir. Günlük hayatta var olan performans öğelerinin diğer tüm sınıfları kapsadığını savunmaktadır. Benzer şekilde, bu sınıflandırmada performansın mimarlığın neresinde durduğu da bir soru olarak düşündürmektedir. Güner (2012), performans olgusunun mimarlık alanına girişinin veya mimarlık kuramında içeriği oldukça geniş olan bu olguya olan ilgi artışının, mimarlığın bilgi alanındaki bir zihniyet kaymasına ve buna bağlı olarak oluşan kavramsal boşluğa işaret etmekte olduğunu savunmaktadır. Bu başlık, mimarlığı performans teorisine yaklaştırma, mimarının mekânla ortaya koyduğu performansı tanımlama ve bu performansı okumaya dair bir hedef gütmektedir.

Read (2013) mimarlıkta performansı, 'performans tasarımı' (designing performance) ve 'tasarım performansı' (performing design) olarak ikiye ayırmaktadır. Performans tasarımı, mimarların tasarım süreci boyunca sahne arkasında günlük hayata dair gösterdikleri tasarlama ediminin özünde var olan performans anlamına gelmektedir. İş tamamlanana kadar mimarın insani ya da maddesel tüm tasarım bileşenleriyle kurduğu ilişkileri 'performans tasarımı' başlığı altında değerlendirmektedir. İkinci bir yaklaşım olan tasarım performansı, binaların kent içinde insanlarla birlikte nasıl eylem gösterdiğini kapsamaktadır. Mimarının kent hayatı içinde, fiziksel ve sosyal düzenlemeler yaparak gösterdiği eylemlilik temel amacıdır. Burada hem tasarımcının 'performans tasarımı' hem de mekânın, beden ilişkilerini ve yönelimlerini düzenlemesini kapsadığından 'tasarım performansı' bahsedilebilmektedir.

Mekân tasarımları kullanıcı ve kullanıcı gereksinimlerini karşılamak amacı ile tasarlandığından, kullanıcı için uygun çevre şartlarının sağlanması gerekmektedir. Bu çevresel şartlar beraberinde çevresel performans kriterlerini de getirmektedir. Çevresel performans, binanın yakın çevresiyle olan ilişkisini, bunu etkileyen özellikleri ve karakterleri kapsamaktadır. Bu etkiler yerel ve küresel çevre içerisinde dikkate alınmalıdır(Lützkendorf ve ark., 2005; Yıldız, 2013). Çevresel performans

kriterlerinin yeterince sağlandığı ortamlarda kullanıcı memnuniyetinin de arttığı görülmektedir. Çevresel performans, kaynak tüketimi, çevresel yükler, enerji performansı, iç çevre kalitesi gibi kriterleri kapsamaktadır. Bu kriterlerin uygun koşullara göre yeterince sağlanması mekânın performansını arttırmaktadır.

Mekân tasarımında hedeflenen amaca ulaşmak için performans kavramı ve kullanıcı, tasarım sürecinde ön planda tutulmalıdır. Performans kavramı birçok alanda kendini göstermiş olup son dönemlerde mimarlık alanında da yerini almıştır. Bu kavram beraberinde birçok alt başlığı da getirmektedir. Tasarım sürecinde mekânda performans kavramı önemini arttırmaya başlamıştır.

4.2 Kullanım Sürecinde Değerlendirme

Kullanım sürecinde değerlendirme genel olarak, kullanılan binaların kullanıcı gereksinimleri ve kurumsal amaçlarla ne derece buluştuğunu sistemli bir şekilde değerlendirme sürecidir. Bu değerlendirme, görüşme, gözlem ve diğer yöntemleri kullanarak, kullanıcılar için tasarlanan çevrelerin kolay anlaşılmasını sağlayan şeyleri doğru olarak keşfetme sürecidir (Göktekin, 2002). Kısaca yapıların kullanılmaya başlandıktan belli bir süre sonra sistemli ve detaylı bir şekilde değerlendirilmesi olarak ifade edilebilir (Preiser, 1988).

Kullanım sürecinde değerlendirmenin tasarımın kullanıcılar üzerindeki etkisine odaklanması, enerji performansı, iç mekân hava kalitesi, yapı ile ilgili mekanik sistemlerin çalışması ve bakımı gibi tasarımın diğer yönlerdeki değerlendirmelerin önemli olmadığı anlamına gelmemektedir. Kullanım sürecinde değerlendirme son zamanlarda, oluşturulan tasarımların istenen etkilerini anlamayı, tamamlanan tasarımları incelemeyi ve bina aktivitelerini, yönetimini desteklemeyi amaçlayan çalışmaların birer parçası olarak görülmektedir. Ayrıca kullanım sürecinde değerlendirme, mimarlık gibi çevresel psikoloji, planlama ve çevre-davranış çalışmalarına da hizmet etmektedir (Göktekin, 2002).

Kullanım sürecinde değerlendirme genellikle mimarlık, bina işletmeciliği, işletmelerde performans ölçümü gibi alanlarda kullanılırken bu yaklaşım son zamanlarda kurumsal çevreler olarak bilinen hastaneler, okullar gibi yapılarda da yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Özellikle kamu yapıları için tasarlanan metre kareye bağlı mekânlar, esnek olmayan ve matematiksel bir ilişki düzeninin ötesine geçemeyen

bir mekân standardı ve kullanım tarifi geliştirilmesi ile sınırlı kalmaktadır. Mekân standartları sadece metrekare bazlı bir uygulama olması, bina performans ölçütlerine de; yani, yapım sistemleri, taşıyıcı sistemler, mekanik sistemler, yangın uyarı sistemleri vb gibi sistem standartları ile ergonomi, insan sağlığı güvenliği, konfor gibi başka bilim alanlarına giren konular içinde standartlara referans vermelidir (Cilve, 2006).

Kullanım sürecinde değerlendirme çalışmaları, fiziksel çevre içerisindeki yaşanabilirliği artırmaya yönelik olarak yapılan çalışmalar bütünüdür. Yaşanabilirlik; performans değerlendirmelerinin, kullanıcı gözüyle binadaki karşılığı olup, performans değerlendirmeleri de performans ölçütleri ile mevcudun karşılaştırılmasına yönelik oluşturulan bir yöntemdir(Dinç, 1999).

Kirk ve ark. (1988), kullanım sürecinde değerlendirme çalışmalarının amaçlarını (Yaldız, 2013);

- Var olan fiziki çevreleri, gelecekteki çevresel ihtiyaçlar ve gereksinimleri biçimlendirmek amacıyla kullanmak,
- Program ve tasarım hedeflerinin denenmesi
- Mevcut çevrelerin kullanıcı tarafından nasıl yorumlanıp kullanıldıklarının saptanması ile bu çevreleri güncelleştirerek kullanıma uyarlanmasının sağlanması şeklinde tanımlamıştır.

Kullanım sürecinde değerlendirme ile; binanın kullanıcıları tarafından kullanım biçimine göre performansının tespit edilerek, tasarıma yönelik veri ve rehber oluşturmakta, buna ilaveten tasarımları bilgiye dayandırarak tasarım hedeflerini değerlendirmektedir(Yaldız,2013).

Preiser ve ark.(1988), “Post Occupancy Evaluation” isimli kitabında, kullanım sürecinde değerlendirme çalışmalarının kullanım alanlarını;

- Mevcut problemlerin çözümünde değerlendirilme yapılan çevreler için geri besleme yapmak,
- Fiziki çevrenin kullanımında ortaya çıkabilecek problemleri önceden tespit etmek,
- Geri besleme ile fiziki çevre ve kullanımını düzenlemek,
- Çevre performansı konusunda seçilen konuyu sorgulamak,

- Çevre ve bina performansının olumlu ya da olumsuz noktalarını belirlemek,
- Mimarlık mesleği adına bir rehber oluşturmak, tasarım kriterlerini yenilemek ve geliştirmektir (Dinç, 1999; Yıldız, 2013).

Kullanım sürecinde değerlendirme çalışmaları, kullanılabilirliğin artırılması için oldukça önemli bir konudur. Bu değerlendirmeden çıkarılan sonuçlar ile mevcut durumun iyileştirilmesinde veya daha sonra yapılacak olan tasarımlarda referans olmaktadır.

4.3 Kullanım Sürecinde Değerlendirmenin Performans Düzeyi

Bina programlamada, kullanım sürecinde değerlendirmeden beklenen ölçüt bina performansı için toplanan, belgelenen bu kriterlerin süreci olmaktadır. Bu süreçte performans ile gerçek performansı karşılaştırılır ve ikisi arasındaki fark değerlendirmenin sonucunu oluşturur (Preiser, 1996).

Tablo 4.1. Farklı Araştırmacılar Tarafından Belirlenen Performans Kategorileri (Yıldız, 2013).

Araştırmacı	Performans Kategorileri
Sanoff (1977)	• İşlevsel Performans • Simgesel Performans • Ekonomik Performans • Yapısal Performans
Preiser ve ark. (1988)	• Teknik Performans • İşlevsel Performans • Davranışsal Performans
Preiser and Vischer (2005)	• Çevresel Performans • Ekonomik Performans • Fonksiyonel Performans • Fiziksel Performans • Servis Performans
Lützkendorf ve ark. (2005)	• Teknik Performans • Ekonomik Performans • Çevresel Performans • Sosyal Performans • Süreç Performansı

Performans değerlendirme ölçütleri ile ilgili olarak; Sanoff(1977), Preiser(1991) yıllarındaki çalışmalar ile Lützkendorf ve ark.(2005) deki çalışmalarında performans sınıflandırmaları arasında farklılıklar görülmektedir. Sanoff(1977) performansı 4 farklı düzeyde, Preiser(1991) performansı, bina kullanıcılarının ihtiyaçlarının karşılandığı 3 performans düzeyinden(Dinç,1999; Yıldız,2013), Preiser ve Vischer'in(2005) editörlüğünü yaptığı "Assessing Building Performance" adlı çalışmada performans kriterlerini 5 grupta değerlendirmiş ve Lützkendorf ve ark.(2005)'nda performans düzeylerini 6 farklı grupta incelemiştir(Yıldız, 2013).

Amaca uygunluk, zaman konusunda ekonomik olma ve güvenilir sonuçlar verme gibi ilkeleri yapısında barındırmak durumunda kullanım sürecinde değerlendirme, bina performansını teknik, işlevsel ve davranışsal performans olmak üzere 3 başlık altında ele almaktadır(Göktekin, 2002).

4.3.1 Teknik Performans Düzeyi

Teknik performans, yapı bileşenlerinin ve öğelerinin kendilerine düşen görevlerini yerine getirmedeki etkinliklerini ve amaçların ne ölçüde sağlandığını ifade eden değerlendirmelerdir. Bu değerlendirmeler strüktürel, fiziksel ve diğer teknik özellikleri de kapsamaktadır (Lutzkendorf vd., 2005; Yıldız, 2013).

Göktekin'e (2002) göre teknik performans, sağlık, güvenlik ve rahat yaşamla ilgili olan teknik performans, aydınlatma, akustik, iklimlendirme, yangın, deprem, su baskını, güvenlik, dış duvarlar, ince yapı, çevresel kontrol sistemleri, elektrik, çatılar, strüktür gibi konuları kapsamaktadır. Bu performansın, teknik ölçüm araçlarıyla ve standartlarla karşılaştırma yoluyla değerlendirmesi yapılmaktadır.

Teknik (yapısal) performansın yapının gereksinimine göre belirli standartlara uyularak sağlanması kullanıcı memnuniyetini olumlu yönde etkilemektedir. Bu gereksinimin sağlanması yapının performansını arttırmaktadır.

4.3.2 İşlevsel Performans Düzeyi

Kullanıcılar tarafından ortaya konan eylemler ve bunların düzenlemelerini kapsayan işlevsel performans, insan etkenleri, ergonomi, esneklik ve değişim, depolama, sirkülasyon, kullanım ve özelleşme, iletişim ve iş akışı gibi konuları kapsamaktadır. Yapının kendine özgü ve kullanım süreci içinde ortaya çıkan konulara da yer veren

işlevsel performans, değerlendirmelerinde gözlem, ölçüm gibi birçok teknik kullanılmaktadır (Göktekin, 2002).

İşlevsel-fonksiyonel bina performansı ile yapının kullanım etkinliğinin seviyesi ve süreçlerin bina içerisinde ne düzeyde yerine getirebildiği belirlenebilir. İşlevsel performans ihtiyaç programlarının kullanım uygunluğu, çabuk erişilebilirlik, değişen kullanıcı gereklilikleri ve farklı kullanımlara adapte olabilme konularını kapsamaktadır. İşlevsel performans, kullanıcıların binadan memnuniyetini ve kullanıcı gereksinimlerine cevap verme düzeyinin sağlanmasını amaçlamakta olup binanın yaşanabilirlik kapasitesinin bir göstergesidir (Lutzkendorf vd.,2005; Yıldız, 2013).

4.3.3 Davranışsal Performans Düzeyi

Davranışsal performans, belirleyiciler, sağlık, konfor, kullanım güvenliği (Lutzkendorf vd., 2005; Yıldız, 2013), fiziksel çevre ve insan davranışı, memnuniyeti, sosyolojik ve psikolojik sağlığı arasındaki ilişkileri kapsamaktadır (Dinç, 1999). Ayrıca yapının tasarım aşamasındaki işlevi ile kullanılıp kullanılmadığını, bina büyüklüğünün ve kullanıcı sayısının kullanıcılara etkisi, bina simgesinin kullanıcı ve kullanıcı olmayanlara etkisi gibi başlıkların değerlendirilmesinde önemli bir düzeydir. Bina içerisindeki mekânların birbirine yakınlığı ve kullanım sıklıkları, yapıyı kullananların hem mahremiyet hem de sosyal etkileşim için yeterli seviyenin sağlanması, dolaşım alanlarının yönlendirilmesinin düzenlenişinin sosyal etkileşimi etkileyip etkilemediği gibi konular yer almaktadır (Dinç, 1999; Yıldız, 2013).

Göktekin'e (2002) göre davranışsal performans, insan davranışı ile ilgili tekniklere dayalı olması sebebiyle disiplinler arası çalışmayı esas kılan bu performans değerlemesi, mahremiyet ve etkileşim, kalabalık, bina kullanımı, mekânsal seçim, imge, anlam ve çevresel algı gibi konuları içermekte ve değerlendirmelerde görüşme, gözlem gibi birçok tekniği kullanmaktadır.

Mekân planlamasında, kullanıcı eylemi ve davranışının ön planda tutulması hem kullanıcı memnuniyeti hem de mekânsal performansı arttırmaktadır. Kullanıcılar tasarlanan mekânlara göre eylemlerini gerçekleştirirken, mekânın planlanması da kullanıcı hareketine göre yeniden şekillenmektedir. Kullanıcı mekânı ne kadar iyi algılayabilirse, davranışlarını ve eylemlerini de rahat sağlayabilmektedir. Mekânın algılanmasında, kullanıcının gözlemi, deneyimleri ve hayal gücü kullanımının etkisi

bulunmaktadır. Bu etki performans değerlendirilmesi kapsamında algısal performansı da beraberinde getirmektedir.

Algısal performans, mekânların ferahlığı, hoşluğu, boyutları, açık ya da kapalı alanlarla olan ilişkisini, renk ve malzeme özellikleri gibi konuları içerisine almaktadır. Algısal performans, mekânın kullanıcı üzerinde bıraktığı etkiye dayanmaktadır(Yaldız ve Asatekin, 2016). Mekânın kullanıcı üzerinde bıraktığı etki kullanıcının, yaşı, cinsiyeti, fiziksel özellikleri ve bağlı olduğu sosyal çevresine göre farklılıklar gösterebilmektedir. Bu durumda kullanıcı, algı sürecini daha önce biriktirdiğı deneyim ile bilişsel süreç içerisinde değerlendirmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ERCIYES ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK FAKÜLTESİNDE KULLANICILAR ÜZERİNDEN MEKÂNSAL PERFORMANS DEĞERLENDİRMESİ

5.1 Erciyes Üniversitesi Kuruluş ve Gelişmesi

1978 yılında Kayseri Üniversitesi adı altında kurulan Erciyes Üniversitesi'nin tarihi ve kuruluş çalışmaları “Üniversite Öncesi Dönem” ile “Kayseri Üniversitesi” ve “Erciyes Üniversitesi” dönemleri olmak üzere üç ayrı belirgin dönemde kronolojik olarak değerlendirilebilir. Erciyes Üniversitesi, Kayseri Üniversitesi adı altında 1978 yılında kurulmuş olsa da üniversitenin kuruluş tarihi, şehrin merkezinde bulunan ve günümüze kadar gelen Gevher Nesibe Şifahanesine atfen 1206 olarak kabul edilmiştir (7). 1978 yılında Kayseri Üniversitesi adı altında kurulan Erciyes Üniversitesi, 1969 yılında Hacettepe Üniversitesine bağlı olarak Gevher Nesibe Tıp Fakültesinin temeli atılmıştır. Üniversitenin ikinci fakültesi 1977 yılında açılan Kayseri İşletme Fakültesi olmuştur. Kayseri’deki diğer iki yükseköğretim kurumu olan Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü İlahiyat Fakültesi 1967’de kurulmuştur ve 1977 yılında kurulan Kayseri Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisini Mühendislik Fakültesi olarak bünyesine alarak 1982 yılında Erciyes Üniversitesi adını almıştır. Erciyes Üniversitesi adını şehrin 15 km. güney batısında yer alan, Türkiye’nin en önemli kış sporlarının yapıldığı ve kayak merkezi olan 3916 metre yüksekliğindeki Erciyes Dağı’ndan almıştır (2).

Erciyes Üniversitesi bugün toplam 18 fakülte, 3 yüksekokul, 10 meslek yüksekokulu, 7 enstitü, rektörlüğe bağlı 6 bölüm ve 39 araştırma-uygulama merkezi ile hizmet vermektedir (7). Ayrıca 2 kampüs, 52267 öğrenci, 4795 idari personel, 2209 akademik personel, 140 öğrenci kulübü ve 1350 yataklı gelişmiş bir uygulama hastanesi bulunmaktadır (5). Erciyes Üniversitesi’nde lisansüstü eğitim-öğretim 1984 yılından sonra artmaya başlamıştır. Bu amaçla hizmet veren Erciyes Üniversitesi bünyesindeki

enstitülerde lisansüstü öğretim, yüksek lisans ve doktora düzeyinde yapılmaktadır. Bu enstitüler; Fen Bilimleri, Sağlık Bilimleri ve Sosyal Bilimler, Güzel Sanatlar, Eğitim Bilimleri olup, doktora programında yüksek lisans derecesi ile kabul edilen öğrenciler için, asgari öğrenim süresi altı yarıyıldır. Normal öğrenim süresi sekiz yarıyıl, azami öğrenim süresi ise 12 yarıyıldır. Lisans derecesiyle kabul edilenler için, asgari öğrenim süresi sekiz yarıyıl, normal öğrenim süresi 10 yarıyıl, azami öğrenim süresi ise 14 yarıyıldır. Bu alanda 2016-2107 öğretim yılı başı itibarıyla lisansüstü programlarda öğrenim gören kayıtlı toplam öğrenci sayısı, yüksek lisans düzeyinde 6.131, doktora düzeyinde 1.386 olmak üzere toplam 7.517’dir (7). Erciyes Üniversitenin resmî web sitesinde kurumsal imajına ilişkin şu ifadeler yer verilmiştir:

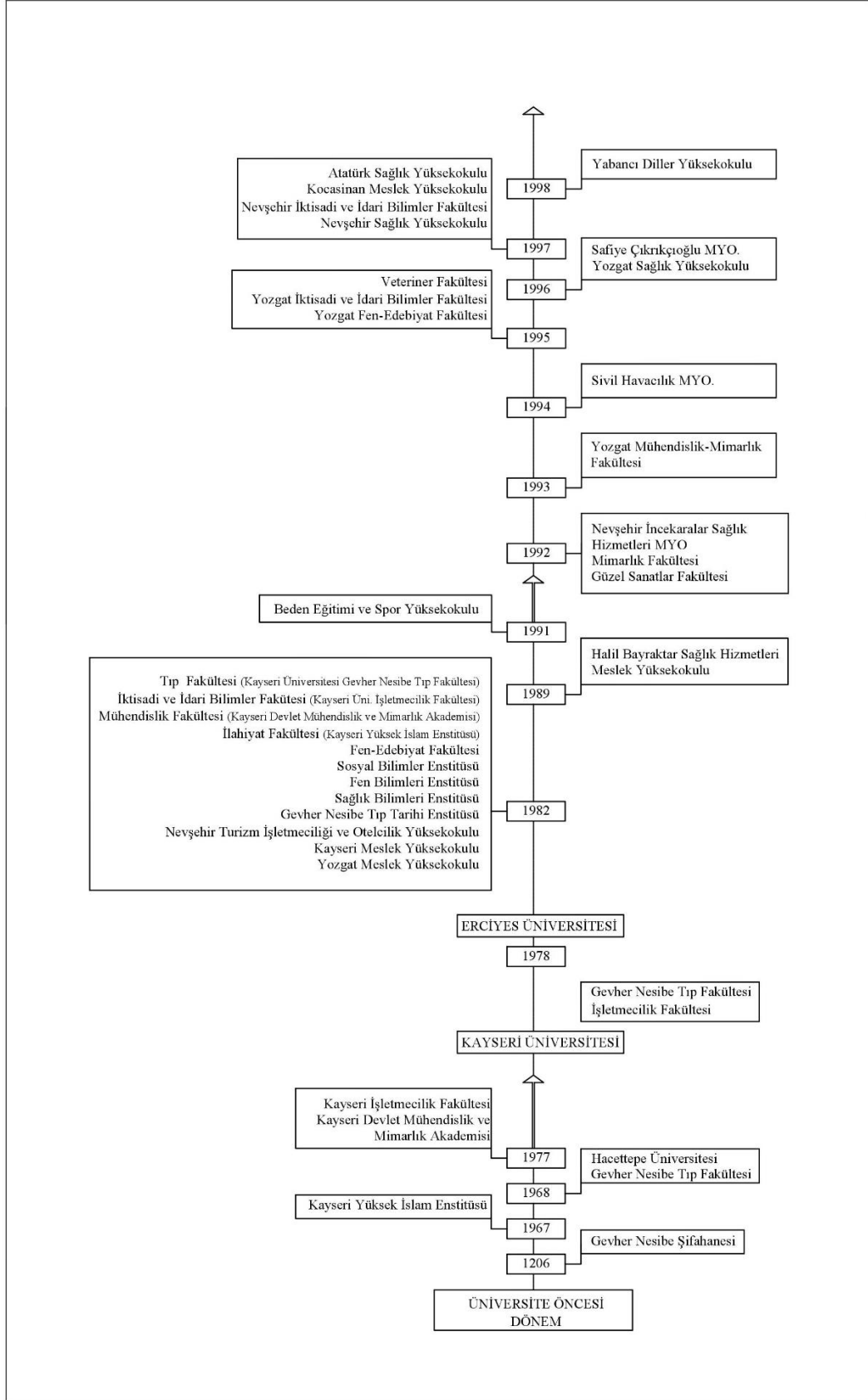
“Erciyes Üniversitesi; eğitim, araştırma ve sağlık hizmetleri sunarak, çevresiyle bütünleşmiştir. Erciyes Üniversitesi’nde alt yapı ve hizmet binalarının önemli bir kısmı yörenin hayırsever iş adamları tarafından yaptırılıp tefriş ve donanımı tamamlandıktan sonra üniversiteye bağışlanmıştır. Böyle bir uygulama ülkemiz için yepyeni bir model oluşturmuştur. Erciyes Üniversitesi son yıllarda sağlamış olduğu çok önemli gelişmelerle bir mükemmeliyet merkezi olma yönünde büyük aşama göstermiştir. Üniversite bu gelişmelerle güven ve ümit vererek toplumda “Bizim Üniversitemiz” imajının doğmasına yol açmıştır” (6).

Ayrıca yine Erciyes Üniversitenin resmi web sitesinde kurumun vizyon ve misyonu da şu şekilde tanımlanmaktadır:

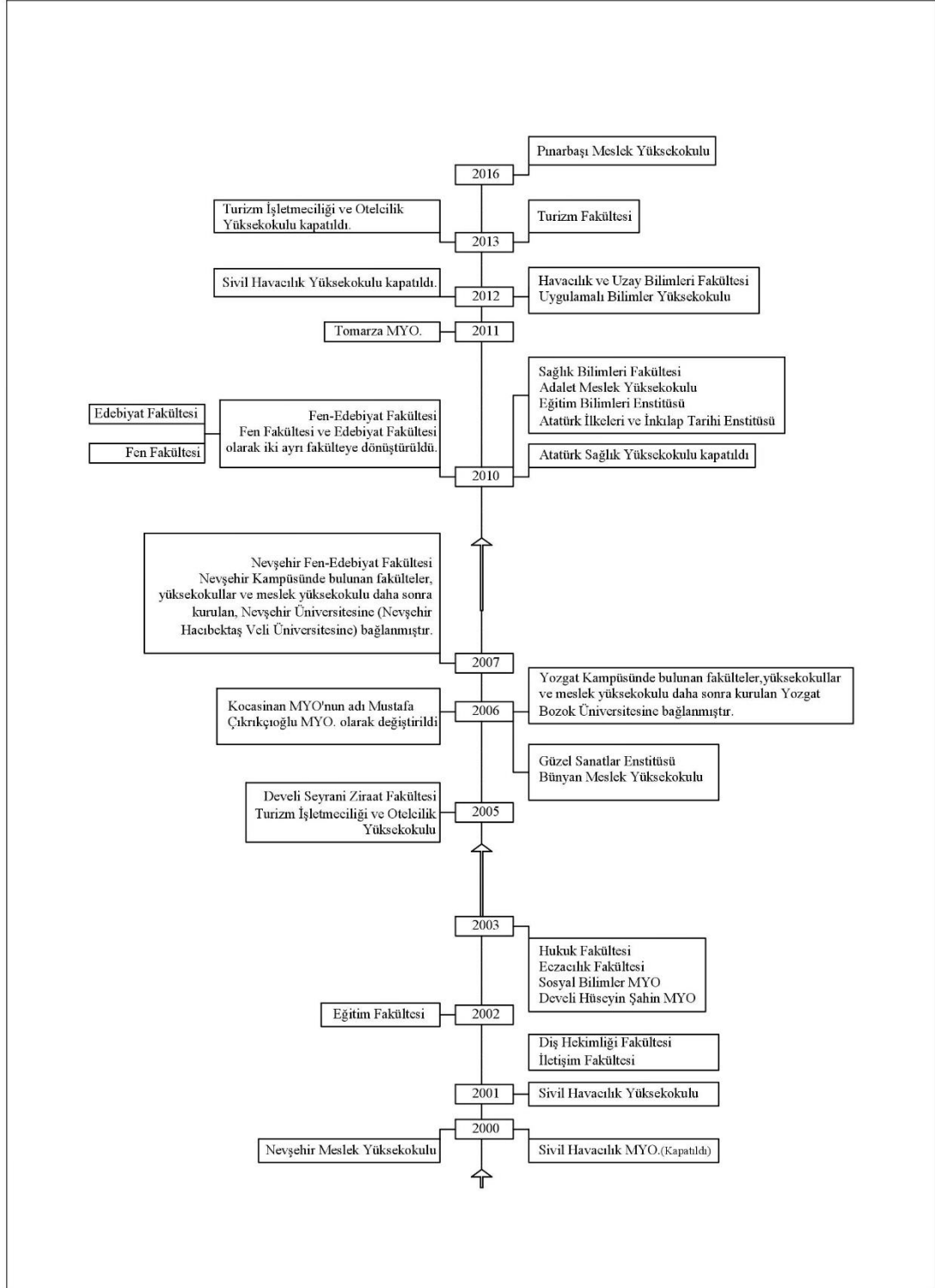
“Üniversitemizin misyonu; ülkemizin temel değerleri ve stratejik hedeflerine uygun eğitim sunmak, evrensel geçerliliği olan bilgi ve beceriler ile donatılmış bireyler yetiştirmek; bilime katkı sağlayacak, ülkede ve dünyada kullanılabilir ve paydaşlara yararlı olacak bilgi ve teknoloji üretmek, şehrinde ve bölgesinde kaliteli sağlık hizmeti 8 sunmak, mensuplarının ve toplumun sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif gelişimine katkı sağlayacak etkinlikler düzenlemektir.”

“Vizyonu ise; bilimsel çalışmalarda, bilgi ve teknoloji üretiminde, kültürel, sosyal, sanatsal ve sportif etkinliklerde Türkiye’de önde gelen ve dünyada saygın; mezunları tercih edilen ve aranan, uluslararası nitelikte öğrenci ve öğretim elemanı yapısına sahip; paydaşların gereksinimlerini hızlı, kaliteli ve etkili çözümlerle karşılayan öncü bir üniversite olmaktır”(6).

Tablo 5.1. Erciyes Üniversitesi Tarihsel Gelişim Şeması (7).

Tablo 5.1. Erciyes Üniversitesi Tarihsel Gelişim Şeması (7). (devam)

Konum: Erciyes Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Kayseri ili şehir merkezi ve Talas İlçe merkezi arasındaki Kayseri Güney-Batı kısmında yer almaktadır. Erciyes Üniversitesi şehir merkezine yakın ve ulaşım rahat sağlanmaktadır. Yerleşkenin kullanıcılarının, özellikle öğrencilerin önemli bir kısmı Talas da yaşadığı için otobüs,

tramvay ya da yaya olarak devamlı bir ulaşım sağlanmaktadır. Erciyes Üniversitesinin ana kampüsü Talas yolu üzerinde merkezi bir konumdadır. Develi ilçesinde Seyrani Kampüsü, Tomarza İlçesinde Tomarza Kampüsü ve 23 Temmuz 2016 da kapatılan Melikşah Üniversitesi olmak üzere dört kampüsü bulunmaktadır. Fakat 2018 yılında Develi ve Tomarza Kampüsü Kayseri Üniversitesine devredilmiştir. Mevcutta Talas da bulunan ana kampüs ve Erciyes Üniversitesi 15 Temmuz Yerleşkesi (kapatılan Melikşah Üniversitesi) olmak üzere iki kampüsü vardır.

Üniversitesinin kuruluş, gelişme ve konumu tanımlanmaya çalışılıp Erciyes Üniversitesi'nin kuruluşundan günümüze kadar oluşturmuş olduğu itibarın tez kapsamında bilgilendirilmesinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Şekil 5.1 Kayseri şehri yerleşimi ve Erciyes Üniversitesinin konumunu gösterir uydu görüntüsü (Anonim 2018a)

Şekil 5.2 Erciyes Üniversitesinin yerleşimi ve çevresini gösterir uydu görüntüsü (Anonim 2018b)

5.1.1 Erciyes Üniversitesi Kampüsündeki Binalar Ve Hizmetler

Erciyes Üniversitesi 2017-2021 stratejik planı verilerine göre üniversite kampüsünde sözel ve sayısal tabanlı farklı bilim dallarında faaliyet gösteren akademik birimler bulunmaktadır. Erciyes Üniversitesi bünyesinde farklı düzeylerde yürütülen eğitim öğretim faaliyetlerini; ön lisans, lisans, lisansüstü, yaşam boyu öğrenme ve uzaktan eğitim hizmetleri olmak üzere beş ana grupta yer almaktadır (7).

Ön Lisans Düzeyinde Eğitim Öğretim Faaliyetleri; Erciyes Üniversitesi'nde ön lisans öğretimi 10 meslek yüksekokulunda yapılmakta olup öğretim süresi dört yarıyıldır. Ön lisans düzeyindeki eğitim ve öğretim hizmetleri farklı meslek alanlarıyla teknik alanlarda teknik eleman yetiştiren meslek yüksekokulları bünyesinde eğitim verilmektedir. Erciyes Üniversitesinde bulunan meslek yüksekokulları;

- Kayseri Meslek Yüksekokulu,
- Halil Bayraktar Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,
- Safiye Çıkrıkçıoğlu MYO,
- Mustafa Çıkrıkçıoğlu MYO,
- Develi Hüseyin Şahin MYO,
- Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu,
- Adalet Meslek Yüksekokulu,
- Bünyan Meslek Yüksekokulu ve
- Tomarza Mustafa Akıncıoğlu MYO,
- Pınarbaşı Meslek Yüksek Okulu

Erciyes Üniversitesi 2016-2017 öğretim yılı başı itibarıyla ön lisans düzeyinde öğrenim gören kayıtlı toplam öğrenci sayısı 11.761'dir (7).

Lisans Düzeyinde Eğitim Öğretim Faaliyetleri; Erciyes Üniversitesinde lisans eğitim hizmetlerinin yürütüldüğü 18 fakülte ve iki yüksekokul bulunmaktadır. Lisans öğretiminin süresi Tıp Fakültesinde on iki yarıyıl, Veteriner Fakültesi, Diş Hekimliği

Fakültesi ve Eczacılık Fakültesinde on yarıyıl olup, diğer fakültelerde sekiz yarıyıl olarak eğitim verilmektedir. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu'nda da öğretim süresi sekiz yarıyıldır. Erciyes Üniversitesinde 2016-2017 öğretim yılı başı itibarıyla lisans düzeyinde öğrenim gören kayıtlı toplam öğrenci sayısı 38.368'dir. Üniversitede lisans eğitimi veren fakülteler (7);

- Diş Hekimliği Fakültesi,
 - Eczacılık Fakültesi,
 - Edebiyat Fakültesi,
 - Eğitim Fakültesi,
 - Fen Fakültesi,
 - Güzel Sanatlar Fakültesi,
 - Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi,
 - Hukuk Fakültesi,
 - İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
 - İlahiyat Fakültesi,
 - İletişim Fakültesi,
 - Mimarlık Fakültesi,
 - Mühendislik Fakültesi,
 - Sağlık Bilimleri Fakültesi,
 - Seyrani Ziraat Fakültesi,
 - Tıp Fakültesi,
 - Turizm Fakültesi ve
 - Veteriner Fakültesi'dir.
- Lisans eğitimi veren yüksekokullar;
- Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
 - Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu ve
 - Yabancı Diller Yüksekokuludur.

Lisansüstü Düzeyinde Eğitim-Öğretim Faaliyetleri; Erciyes Üniversitesi bünyesindeki enstitülerde lisansüstü öğretim, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim verilmektedir. Üniversitenin 2016-2017 öğretim yılı başı itibarıyla lisansüstü programlarda öğrenim gören kayıtlı toplam öğrenci sayısı, yüksek lisans düzeyinde 6.131, doktora düzeyinde 1.386 olmak üzere toplam 7.517'dir. Ayrıca disiplinler arası yüksek lisans eğitimi de yapılmaktadır. Enstitülerde yürütülen tezli ve tezsiz yüksek lisans programlarında asgari öğrenim süresi üç yarıyıl olup normal öğrenim süresi dört yarıyıl ve azami öğrenim süresi ise altı yarıyıldır. Doktora programlarında ise yüksek lisans derecesi ile kabul edilen öğrenciler için, asgari öğrenim süresi altı yarıyıl, normal öğrenim süresi sekiz yarıyıl, azami öğrenim süresi ise 12 yarıyıl olarak eğitim verilmektedir. Lisans derecesiyle kabul edilenler için, asgari öğrenim süresi sekiz

yarıyıl, normal öğrenim süresi 10 yarıyıl, azami öğrenim süresi ise 14 yarıyıldır. Bu enstitüler;

- Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- Fen Bilimleri Enstitüsü,
- Sosyal Bilimler Enstitüsü'dür (7).
- Güzel Sanatlar Enstitüsü,
- Sağlık Bilimleri Enstitüsü ve

Yaşam Boyu Öğrenme Hizmetleri; Erciyes Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (ERSEM) “Yaşam Boyu Öğrenme” ilkesi çerçevesinde her yaştaki ve seviyedeki bireylere, kamu ve özel sektör kuruluşlarına ihtiyaç duydukları her alanda kurs ve sertifika programları düzenlemektedir. ERSEM’ in sunduğu hizmetler;

- Eğitim hizmetleri (Mesleki Eğitim Kursları, Kişisel Gelişim Kursları ve Türkçe Öğretim Merkezi Hizmetleri)
- Sınav Hizmetleri (Sınav Merkezi Hizmetleri (PTE), Seviye Tespit Sınavı Hizmetleri ve ERÜ Uluslararası Öğrenci Seçme Sınavı (ERÜYÖS) Hizmetleri)
- Sertifikasyon Hizmetleri (sürekli öğrenme ve gelişme, bireylerin etkin ve verimli çalışması, farklı uzmanlık alanlarında eğitim programları hazırlamak ve sunmak, katılımcıların yaşamlarına aktarabilecekleri bilgi, beceri ve tutumları kazandırılması amaçlanmaktadır.)

ERSEM müstakil bir binada hizmet vermekte ve öğrenci sayısı zamanla artmaktadır (7).

Uzaktan Eğitim Hizmetleri; Erciyes Üniversitesi’nin, uzaktan eğitim programları ile örgün öğretim kapsamında uzaktan verilebilecek derslerinin yürütülmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Üniversite kapsamında uzaktan eğitim-öğretim alanındaki tüm faaliyetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yapılmasını temin etmek, bu alanlarda faaliyet gösteren ulusal veya uluslararası diğer birimlerle işbirliği, araştırma, geliştirme, altyapı hazırlama ve koordinasyon çalışmalarını yapmak amacıyla “Uzaktan Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi (ERUZEM)” kurulmuştur. ERUZEM’in faaliyet alanları;

- Uzaktan eğitim-öğretim konularında araştırma ve geliştirme çalışmaları,

- Uzaktan eğitim-öğretimle ilgili her türlü eğitim, öğretim, araştırma ve uygulamaları teşvik etmek, desteklemek ve bunlardan resmî ve özel kuruluşlar ile kişilerin yararlanması,
- Kamu ve özel kuruluşların ihtiyacı olan uzaktan eğitim-öğretim sistemlerinin oluşturulmasında danışmanlık hizmetleri vermek ve sistem analizi yapmak, talep edilmesi halinde teknik servis ve büro hizmetleri,
- Uzaktan eğitim-öğretim ile ilgili konularda üniversitenin bütün birimlerine ait laboratuvar, kütüphane, akıllı sınıf, dersane, stüdyo ve diğer eğitim-öğretim imkânlarından yararlanmak veya bunların oluşumuna katkıda bulunmaktır (7).

Erciyes Üniversitesi bünyesinde Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) merkezleri bulunmaktadır. AR-GE çalışmaları, Araştırma ve Uygulama Merkezleri, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi ve Teknopark tarafından desteklenmekte ve/veya gerçekleştirilmektedir. Ayrıca Erciyes Üniversitesi bünyesinde 39 farklı araştırma ve uygulama merkezinde araştırma çalışmaları yürütülmektedir (7).

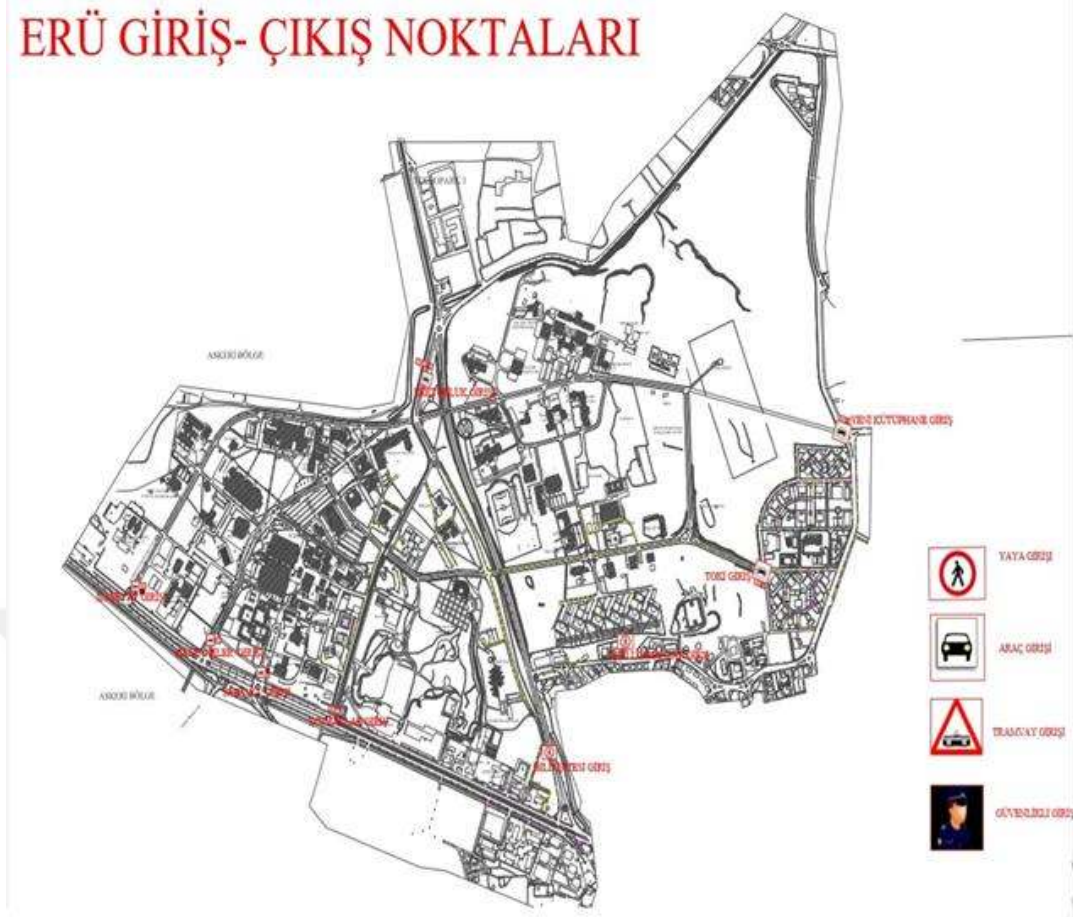
Diğer Hizmetler; Erciyes Üniversitesi bünyesinde sunulan diğer hizmetler;

- Sağlık
- Ağırlama hizmetleri,
- Spor hizmetleri,
- Bitkisel ve hayvansal ürün hizmetleri,
- Sosyal, kültürel ve iletişim hizmetleri (kampüs televizyonu, gazete kampüs, üniversite fm)
- Mezunlara yönelik hizmetler
- Spor Hizmetleri (Erciyes Üniversitesi bünyesinde sunulan spor hizmetleri Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu koordinasyonunda şu birimlerde verilmektedir; atletizm ve futbol sahası, 80. Yıl Halı Sahası, Ahmet Bilge Spor Salonu, tenis ve basketbol sahaları ile yüzme havuzu (Sağlık Kültür Spor Daire Başkanlığı tarafından işletilmektedir) (7).

Şekil 5.3. Erciyes Üniversitesi Merkez Kampüs Yerleşim Planı (3).

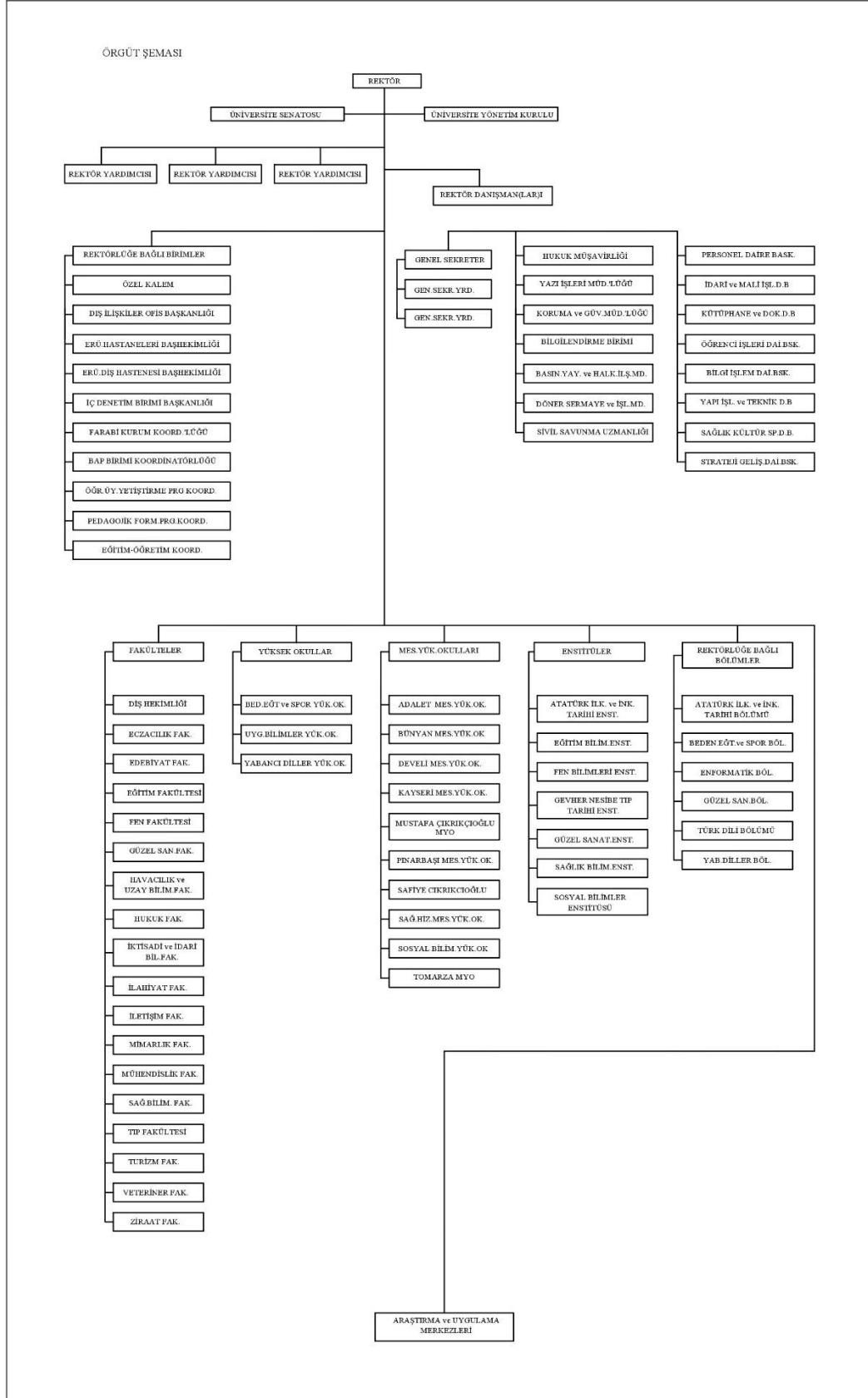
ERÜ GİRİŞ- ÇIKIŞ NOKTALARI

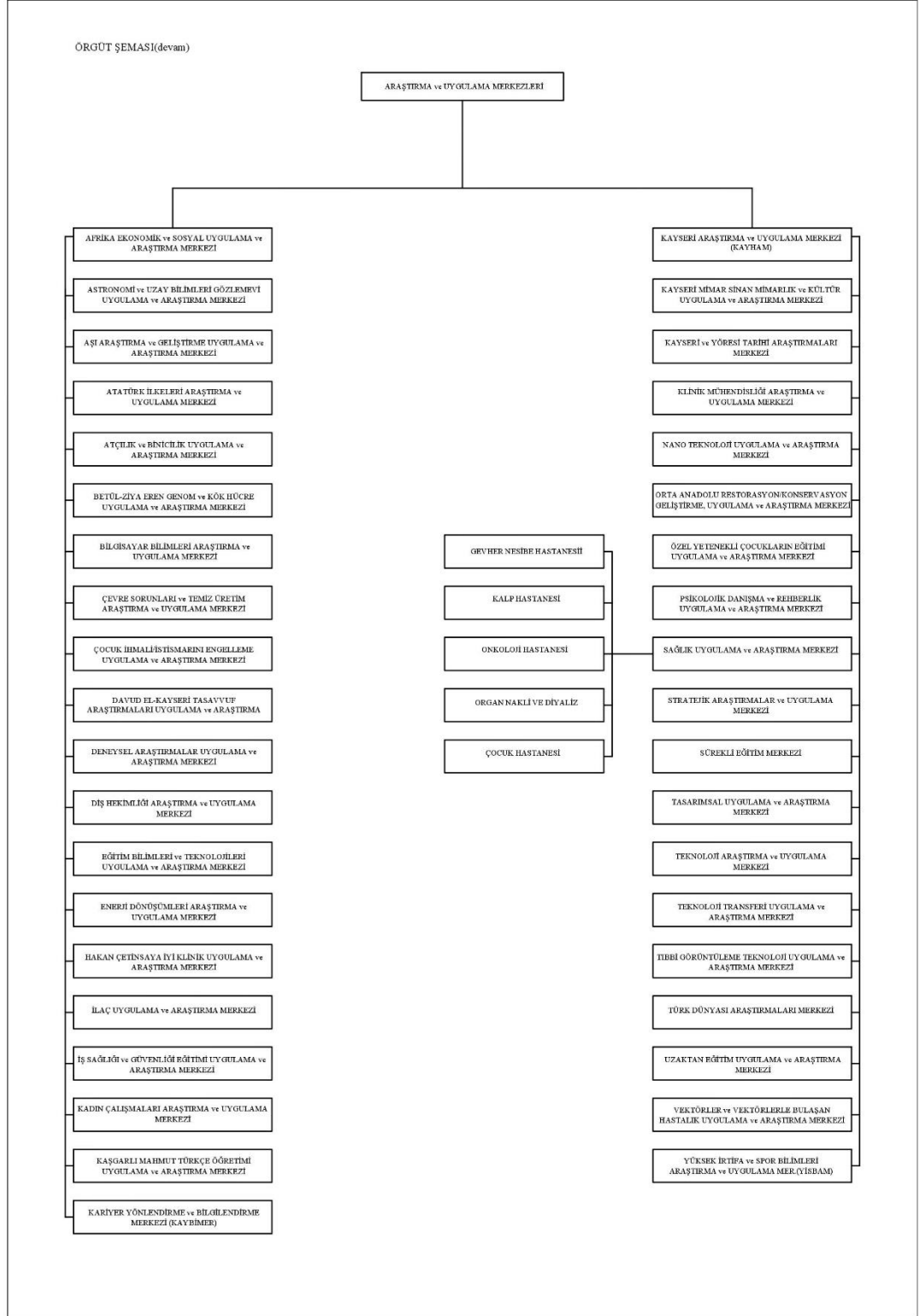
Şekil 5.4. Erciyes Üniversitesi giriş ve çıkış noktaları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşleri 02.04.2019)

Erciyes Üniversitesi merkez kampüsüne araç ulaşımı, Âşık Veysel Bulvarı üzerinde rektörlük girişi, yeni kütüphane girişi, Toki girişi, Sabancı girişi, hastaneler girişi ve İlahiyat Fakültesi girişi olmak üzere altı giriş kapısı bulunmaktadır. Yaya girişleri; rektörlük girişi, yeni kütüphane girişi, Toki girişi, yeni lojmanlar girişi, bilim sitesi girişi, lojmanlar girişi, Sabancı girişi, hastaneler girişi ve İlahiyat Fakültesi girişinden sağlanmaktadır. Tramvay girişleri, rektörlük ve lojmanlar girişinden sağlanmaktadır. Erciyes Üniversitesi personellerinin kullandığı güvenli girişler, Sabancı girişi, İlahiyat girişi, rektörlük girişi, yeni kütüphane girişi ve Toki girişinden sağlanmaktadır. Lojmanlar girişinden kampüs içine giriş sadece yaya ve tramvay ile sağlanmaktadır. Fakat lojmanlar girişinden, kampüs içinden araç ile Talas bulvarına bağlanılabilmektedir.

Tablo 5.2. Erciyes Üniversitesi Akademik ve İdari Örgütsel Yapı Şeması(7).

Tablo 5.2. Erciyes Üniversitesi Akademik ve İdari Örgütsel Yapı Şeması(7)(devam)

5.2 Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin Tanımlanması

Mimarlık fakültelerinde mekânsal performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesinin yapıldığı bu tez kapsamında örnek bina olarak Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölümü Binası seçilmiştir. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölümü Binasında performans değerlendirilmesi yapılmadan önce mekânın kapsamlı bir şekilde incelenmesi gerçekleştirilmiştir. Öncelikle farklı açılardan mekân tanımlaması yapılmış daha sonrasında analiz edilecek bölge belirlenip çevresiyle birlikte değerlendirilmiştir.

5.2.1 Tanımlar

Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nin aslını oluşturan Mimarlık Bölümü, Yükseköğretim Kurulu'nun 21 Nisan 1989 gün ve 8589 sayılı kararı ile Mühendislik Fakültesi bünyesinde açılmıştır. Mimarlık fakültesi 1991-1992 eğitim-öğretim yılında 20 öğrenci ile öğretime başlanmıştır. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 03 Temmuz 1992 gün ve 3837 sayılı yasa ile kurulmuş ve Yükseköğretim Kurulu'nun 29 Temmuz 1993 gün ve 14377 sayılı kararı ile “Mimarlık Bölümü”, “Şehir ve Bölge Planlama Bölümü” ve “Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü” olmak üzere üç bölümden kurulu olmak üzere açılmıştır. Endüstri Ürünleri Tasarımı bölümü Yarı-Pasif açılmış olup, bölüme henüz öğrenci alınmamaktadır. Bölümde, kapanan Melikşah Üniversitesinden geçen dördüncü sınıf öğrencileri eğitim görmektedir. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Yükseköğretim Kurulu'nun 28 Eylül 1999 günlü kararı ile 1999-2000 eğitim-öğretim yılında 25 öğrenci ile öğretime başlamıştır. İngilizce hazırlık sınıfları, Yükseköğretim Kurulu'nun 23 Şubat 1999 günlü kararı ile Mimarlık Bölümü'nde; 17 Nisan 2001 günlü kararı ile Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nde açılmıştır. Yüksek lisans programı 'ne bağlı olarak Mayıs 2002'de, Mimarlık Anabilim Dalında, Haziran 2005'de de Şehircilik ve Kentsel Tasarım Ana Bilim Dallarında açılmıştır. Fakültenin kurulduğu yıllarda öğretim elemanı gereksinimini diğer üniversitelerden karşılanmış olup bugün 1 profesör, 4 doçent, 16 yardımcı doçent, 1 öğretim görevlisi ve 18 araştırma görevlisi olmak üzere toplam 40 kadrolu öğretim elemanı görev yapmaktadır. Diğer fakültelerden derse gelen öğretim elemanları ve yarı zamanlı olarak serbest çalışan mimar ve şehir bölge planlamacısı ile bu sayı 49'a ulaşmaktadır (4).

Fiziksel yapı: Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi iki eğitim binası ve bir idari bina olmak üzere toplam üç binadan oluşan kompleks içerisinde faaliyetini sürdürmektedir. Bu kompleks yapının arka tarafında daha önce Fakülteye ait olan fakat şimdi Ziraat Fakültesi Araştırma Birimi'ne devredilmiş bir bina da bulunmaktadır. Fakülte içerisinde; İdari birimler, eğitim birimleri, akademik ve idari personel çalışma ofisleri, konferans salonları, ortak mekânlar, kantin, arşivi mescitler, baskı ve kopyalama ünitesi, maket atölyesi, depo ve arşiv amaçlı kullanılan mekânlar bulunmaktadır. Toplam 3'er katlı yapılardan oluşan bu kompleks yapının toplam kapalı alanı 13500 m2'dir (8).

Konum: Erciyes Üniversitesi Merkez Yerleşkesi, Kayseri ili şehir merkezi ve Talas İlçe merkezi arasındaki Kayseri Güney-Batı kısmında yer almaktadır. Mimarlık fakülte binası ise kampüsün doğu cephesinde yer almaktadır. Mimarlık fakültesinin etrafı diğer bölüm binalarıyla çevrilidir. Yerleşkenin kullanıcılarının, özellikle öğrencilerin önemli bir kısmı Talas da yaşadığı için otobüs, tramvay, şahsi araç ya da yaya olarak devamlı bir ulaşım sağlanmaktadır.

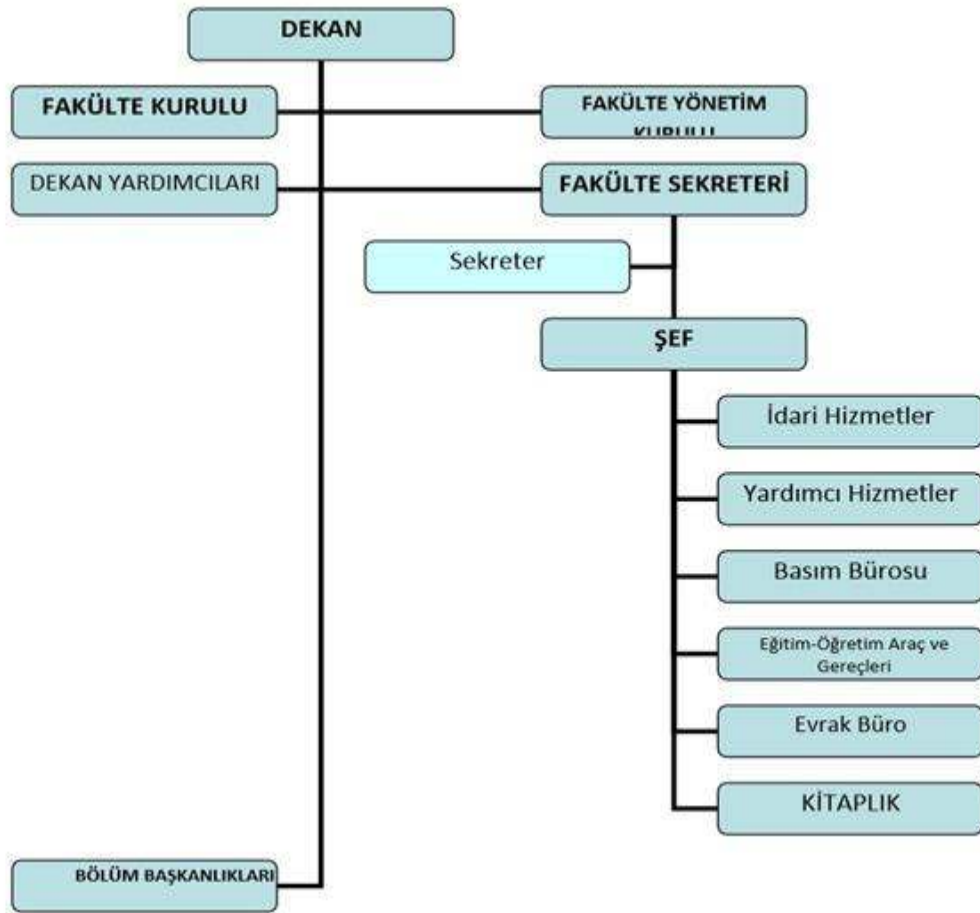

Şekil 5.5. Erciyes Üniversitesi yerleşkesi içinde Mimarlık Fakültesinin yakın çevresiyle gösterir uydu görüntüsü (Anonim 2018c)

Şekil 5.6. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi

Tablo 5.3. Mimarlık Fakültesi Organizasyon Şeması (8).

5.2.2 Kullanıcılar

Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde, “Mimarlık Bölümü”, “Şehir ve Bölge Planlama Bölümü” ve “Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü” olmak üzere üç bölüm bulunmaktadır. Fakültede 2016-2017 eğitim öğretim yılının içinde toplam 837 öğrenci eğitim görmekte olup bölümlere göre öğrenci sayısının dağılımı şu şekildedir (8),

Tablo 5.4. Mimarlık Fakültesi Öğrenci Sayısı Dağılımı (8).

Bölüm Adı	Kadın	Erkek	Toplam
Mimarlık Bölümü	229	199	428
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü	204	126	330
Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü	49	30	79
Toplam	482	355	837

Fakülte bünyesinde her üç bölümde de öğrenciler I. Öğretim programına kayıtlı olup Fakültede ikinci öğretim bulunmamaktadır. 2017 yılı itibari ile fakültede görevli akademisyen sayısı 36, idari personel sayısı ise 15’ tir. 2017-2021 dönemi stratejik plan verilerine göre akademik personel ve idari personel dağılımı şu şekildedir (8),

Tablo 5.5. Mimarlık Fakültesi Akademik Personel Dağılımı (8).

Kadro	Mimarlık	Şehir ve Bölge Planlama	Toplam
Profesör	1	-	1
Doçent	2	2	4
Yardımcı Doçent	10	5	15
Öğretim Görevlisi	1	-	1
Araştırma Görevlisi	12	3	15
Toplam	26	10	36

Tablo 5.6. Mimarlık Fakültesi Toplam İdari Personel Sayısı ve Dağılımı(8).

Kadro	Adet
Büro personeli	9
Teknik kadro	1
Yardımcı hizmetler	2
Destek personeli	3
Toplam	15

Tablo 5.7. Mimarlık Fakültesinde Bulunan Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Dağılımı(8).

Bölüm	Sayı		
	Kız	Erkek	Toplam
Mimarlık	4	19	23
Şehir ve Bölge Planlama	3	13	16
TOPLAM	7	32	39

Mimarlık Fakültesine öğrenci kabulünde özel yetenek sınavı gibi fakülteye özgü koşullar veya üniversite öğrenci kabul koşullarına ek başka düzenlemeler bulunmamaktadır. 2018 Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu'nda yer alan kabul koşuluna göre, Mimarlık programlarına programın yerleştirme puan türünde başarı sırası 250 bininci sırada olan adayın yerleştirme puanının altında yerleştirme puanına sahip adaylar yerleştirilmemektedir.

5.2.3 Mekânsal Analiz Verileri

Mekânsal analiz bölümünde, mekânın yakın çevresiyle birlikte değerlendirilerek temel mimarlık analizleri yapılmalıdır. Bölüm binası sirkülasyon sistemi, bölüm binası içerisindeki mekanlar ve net kullanım alanları, doluluk – boşluk, kat adedi, kişisel alan – kamusal alan analizleri bu anlamda en temel analizlerdir.

Bölüm binası sirkülasyon sisteminde örnek gösterilen yapının içerisindeki dolaşım alanlarını, koridor, merdiven ve asansör gibi sirkülasyon sistemi işaretlenir.

Bölüm binası içerisindeki mekânlar ve net kullanım alanları analizinde örnek gösterilen yapının içerisinde bulunan mekânların neler olduğu ve net kullanım alanlarının gösterildiği analizdir. Bu analiz bölüm binasının içerisindeki mekânlar hakkında bilgi verip daha iyi anlaşılmasında örnek olmaktadır.

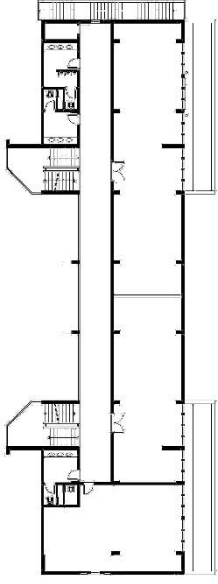
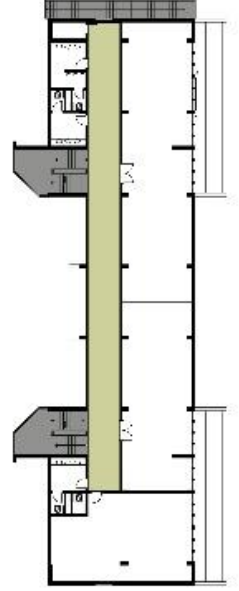
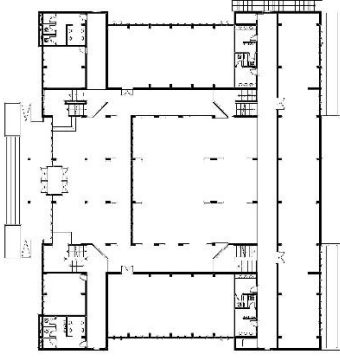
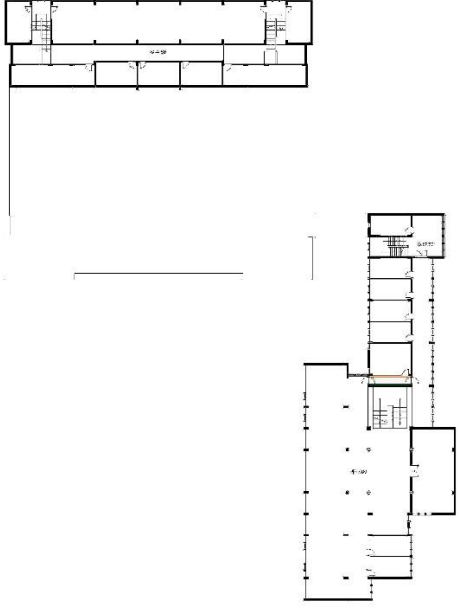
Doluluk – boşluk analizinde örnek gösterilen yapının yakın çevresi ile birlikte vaziyet planı üzerinden, mekânın yakın çevresindeki binalar ve kapalı mekânlar siyah taranarak dolu olarak işaretlenir. Geriye kalan yollar, bahçeler ve parklar gibi açık alanlar ise tarama yapılmadan beyaz bırakılır.

Kat adedi analizinde yapının yakın çevresinde bulunan binalar ile birlikte vaziyet planı üzerinden binaların kat adetleri belirlenen bir lejanta göre farklı renklerde belirtilir ve yapılı çevreyi etkileyen yükseklik faktörü gösterilmiş olur.

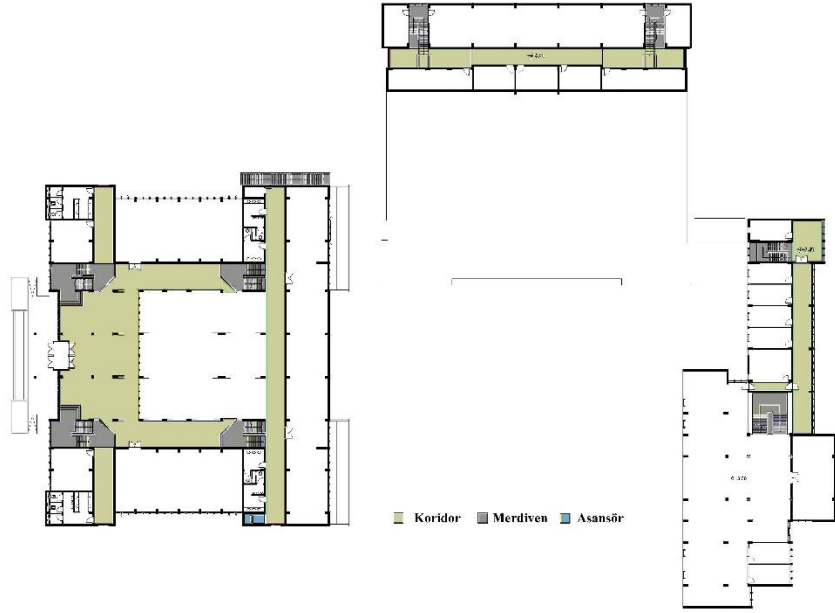
Kişisel – kamusal alan analizinde örnek gösterilen yapının ve yakın çevresinin ortak ve kişiye ya da bir gruba ait alanları belirtilecek şekilde incelenmesi yapılır. Belirlenen bir lejanta göre farklı renklerde belirtilir ve kişisel- kamusal alan analizi verilmiş olur.

Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Binasının yakın çevresiyle olan ilişkisini anlamak için doluluk – boşluk, kat adedi, , kat plan analizi, kişisel-kamusal alan analizi yapılmıştır. Yapılan bu çalışmanın tez kapsamında mekânın algılanmasında önemli olacağı düşünülmektedir.

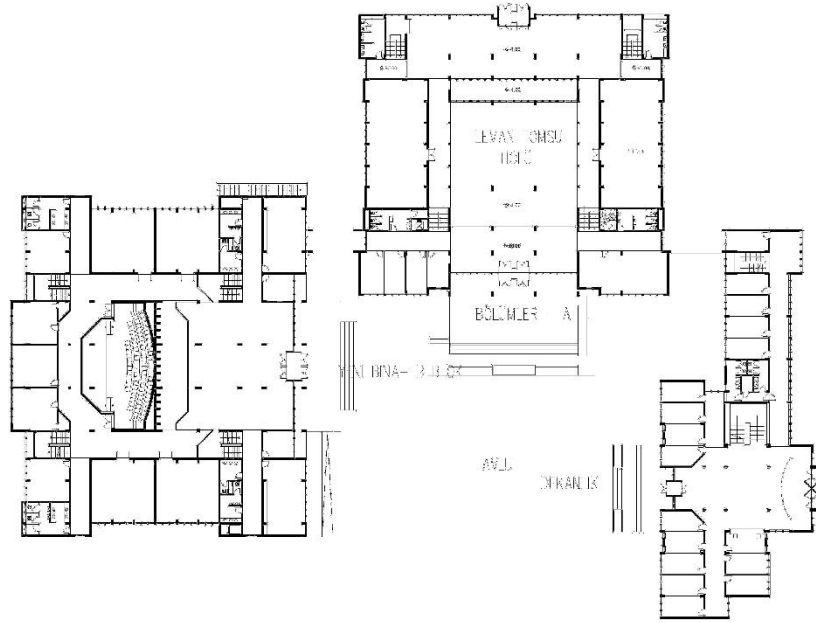
Tablo 5.8. Bölüm Binası Sirkülasyon Sistemi Tablosu (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

	Planlar	Sirkülasyon Sistemi
İKİNCİ BODRUM KAT PLANI		 ■ Koridor ■ Merdiven ■ Asansör
BODRUM KAT PLANI		

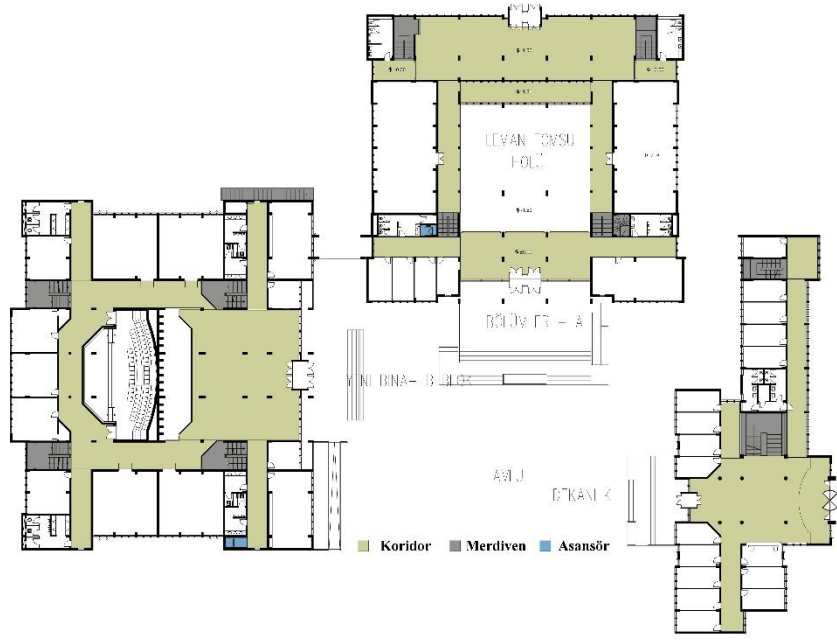
BODRUM KAT PLANI

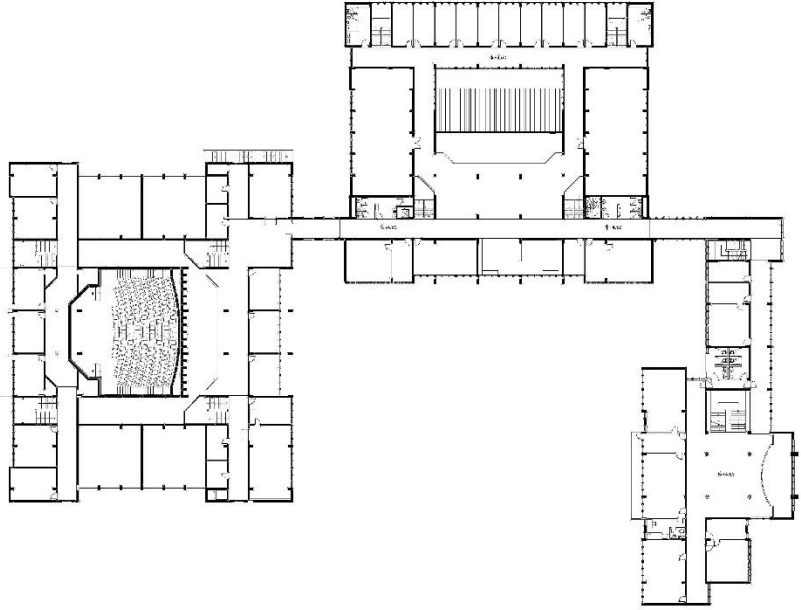
ZEMİN KAT PLANI

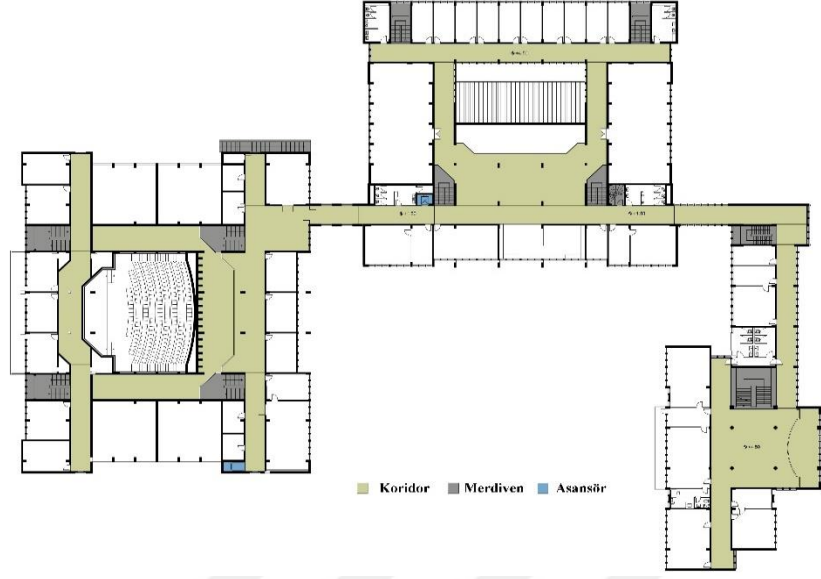
ZEMİN KAT PLANI

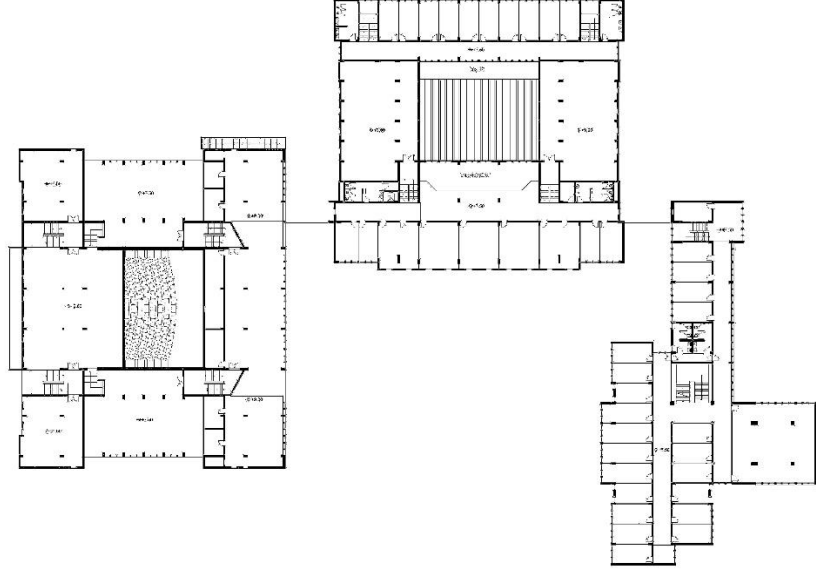
BİRİNCİ KAT PLANI

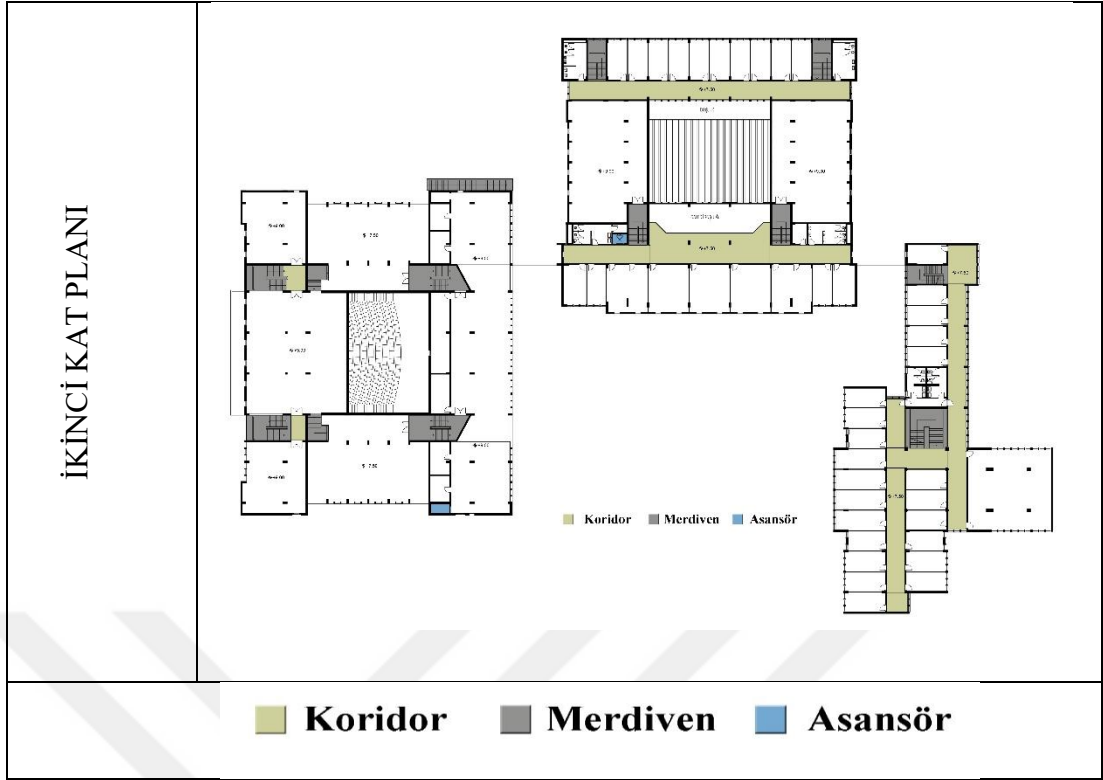

BİRİNCİ KAT PLANI

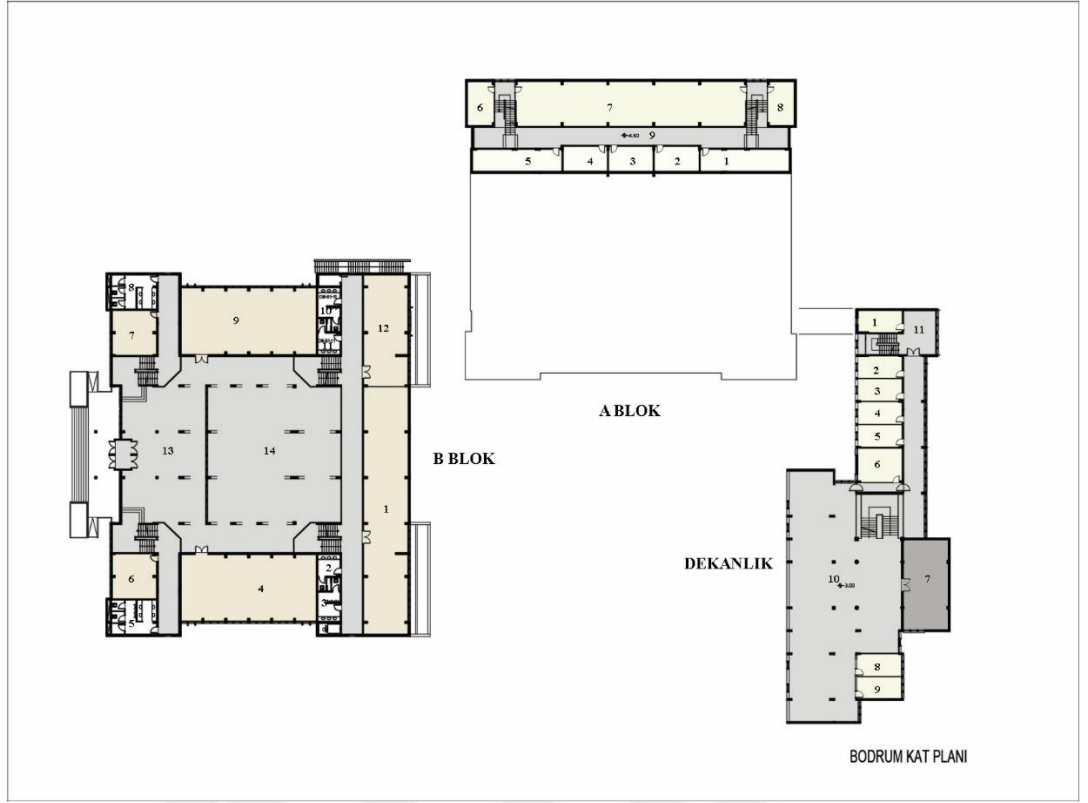

İKİNCİ KAT PLANI

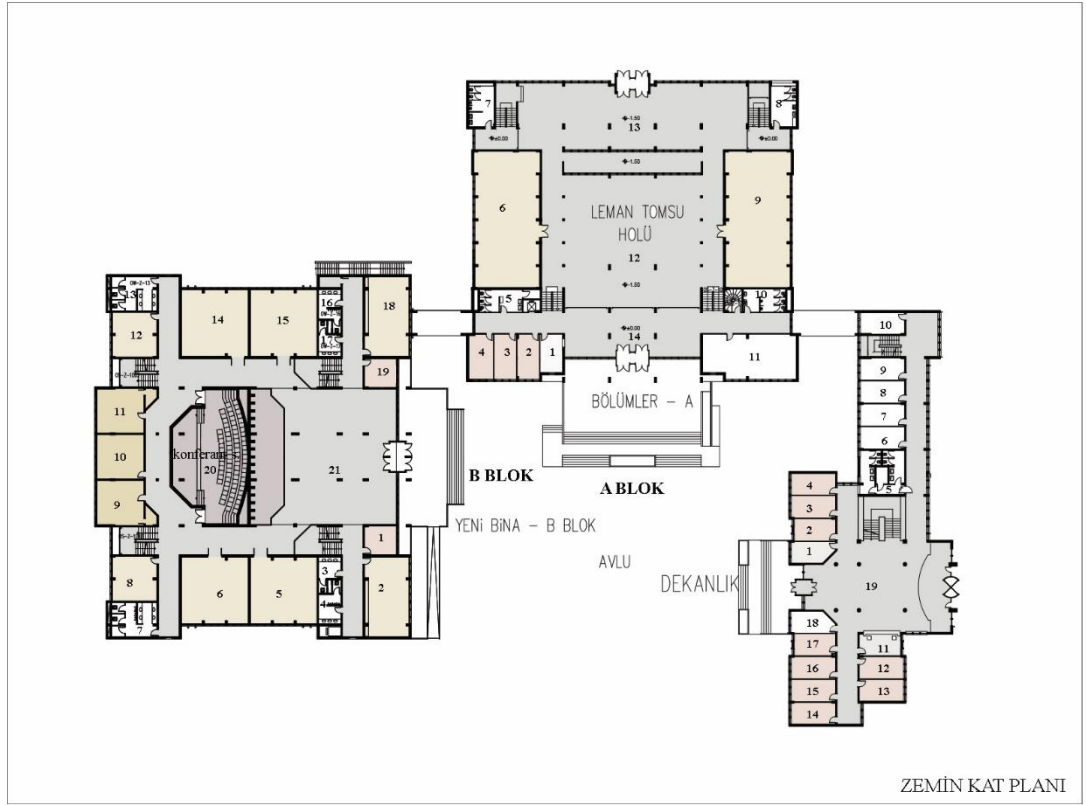
Bir mekânda tüm kullanıcılara açık olan ve mekânın algılanmasında en etkili yol olan, dolaşıma olanak sağlayan yer sirkülasyonun sağlandığı yerlerdir. Örnek olarak incelenen mimarlık fakültesi bölüm binasında kat planları incelenerek, sirkülasyon sistemi işaretlenmiş Tablo 5.8’de oluşturulmuştur. Sirkülasyonu sağlayan mekânsal öğeler farklı renklerle kat planlarında işaretlenmiştir. Düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenlerde katlarda kesintisiz devam etmektedir. Koridor sistemi birinci katta A bloktan, B blok ve Dekanlık binasına bağlanmaktadır. Diğer kat planlarında bağlantı bulunmamaktadır.

Şekil 5.7. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Bodrum Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Tablo 5.9. Bodrum Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Mekân Numarası	Birim adı	Net Kullanım Alanı
A BLOK		
1-5	Dosya arşiv deposu	32,48m ²
2-3-4	Dosya arşiv deposu	18,56 m ²
6	Birim deposu	19,67 m ²
7	Birim deposu	173,42 m ²
8	Birim deposu	19,67 m ²
9	Ortak koridor	80,00 m ²
B BLOK		
1	Derslik	187,63 m ²
2	Tuvalet	13,63 m ²
3	Tuvalet	11,02 m ²
4	Derslik	153,99 m ²
5	Tuvalet	19,18 m ²
6-7	Derslik	33,93 m ²
8	Tuvalet	19,18 m ²
9	Derslik	11,17 m ²
10	Tuvalet	11,02 m ²
11	Tuvalet	13,63 m ²
12	Derslik	83,23m ²
13	Ortak koridor	246,00 m ²
14	Ortak koridor	307,00 m ²
DEKANLIK		
1	Birim deposu	16,24 m ²
2-3-4-5	Birim deposu	16,82 m ²
6	Birim deposu	25,52 m ²
7	Tesisat odası	67,86m ²
8	Birim deposu	16,70 m ²
9	Birim deposu	16,13m ²
10	Ortak koridor	370,00m ²
11	Ortak koridor	60,00m ²

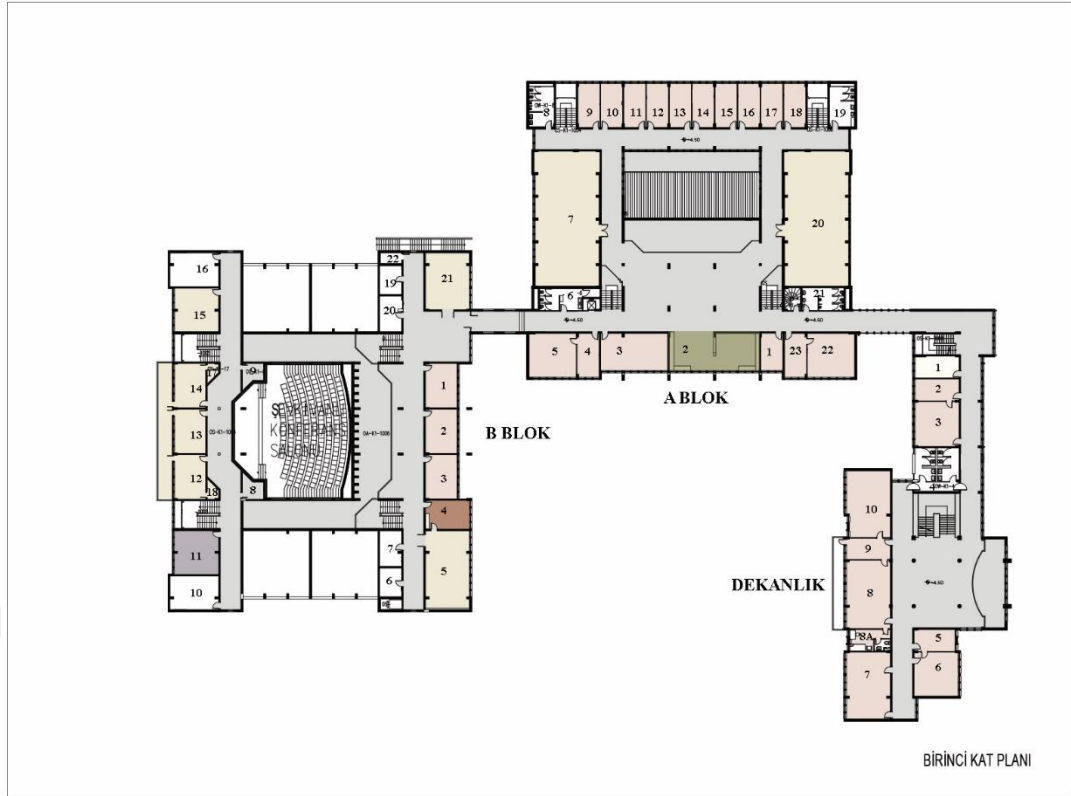
Şekil 5.8. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Zemin Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Tablo 5.10. Zemin Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Mekân Numarası	Birim adı	Net Kullanım Alanı
A BLOK		
1	Emanet veya güvenlik odaları	14,50 m ²
2-3	Akademik personel ofisi	17,11 m ²
4	Akademik personel ofisi	18,88 m ²
5	Tuvalet	16,24 m ²
6	Derslik	149,52 m ²
7-8	Tuvalet	18,81 m ²
9	Derslik	149,52 m ²
10	Tuvalet	16,50 m ²
11	Kırtasiye	69,28 m ²
12	Galeri boşluğu(Leman Tomsu)	396,00m ²
13	Ortak koridor	255,00 m ²
14	Ortak koridor	173,00 m ²

Tablo 5.10. Zemin Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019) (devam)

Mekân Numarası	Birim adı	Net Kullanım Alanı
B BLOK		
1	İdari personel ofisleri	15,56 m ²
2	Derslik	60,32 m ²
3	Tuvalet	11,02 m ²
4	Tuvalet	13,63 m ²
5-6	Derslik	75,69 m ²
7	Tuvalet	26,26 m ²
8	Derslik	33,93 m ²
9-10-11	Toplantı salonu	35,69 m ²
12	Derslik	33,93 m ²
13	Tuvalet	26,26 m ²
14-15	Derslik	75,69 m ²
16	Tuvalet	11,02 m ²
17	Tuvalet	13,63 m ²
18	Derslik	60,32 m ²
19	İdari personel ofisleri	15,75 m ²
20	Konferans salonu	362,85 m ²
21	Ortak koridor	578,00 m ²
DEKANLIK		
1	Santral	14,60 m ²
2	İdari personel ofisleri	15,66 m ²
3	İdari personel ofisleri	16,70 m ²
4	İdari personel ofisleri	16,13 m ²
5	Tuvalet	33,06 m ²
6-7-8	Sınıflandırılmayan alan	16,70 m ²
9	Mescid/ibadethane	16,70 m ²
10	Mescid/ibadethane	16,13 m ²
11	Emanet veya güvenlik odaları	15,12 m ²
12	İdari personel ofisleri	16,70 m ²
13-14	İdari personel ofisleri	16,13 m ²
15-16-17	İdari personel ofisleri	16,70m ²
18	Fotokopi odası	14,60 m ²
19	Ortak koridor	316,00m ²

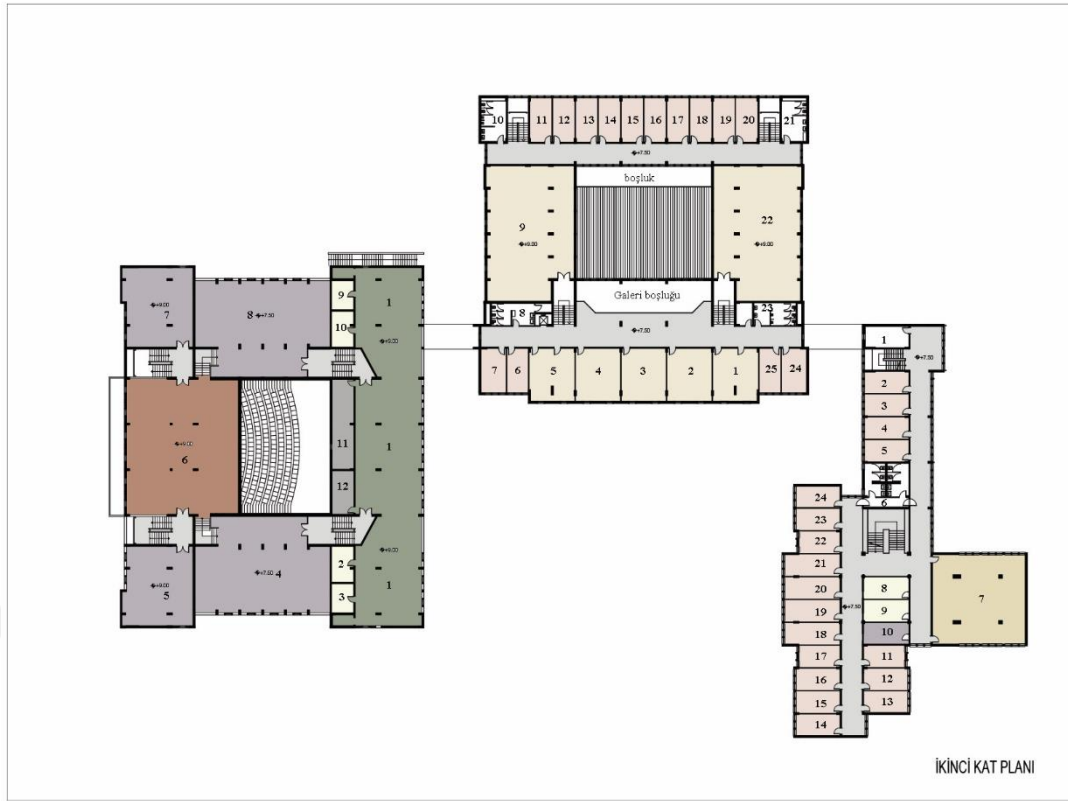
Şekil 5.9. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Birinci Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Tablo 5.11. Birinci Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Mekân Numarası	Birim adı	Net Kullanım Alanı
A BLOK		
1	Akademik personel ofisi	14,21m ²
2	Kantin	57,82 m ²
3	İdari personel ofisi	43,12 m ²
4	İdari personel ofisi	16,82 m ²
5	Akademik personel ofisi	35,96 m ²
6	Tuvalet	16,24 m ²
7	Derslik	149,52 m ²
8	Tuvalet	18,81 m ²
9-10-11-12-13-14-15-16-17-18	Akademik personel ofisi	16,53 m ²
19	Tuvalet	18,81 m ²
20	Derslik	149,52 m ²
21	Tuvalet	16,50 m ²
22	Akademik personel ofisi	35,96 m ²
23	İdari personel ofisi	16,82 m ²

Tablo 5.11. Birinci Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019) (devam)

Mekân Numarası	Birim adı	Net Kullanım Alanı
B BLOK		
1-2-3	Yönetici ofisi	23,78 m ²
4	Bilgisayar lab.	22,04 m ²
5	Derslik	60,32 m ²
6-20	Tuvalet	13,63 m ²
7-19	Tuvalet	11,02 m ²
8-9-17-18	Atölyeler	70,40 m ²
10-16	Tuvalet	26,26 m ²
11	Çalışma atölyesi	33,93 m ²
12-13-14	Derslik	35,69 m ²
15	Derslik	33,93 m ²
21	Derslik	43,50 m ²
DEKANLIK		
1	Arşiv deposu	16,70 m ²
2	İdari personel ofisi	16,70 m ²
3	İdari personel ofisi	33,98 m ²
4	Tuvalet	32,83 m ²
5	İdari personel ofisi	15,66 m ²
6	Yönetici ofisi	33,64 m ²
7	İdari personel ofisi	50,69 m ²
8	Yönetici ofisi	51,84 m ²
9	İdari personel ofisi	16,13 m ²
10	Diğer	49,70 m ²

Şekil 5.10. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi İkinci Kat Planı (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

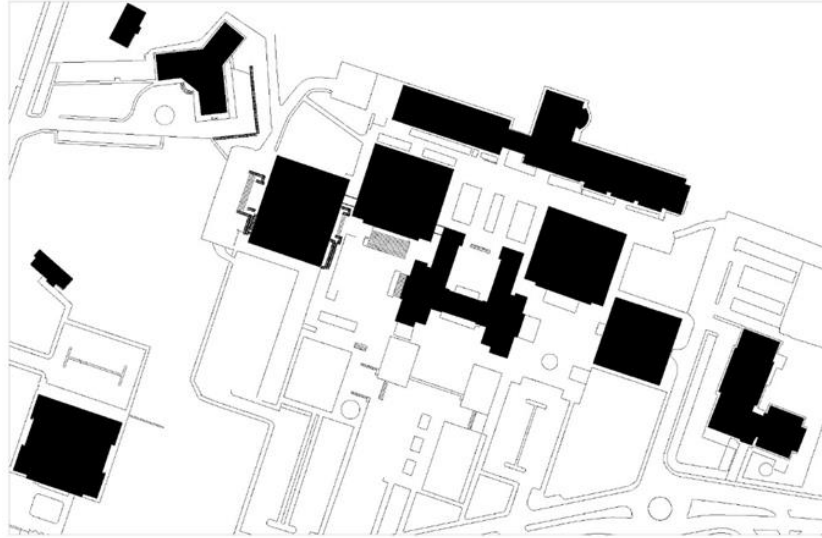
Tablo 5.12. İkinci Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Mekân Numarası	Birim adı	Net Kullanım Alanı
A BLOK		
1-2-3-4	Derslik	40,71m ²
5	Derslik	41,40 m ²
6	Akademik personel ofisi	16,24m ²
7	Akademik personel ofisi	19,14m ²
8	Tuvalet	16,24m ²
9-22	Derslik	190,00 m ²
10	Tuvalet	18,81 m ²
11-12-13-14-15-16-17-18-19-20	Akademik personel ofisi	16,53 m ²
21	Tuvalet	18,81 m ²
23	Tuvalet	16,50m ²
24	Akademik personel ofisi	19,14 m ²
25	Akademik personel ofisi	16,24 m ²

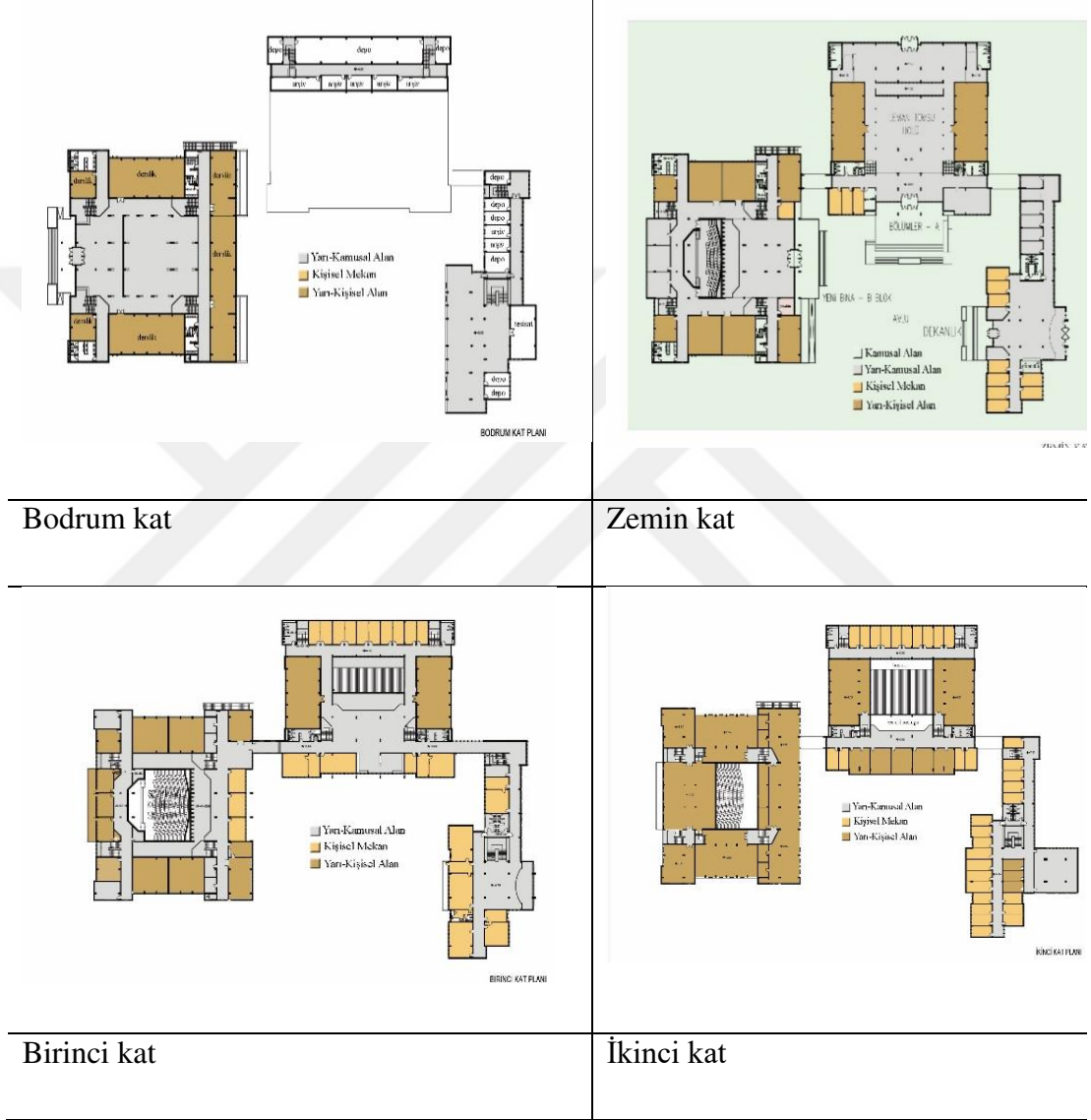
Tablo 5.12. İkinci Kat Planı Mekânlar ve Net Kullanım Alanları (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019) (devamı)

Mekân Numarası	Birim adı	Net Kullanım Alanı
B BLOK		
1	Kütüphane	432,40 m ²
2	Birim deposu	11,17 m ²
3	Birim deposu	15,96 m ²
4	Atölyeler	155,76 m ²
5	Atölyeler	86,84 m ²
6	Bilgisayar lab.	215,94 m ²
7	Atölyeler	90,00 m ²
8	Atölyeler	221,76 m ²
9	Birim deposu	15,96 m ²
10	Birim deposu	11,17 m ²
11	Tesisat odası	12,54 m ²
12	Tesisat odası	25,74 m ²
DEKANLIK		
1	Depo	16,13 m ²
2-3-4-5	Akademik personel ofisi	16,70 m ²
6	Tuvalet	32,83 m ²
7	Toplantı salonu	141,76 m ²
8-9	Birim deposu	16,82 m ²
10	Çalışma atölye	16,24 m ²
11	Akademik personel ofisi	15,66 m ²
12-15-16	Akademik personel ofisi	16,70m ²
13-14	Akademik personel ofisi	16,13 m ²
17	Akademik personel ofisi	15,54 m ²
18-19-20-21	Akademik personel ofisi	21,17 m ²
22	Akademik personel ofisi	15,66 m ²
23	Akademik personel ofisi	16,70 m ²
24	Akademik personel ofisi	16,13 m ²

Bölüm binası içerisindeki mekânlar ve net kullanım alanları analizinde örnek gösterilen yapının içerisindeki aynı işleve sahip mekânlar aynı renk ile boyanarak bütün kat planlarında gösterilmiştir. Kat planları üzerinde mekânlara numaralar verilerek mekânların net kullanım alanları hesaplanıp m² olarak tablolarda gösterilmiştir.

Kat adedi analizi: Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesinin zemin + 2 katlıdır. Yakın çevresinde bulunan diğer binalarda aynı kat yüksekliğine sahiptir. Yerleşke içerisinde daha yüksek yapılar bulunsa da mekânla doğrudan ilişki içerisinde değildir ve yükseklik farkı hissedilmemektedir.

Şekil 5.13. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Bölüm Binası kişisel alan- kamusal alan analizi (Erciyes Üniversitesi Yapı İşlerinden Planlar Alınarak İşlenmiştir 02.04.2019)

Kişisel – kamusal alan analizinde binanın alt mekânları dört farklı grup altında sınıflandırılmıştır; kişisel alan, yarı-kişisel alan, yarı-kamusal alan, kamusal alanlardır. Binanın dışındaki yeşil alan herkese açık olduğu için kamusal alan olarak sayılmıştır.

Binanın içindeki dolaşım mekânları genel bir kullanımı olmakla beraber sadece bölüm öğrencilerine ve öğretim görevlilerine hizmet verdiği için yarı-kamusal alan olarak kabul edilmiştir. Belirli bir grup etkinliği olduğu için derslerin yapıldığı derslikler ve stüdyolar yarı-kişisel alanlar olarak sayılmıştır. Öğretim görevlilerinin odaları ve idari bölüm de kişisel mekân olarak kabul edilmiştir.

5.2.4 Anket / Görüşme Verileri

Anket ya da Görüşme verileri kısmında, çalışma kapsamına göre araştırılacak olan mekânın veya çevrenin kullanıcıları ankete tabi tutulur veya belli birkaç kişiden çalışma kapsamında derinlemesine bilgi alınır. Anket soruları arasında kullanıcıların demografik özellikleri, mekânda geçirilen zaman, bulunma saatleri gibi detaylı sorulara yer verilmesi ile “kullanıcılar” başlığı altındaki verileri netleştirmiş olur.

Anket çalışması kullanıcının mekâna olan tepkisini, düşüncelerini ve mekânın performansını ortaya çıkarmanın yansımasıdır. Anket çalışmasında elde edilen verilerin ilişkisi istatistik programlarıyla sonuçlandırılabilir. Bu programlar ile ortaya çıkarılan diyagramlar çözüm kısmında yol gösterici olacaktır.

Tez çalışması kapsamında örnek olarak gösterilen binada yapılan anket çalışmasının verileri SPSS programına işlenmiş ve istatistiksel analizlere tabi tutulmuştur.

Katılımcıların demografik yapısı: Anket 154 katılımcı üzerinde yapılmıştır. Katılımcıların 91’i kadın, 63’ü erkektir. Cinsiyet açısından iki grup arasında çok fark olmadığı söylenebilir.

Okuduğu bölüme göre gruplandırıdığımızda 101 mimarlık öğrencisi ve 53 şehir ve bölge planlama öğrencilerinden oluşmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%65,6) mimarlık öğrencileridir. Anket çalışması mimarlık bölüm binasında öğrenim görmekte olan dördüncü sınıf öğrencilerine yapılmıştır. Çalışmanın son sınıf öğrencilerine yapılmasındaki amaç; mesleki hayatlarına geçmelerine az bir süre kalması, algılarının daha açık olması ve ankette yer verilen sorulara hâkim olmaları açısından seçilmiştir.

Katılımcıları yaş grupları açısından gruplandırıdığımızda ise 22-24 yaş arasının en ağırlıkta (79,2) olduğu görülüyor. Bunu %13,7 ile 25 yaş ve üzeri takip etmektedir.

Anket sorularında cinsiyet, okuduğu bölüm, sınıf ve yaş kategorileri dışında kişisel bilgiler istenmemiştir. İlk yedi soru bölüm binasının kullanım sıklığına ve genel olarak nasıl değerlendirdiklerine yönelik olmuştur. Ölçek1 ve ölçek2’de bölüm binasının teknik performansını ölçme, ölçek3 ve ölçek4’de bölüm binasının işlevsel performansını ölçme, ölçek 5’de bölüm binasının genel değerlendirilmesi, ölçek6 ve ölçek7’de peyzaj tasarımını kapsayan sorulara ve alt başlıklara yer verilmiştir (**Ek1**). Anket çalışması kişi sayısına göre çoğaltılıp elden dağıtılarak katılımcıların yaklaşık 5-10 dk. içerisinde cevaplayıp bitirdikleri bir çalışma olmuştur. Anket çalışması sırasında mekânların gözlemi yapılmış ve kullanıcıların hareketleri, bölüm binasını kullanımı gözlemlenmiştir.

5.2.5 Bulgular

Yapılan alan çalışması, anket uygulaması yönteminin kullanılmasına dayanmaktadır. Elde edilen bulgular elden dağıtılarak birebir yapılan anketler yardımıyla kullanıcı görüşlerine dayanmaktadır. Yapılan anket çalışması Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bölüm binasını kullanmakta olan, 2019 bahar yarıyılı mimarlık ve şehir ve bölge planlama bölümü dördüncü sınıf öğrencilerinin katılımıyla gerçekleşmiştir. Bölüm binası kullanıcıları olan mimarlık ve şehir bölge planlama son sınıf öğrencilerinin anket soruları üzerindeki farklı ve ortak görüşlerin değerlendirilmesine dayanmaktadır.

Tablo 5.13. Güvenilirlik Analizi

	Cronbach's Alpha	Madde Sayısı
Bölüm binasının teknik performansının değerlendirilmesi	0,594	7
Bölüm binasının yapı elemanlarının değerlendirilmesi	0,816	8
Bölüm binasının işlevsel performansının değerlendirilmesi	0,829	7
Bölüm binasında mekân büyüklüklerinin değerlendirilmesi	0,866	15
Bölüm binasının genel durum değerlendirilmesi	0,864	10
Bölüm binasının peyzaj tasarımının değerlendirilmesi	0,854	9
Peyzaj tasarım ilkelerine göre bölüm binası yakın çevresinin değerlendirilmesi	0,897	7
Genel Ölçek	0,949	62

Tablo 5.13’de mekânsal performans anketi alt boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları verilmiştir. 62 maddeden oluşan anket çalışmasına ait güvenilirlik katsayıları incelendiğinde, ankete ait Cronbach’s Alpha değerinin 0,949 olduğu saptanmıştır. Bu değer anketin güvenilirliğinin çok yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Alt boyutlara ilişkin güvenilirliğe bakıldığında ise; peyzaj tasarım ilkelerine göre bölüm binası yakın çevresinin değerlendirilmesi çok yüksek güvenilirliğe (Cronbach’s Alpha=0,897) sahip iken, bölüm binasının teknik performansının değerlendirilmesi boyutunda güvenilirliğin orta düzeyde olduğu (Cronbach’s Alpha=0,594) görülmektedir.

Tablo 5.14. Katılımcıların Mekânsal Performansın Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi Anket Çalışması Toplam Puan Ortalaması ve Alt Boyutlardaki Puan Ortalamaları (N=154)

Alt Boyutlar	Min.	Max.	Ort.	SS.
Bölüm binasının teknik performansının değerlendirilmesi	1,50	5,00	2,93	,51878
Bölüm binasının yapı elemanlarının değerlendirilmesi	1,00	5,00	3,00	,57643
Bölüm binasının işlevsel performansının değerlendirilmesi	1,00	5,00	2,90	,61234
Bölüm binasında mekân büyüklüklerinin değerlendirilmesi	1,13	4,00	2,15	,52839
Bölüm binasının genel durum değerlendirilmesi	1,00	5,00	2,61	,60769
Bölüm binasının peyzaj tasarımının değerlendirilmesi	1,00	5,00	2,54	,61781
Peyzaj tasarım ilkelerine göre bölüm binası yakın çevresinin değerlendirilmesi	1,00	5,00	2,65	,66504
Genel Ölçek	1,26	4,76	2,61	,43788

Tablo 5.14’da katılımcıların mekânsal performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi anket çalışmasında toplam puan ortalaması ve alt boyutlardaki puan ortalamaları verilmiştir. Buna göre, mekânsal performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi çalışmasının (**X=2,61**) orta düzeyde olduğu saptanmıştır. Katılımcıların, mekânsal performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi çalışmasında alt boyutlarına ilişkin puan ortalamalarına bakıldığında ise; "Bölüm

binasının yapı elemanlarının değerlendirilmesi" alt boyutu ($X=3,00$) en yüksek ortalamaya sahipken, en düşük puan ortalaması "Bölüm binasında mekân büyüklüklerinin değerlendirilmesi " alt boyutuna ($X=2,15$) aittir.

Anket çalışmasında 5’li Likert tipi kullanılmış olup, değerlendirmeler 1 ile 5 arasında yapılmaktadır. Katılımcıların anket puanları 1’e yaklaştıkça performans düşmekte, 5’e yaklaştıkça performansın iyi düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5.15. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Sayı	Yüzde(%)
Kadın	91	59,1
Erkek	63	40,9
Okuduğu Bölüm	Sayı	Yüzde(%)
Mimarlık	101	65,6
Şehir ve Bölge Planlama	53	34,4
Yaş	Sayı	Yüzde(%)
19-21	11	7,21
22-24	93	79,2
25 ve üzeri	50	13,7
Toplam	154	100,0

Tablo 5.15’de katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, %59,1’inin kadın, %40,9’unun erkek olduğu, %65,6’sının mimarlık, %34,4’ünün şehir ve bölge planlama bölümü olduğu saptanmıştır. Katılımcıların yaş değişkenine göre dağılımları incelendiğinde, %7,21’i 19-21, %79,2’si 22-24, %13,7’si 25 ve üzeri yaş aralığında olduğu saptanmıştır.

Tablo 5.16. Katılımcıların Bölüm Binasını Kullanım Sıklığı

	Sayı	Yüzde(%)
Ayda 2-3 kez	16	10,4
Haftada birkaç gün	99	64,3
Hafta içi her gün	39	25,3
Toplam	154	100,0

Tablo 5.16’da katılımcıların “ne sıklıkla bölüm binasını kullandıkları” sorusu incelenmektedir. Buna göre katılımcıların % 10,4’ü ayda 2-3 kez, %64,3’ü haftada birkaç gün ve %25,3’ü hafta içi her gün kullandığı saptanmıştır.

Tablo 5.17. Katılımcıların Bölüm Binasında Gün İçinde Vakit Geçirdiği Süreler

	Sayı	Yüzde(%)
1-3 saat arası	17	11,0
3-6 saat arası	64	41,6
6-10 saat arası	73	47,4
Toplam	154	100,0

Tablo 5.17’de katılımcıların “**bölüm binasında, gün içerisinde ne kadar vakit geçirdikleri**” incelenmektedir. Buna göre katılımcıların % 11’i 1-3 saat arası, %41,6’sı 3-6 saat arası ve %47,4’ü 6-10 saat arasında vakit geçirdiği saptanmıştır.

Öğrenciler genellikle ders saatlerinde bölüm binasına gelmektedir. Jüri dönemlerinde son sınıf öğrencileri ortak kullanım alanlarında bir arada veya bireysel olarak çalışmaktadırlar. Özellikle sınav haftalarında erken saatlerde bölüm binasına gelip zamanlarının büyük bir kısmını burada geçirmektedirler. 3-5 kişilik gruplar halinde bitirme projelerini veya grup halinde yapılan projeleri bir arada çalışmak için uygun ortam bulup bölüm binasında çalışmaktadırlar.

Tablo 5.18. Katılımcıların Hafta İçi Hangi zaman Aralıklarında Düzenli Olarak Bölüm Binasında Bulunduğu Süreler

		Minarlık	Şehir ve Bölge pl.	Toplam
1. Sabah 08.30-12.30	f	88	44	132
2. Öğle arası 12.30-13.30	f	19	16	35
3. Öğleden sonra 13.30-17.30	f	68	33	101
4. Akşam 17.30-21.30	f	8	6	14

Tablo 5.18’de katılımcılara “**hafta içi hangi zaman aralıklarında düzenli olarak bölüm binasında oluyorsunuz?(birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)**” sorusunda katılımcıların çoğunlukla sabah 08.30 – 12.30 arası ve öğleden sonra 13.30 – 17.30 zaman aralığında bulundukları saptanmıştır.

Tablo 5.19. Katılımcıların Bölüm Binasını Dolaştığındaki His

	Sayı	Yüzde(%)
1. Merak	9	5,8
2. Kaybolma hissi	29	18,8
3. Ferahlık	7	4,5
4. Tekinsizlik	13	8,4
5. Karmaşık	96	62,3
Toplam	154	100,0

Tablo 5.19’da katılımcıların bölüm binasını dolaştığındaki his değerlendirmesi incelenmektedir. Buna göre katılımcıların %62,3’ü karmaşık, %18,8’i kaybolma hissi, %8,4’ü tekinsizlik, %5,8’i merak ve %4,5’i ferahlık hissi olarak değerlendirdiği saptanmıştır.

Katılımcıların “bölüm binasını dolaştığınızda onu hangi his ile değerlendirirsiniz?” sorusu araştırıldığında alınan sonuçlara göre bölüm binası, kullanıcıların büyük bir çoğunluğuna (%62,3) karmaşık gelmektedir. Kullanıcılar ile yapılan bireysel görüşmelerde bölüm binasını karmaşık bulduklarını, kaybolma hissi yaşadıklarını ve eğitim süreçlerinin ilk dönemlerinde derslikleri bulamadıklarını mekânı algılamada zorluk çektiklerini ifade etmişler. Bölüm binasının karmaşık olması kullanıcılarda merak duygusu uyandırır da aslında kaybolma hissini de yaşatmaktadır. Bölüm binasının bu kadar karmaşık olması bazı katılımcılar tarafından tekinsiz (%8,4) olarak değerlendirilmiştir. Bu durum mekânın performansını düşürmekte ve kullanıcı mekânı okumakta zorlandığı yorumu yapılabilir.

Tablo 5.20. Katılımcıların Bölüm Binasına Dışardan Bakıldığında İçeriye Dair Verdiği Fikir

	Sayı	Yüzde(%)
1. Okunaklı	12	7,8
2. Gizemli	17	11,0
3. Davet edici	12	7,8
4. İtici	51	33,1
5. Sıradan	62	40,3
Toplam	154	100,0

Tablo 5.20’de katılımcılara “bölüm binasına dışardan bakıldığında içeriye dair nasıl bir fikir veriyor?” sorusu sorulmuştur. Buna göre katılımcıların %40,3’ü

sıradan, %33,1'i itici, %11'i gizemli, %7,8'i davet edici ve okunaklı olarak değerlendirdiği saptanmıştır.

Katılımcıların bölüm binasına dışardan baktıklarında büyük bir çoğunluğu itici(%33,1) ve sıradan(%40,3) bulmaktadır. Kampüsün içerisinde bulunan diğer eğitim binalarına bakıldığında mimarlık fakültesi bölüm binasının bir farklılığı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu durum bölüm binası kullanıcılara sıradan geldiği yorumu yapılabilir. Sıradan ve itici olarak değerlendirilmesinin yanısıra, okunaklı ve gizemli olduğu da ifade edilmekte ve katılımcıların çok az bir kısmı ise davet edici olarak değerlendirmektedir. Bölüm binasına dışardan bakıldığında kullanıcıya geçirdiği hissin olumsuz sıfatlarla sonuçlanması, kullanıcıda içeriye dair bir teşvik ve merak duygusu uyandırmamaktadır.

Tablo 5.21. Katılımcıların Bölüm Binası ve Yakın Çevresinde Kendilerini Ait ve Rahat Hissettikleri Mekânlar

	Sayı	Yüzde(%)
1. Derslikler	5	3,2
2. Tasarım stüdyoları	29	18,8
3. Kantin	42	27,3
4. Ortak kullanım alanları	57	37,0
5. Bina çevresindeki sosyal alanlar	21	13,6
Toplam	154	100,0

Tablo 5.21’de “**katılımcıların bölüm binası ve yakın çevresinde kendilerini ait ve rahat hissettikleri mekânlar neresidir?**” sorusu incelenmektedir. Buna göre katılımcıların % 3,2’si dersliklerde, %18,8’i tasarım stüdyolarında, %27,3’ü katinde, %37’si ortak kullanım alanlarında ve %13,6’sı bina çevresindeki sosyal alanlarda kendilerini rahat hissettikleri saptanmıştır.

Mimarlık fakültelerinde dersliklerde genellikle teorik dersler işlenmekte ve atölyelerde ise proje dersleri, uygulama dersleri gibi dersler yürütülmektedir. Öğrenciler atölyelerde ders olmadığı zaman bu mekânda kendilerine bir alan oluşturup bireysel veya grup halinde çalışmalar gerçekleştirmektedirler. Tasarım stüdyoları(atölyeler) genellikle diğer mekânlara göre geniş ve ferah mekânlardır. Kullanıcılar bu mekânlarda kendilerini rahat hissetmektedirler. Bu durumda kullanılan atölyelerin tefrişi, aydınlatması, mobilya konforu gibi etkenler kullanıcının memnuniyeti ve mekânın performansı için oldukça önemli kriterlerdir. Ayrıca psiko-

sosyal gereksinimlerin karşılanması için, tasarlanan mekânın bir kimliği olması ve kullanıcılarda uyandırdığı simgesel anlamlar önem taşımaktadır. Psiko-sosyal gereksinimlerin rahat bir şekilde gerçekleştirmek için gerekli çevre koşulları sağlanmalıdır. Tasarımcılar kullanıcı rahatlığını ön planda tutmalı ve buna etken olan psikolojik ve sosyal nedenleri göz ardı etmemelidir. Kullanıcılar, sosyal ilişkilerin yaşanacağı toplumsal mekânların yanı sıra kendilerine kişisel alan sağlayabileceği ve belli oranda mahremiyet sağlayabileceği mekânlara da ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda anket çalışmasının sonuçlarında göre, katılımcıların bölüm binasında, büyük çoğunluğu kendilerini rahat ve ait hissettikleri mekân olarak ortak kullanım alanlarını seçmeleri kendilerine mahremiyet alanı oluşturabilme imkânı olmasının katkısı büyüktür. Aynı zamanda bir grup katılımcı tarafından tasarım stüdyolarının da aitlik ve rahat hissedilen mekânlar arasında değerlendirilmesinin sebebi, katılımcıların kendi sınırlarını oluşturabilmelerine imkân sağlaması olabilir. Bölüm binasının kullanıcıları hem ortak kullanım alanlarında hem de tasarım stüdyolarında bulunan mobilyalardan kendilerine ait bir köşe oluşturabilmeleri ve bu oluşumu da bölücü eleman kullanımı, niş ve köşeleri kullanma gibi elemanlarla sağlamaları psiko-sosyal gereksinim olarak değerlendirilebilir.

Tablo 5.22. Bölüm Binası İç Mekân Resimleri

Derslikler		
------------	---	---

Tasarım stüdyoları		
Kantin		
Ortak kullanım alanları		
Bina çevresindeki sosyal alanlar		

Tablo 5.22’de yer alan sonuçlara göre katılımcıların kendilerini ait ve rahat hissettikleri yer çoğunlukla ortak kullanım alanları ve katin olmuştur. Yapılan

gözlemlere göre katılımcılar bölüm binasının içerisinde yer alan kantini sabah saatlerinde okula geldiklerinde kahvaltı, öğlen saatlerinde yemek ihtiyaçları ve ders aralarında ise çay-kahve içip arkadaş çevresi ile sohbet etmek için kullanmaktadır. Bölüm binasında dersliklerin bulunduğu katta yer alan kantin Tablo 5.22’de gösterilmiştir. Bölüm binasında ortak kullanım alanları genel olarak dersliklerin bulunduğu koridorlardaki oturma alanları veya Tablo 5.22’de yer verilen ‘ortak kullanım’ alanı görselindeki çok amaçlı kullanılan ortak alandır. Bu alan günün farklı saatlerinde her zaman belli bir doluluk oranına sahiptir. Öğrencilerin bazıları burada maket çalışmalarını yapmakta bazıları grup çalışmalarını bazıları ise bilgisayarlarını alıp bireysel çalışmalar yapmaktadır. Bu ortamda öğrenciler kendilerini mekâna ait ve rahat hissettikleri yorumu yapılabilir(Tablo5.21). Yapılan gözlemler sonucunda öğrenci bu ortak kullanım alanında kendini özgür hissetmekte istediği gibi davranmaktadır. Kenar kısımlara yerleştirilen masalar çoğu zaman dolu olup öğrencilerin birçoğu bu kısımda yer bulamamaktadır. Tasarım stüdyolarında ise jüri veya proje ders saatleri haricinde bazı stüdyolar boş olmaktadır. Öğrenciler bu mekânı ders çalışmak, çizim yapmak veya zaman geçirmek için kullanmaktadır. Tasarım stüdyolarının mobilya düzeni genel olarak dağınık olup kullanıcı kendine göre konumlandırabilmektedir. Öğrenciler burada kendilerine bir alan yaratmakta ve kendi düzenini çalışma ortamını sağlayıp stüdyoda zaman geçirmektedir.

Tablo 5.23. Bölüm Binasının Yakın Çevresini Peyzaj Tasarımı Olarak Değerlendirme

		Minarlık	Şehir ve Bölge pl.	Toplam
1. Tanımlayıcı/kolay	f	0	0	0
2. Tarifsiz/karmaşık	f	27	11	38
3. İlgi çekici	f	5	1	6
4. Sıkıcı	f	41	34	75
5. Sıra dışı/şaşırtıcı	f	3	0	3
6. Sıradan/alışılmış	f	55	33	88
7. Samimi/sıcak	f	8	3	11
8. Resmi/soğuk	f	51	24	75

Tablo 5.23’de “bölüm binasının yakın çevresini peyzaj tasarımı olarak hangi sıfatlarla tanımlarsınız? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)” sorusu araştırılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (88 kişi) sıradan/alışılmış bulmaktadır. Resmi/soğuk ve sıkıcı bulan 75 kişi, tarıfsız/karmaşık olarak değerlendiren 38 kişi bulunmaktadır. Tabloda yer alan sonuçlara göre hiçbir katılımcı tarafından bölüm binasının yakın çevresi peyzaj tasarımını ‘tanımlayıcı/kolay’ olarak değerlendirmemiştir. Çok az bir kullanıcı ‘ilgi çekici’(6 kişi), ‘sıradışı/şaşırtıcı’(3 kişi) ve ‘samimi/sıcak’(11 kişi) olarak değerlendirmiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde bölümler arasında fikir ayrılığı görülmemektedir. Mimarlık bölümü ve Şehir ve Bölge Planlama bölümünde bulunan katılımcılar ortak cevap verdikleri görülmektedir.

Bilişsel gereksinimlerin karşılanabilmesi için, kamusal mekânların tanımlanabilir ve algılanabilir olmaları gerekmektedir. Kullanıcı çevresini bütün olarak değerlendirip organize eder. Ayrıca çevrenin kullanıcıda merak duygusu uyandırması, ilgi çekici olması ve sıra dışı olması çevresel kaliteyi arttıran özelliklerdir. Alan çalışmasının bulgularına göre, katılımcıların çoğu bölüm binasının çevresini sıradan/alışılmış(88 kişi) ve sıkıcı, resmi/soğuk (75 kişi) olarak değerlendirmesi çevresel kaliteyi düşürmektedir. Bu durum kullanıcıların kaliteli zaman geçirmesinde olumsuz değerler taşımasından dolayı mekân performansını düşürmektedir.

Tablo 5.24. Bölüm Binasında Teknik Performansın Değerlendirilmesi

		Çok kötü		Kötü		Orta		İyi		Çok iyi		Ort.	S.Sap ma
		Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Mimarlık
												Şeh. Böl. Pl.	Şeh. Böl. Pl.
1. Doğal Aydınlatma	f	4	6	29	15	41	21	26	10	1	1	2,91	0,86
	%	4,0	11,3	28,7	28,3	40,6	39,6	25,7	18,9	1,0	1,9	2,72	0,96
2. Yapay Aydınlatma	f	0	3	19	6	44	29	37	10	1	5	3,20	0,75
	%	0,0	5,7	18,8	11,3	43,6	54,7	36,6	18,9	1,0	9,4	3,15	0,95
3. Akustik	f	8	8	32	21	47	15	13	8	1	1	2,67	0,84
	%	7,9	15,1	31,7	39,6	46,5	28,3	12,9	15,1	1,0	1,9	2,49	1,00
4. Havalandırma	f	5	2	27	20	44	24	22	7	3	0	2,91	0,90
	%	5,0	3,8	26,7	37,7	43,6	45,3	21,8	13,2	3,0	0,0	2,68	0,76
5. Mekân ısıtısı	f	2	5	23	10	30	19	37	14	9	5	3,28	0,98
	%	2,0	9,4	22,8	18,9	29,7	35,8	36,6	26,4	8,9	9,4	3,08	1,11
6. Yangın Güvenliği	f	6	1	21	21	47	16	25	12	2	3	2,96	0,88
	%	5,9	1,9	20,8	39,6	46,5	30,2	24,8	22,6	2,0	5,7	2,91	0,96
Mimarlık= 2,99													
Boyut Ortalama													
Şehir Bölge													
Planlama= 2,84													

Tablo 5.24’de katılımcılara “bölüm binasında teknik performansın değerlendirilmesi kapsamında tablodaki verileri değerlendiriniz” sorusu sorulmuştur. Tablo sonuçlarına göre, ‘doğal aydınlatma’ mimarlık öğrencilerinin %40,6’sı ve şehir bölge planlama bölümü öğrencilerinin %39,6’sı tarafından orta düzeyde değerlendirilmiştir. Katılımcılardan mimarlık bölümü öğrencileri ‘yapay aydınlatma(%43,6)’, ‘akustik(% 46,5)’, ‘havalandırma(%43,6)’ ve ‘yangın güvenliğini(%46,5)’ orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Ayrıca ‘mekân ısıtısını(%36,6)’ iyi olarak değerlendirmişlerdir. **Şehir bölge ve planlama bölümü öğrencileri ise**, ‘yapay aydınlatma(%54,7)’orta, ‘akustik(%39,6)’kötü, ‘havalandırma(%45,3)’orta, ‘mekân ısıtısı(%35,8)’orta ve ‘yangın

güvenliğini(%39,6)'kötü olarak değerlendirmiştir. Katılımcıların ortak değerlendirmesi, 'doğal aydınlatma, yapay aydınlatma ve havalandırma' kriterlerini orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Tablo sonuçlarına genel olarak bakıldığında iki bölüm arasında 'akustik, mekân ısı ve yangın güvenliği' kriterlerinde farklılık gözükmemektedir.

Tablo 5.25. Genel Olarak Bölüm Binasındaki Yapı Elemanlarının Değerlendirilmesi

		Çok kötü		Kötü		Orta		İyi		Çok iyi		Ort.	S.Sap ma
		Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Mimarlık
1. Duvarlar	f	3	3	9	8	49	33	37	8	3	1	3,28	0,79
	%	3,0	5,7	8,9	15,1	48,5	62,3	36,6	15,1	3,0	1,9	2,92	0,79
2. Döşemeler	f	2	2	11	10	38	31	47	8	3	2	3,38	0,79
	%	2,0	3,8	10,9	18,9	37,6	58,5	46,5	15,1	3,0	3,8	2,96	0,81
3. Tavanlar	f	2	1	13	8	43	27	36	13	7	4	3,33	0,86
	%	2,0	1,9	12,9	15,1	42,6	50,9	35,6	24,5	6,9	7,5	3,21	0,86
4. Pencereleler	f	7	4	29	17	46	24	17	6	2	2	2,78	0,88
	%	6,9	7,5	28,7	32,1	45,5	45,3	16,8	11,3	2,0	3,8	2,72	0,91
5. İç kapılar	f	2	3	27	19	52	24	18	5	2	2	2,91	0,78
	%	2,0	5,7	26,7	35,8	51,5	45,3	17,8	9,4	2,0	3,8	2,70	0,87
6. Dış kapılar	f	7	2	37	13	40	27	14	9	3	2	2,69	0,91
	%	6,9	3,8	36,6	24,5	39,6	50,9	13,9	17,0	3,0	3,8	2,92	0,85
7. Zeminler	f	4	1	13	5	50	30	31	15	3	2	3,16	0,83
	%	4,0	1,9	12,9	9,4	49,5	56,6	30,7	28,3	3,0	3,8	3,23	0,75
8. Bina girişi	f	1	11	22	9	38	21	26	10	4	2	2,90	1,03
	%	1,0	20,8	21,8	17,0	37,6	39,6	25,7	18,9	4,0	3,8	2,68	1,12
Mimarlık= 3,05													
Boyut Ortalama													
Şehir Bölge													
Planlama=2,92													

Tablo 5.25’de katılımcılara “**genel olarak bölüm binasındaki yapı elemanlarını nasıl değerlendirirsiniz?**” sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan **mimarlık bölümü öğrencilerinin** çoğunluğunun verdiği cevaplara göre, ‘duvarlar (%48,5)’, ‘tavanlar (%42,6)’, ‘pencereler (%45,5)’, ‘iç kapılar (%51,5)’, ‘dış kapılar (%39,6)’, ‘zeminler (%49,5)’ ve ‘bina girişi (%37,6)’ orta düzeyde, ‘döşemeler (%46,5)’ iyi düzeyde değerlendirmişlerdir. **Şehir bölge ve planlama bölümü öğrencilerinin** büyük bir çoğunluğu tablodaki verileri orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Tabloya göre katılımcıların ortak çıkan değerleri, ‘döşemeler’ kriteri hariç diğer bütün kriterleri orta düzeyde buldukları sonucu saptanmıştır. Katılımcılar bölüm binasındaki yapı elemanlarını genel olarak orta düzeyde değerlendirmişlerdir. İki grup arasındaki değerlendirmede farklılık görülmemektedir. Tablodaki sonuçlara göre bölüm binası yapı elemanlarını çok kötü olarak değerlendiren katılımcı sayısı çok az olduğu görülmektedir.

Tablo 5.26. Bölüm Binasında İşlevsel Performansın Değerlendirilmesi

	Çok kötü		Kötü		Orta		İyi		Çok iyi		Ort.	S.Sapma	
	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Mimarlık	
											Şeh. Böl. Pl.	Şeh. Böl. Pl.	
1. Dersliklerin kullanıma uygunluğu	f	4	3	13	14	51	24	31	12	2	0	3,14	0,81
	%	4,0	5,7	12,9	26,4	50,5	45,3	30,7	22,9	2,0	0,0	2,85	0,84
2. Dersliklerde kullanıcı konforu	f	7	4	31	26	50	18	12	5	1	0	2,69	0,80
	%	6,9	7,5	30,7	49,1	49,5	34,0	11,9	9,4	1,0	0,0	2,45	0,78
3. Dersliklerde mobilya düzeni	f	8	6	40	26	35	20	16	1	2	0	2,64	0,92
	%	7,9	11,3	39,6	49,1	34,7	37,7	15,8	1,9	2,0	0,0	2,30	0,70
4. Mekânların yüksekliği	f	1	3	4	6	20	15	59	24	17	5	3,86	0,78
	%	1,0	5,7	4,0	11,3	19,8	28,3	58,4	45,3	16,8	9,4	3,42	1,00
5. Sosyal mekân.bulunan ekipmanların k.	f	8	2	30	19	34	25	27	7	2	0	2,85	0,98
	%	7,9	3,8	29,7	35,8	33,7	47,2	26,7	13,2	2,0	0,0	2,70	0,75
6. Mekânların estetik görünümü	f	7	7	33	20	47	19	12	7	2	0	2,69	0,84
	%	6,9	13,2	32,7	37,7	46,5	35,8	11,9	13,2	2,0	0,0	2,49	0,90
7. Mekânların farklı kullanıma uygunluğu	f	5	4	19	17	39	21	33	10	5	1	3,14	0,94
	%	5,0	7,5	18,8	32,1	38,6	39,6	32,7	18,9	5,0	1,9	2,75	0,92
Mimarlık= 3,00													
Boyut Ortalama													
Şehir Bölge													
Planlama=2,70													

Tablo 5.26’da katılımcılara “bölüm binasında işlevsel performansın değerlendirilmesi kapsamında tablodaki verileri değerlendiriniz” sorusu yöneltilmiştir. Tabloya göre **mimarlık öğrencileri**, dersliklerin kullanıma uygunluğu (%50,5), dersliklerde kullanıcı konforu (%49,5), sosyal mekânlarda bulunan ekipmanların konforu (%33,7), mekânların estetik görünümü (%46,5) ve mekânların farklı kullanıma uygunluğu (%38,6) olmak üzere verilen kriterleri orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Ayrıca dersliklerdeki mobilya düzenini (%39,6) kötü ve mekânların yüksekliğini (%58,4) iyi olarak değerlendirmişlerdir. **Şehir bölge ve planlama bölümü öğrencileri ise**, dersliklerin kullanıma uygunluğu (%45,3) orta,

dersliklerde kullanıcı konforu (%49,1) kötü, dersliklerde mobilya düzeni (%49,1) kötü, mekânların yüksekliği (%45,3) iyi, sosyal mekânlarda bulunan ekipmanların konforu (%47,2) orta, mekânların estetik görünümü (%37,7) kötü ve mekânların farklı kullanıma uygunluğu (%39,6) orta düzeyde değerlendirmişlerdir. İki bölümün katılımcıları ortak olarak; dersliklerin kullanıma uygunluğunu, sosyal mekânlarda bulunan ekipmanların konforunu ve mekânların farklı kullanıma uygunluğunu orta düzeyde değerlendirip, derslerdeki mobilya düzenini kötü, mekânların yüksekliğini ise iyi olarak değerlendirmişlerdir.

İşlevsel performans kamusal mekânlarda, farklı kullanıma uygunluk, kullanıcı gereklilikleri, ergonomi, esneklik ve değişim gibi konuları kapsamaktadır. Yapının yaşanabilirlik kalitesinin göstergesi olan işlevsel performans, kullanıcı gereksinimlerinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Kullanıcı bir mekânda kendini rahat, huzurlu hissetmek ister ve mekânın tefrişi yapılırken kullanıcı rahatlığı göz ardı edilmemelidir. Bu kapsamda çalışmanın sonucuna bakıldığında katılımcıların dersliklerdeki mobilya düzenini kötü olarak değerlendirmesi mekânsal performansı düşürmektedir.

Tablo 5.27. Bölüm Binasında İşlevsel Performansın Değerlendirilmesi-Mekânların Büyüklükleri

		Yetersiz		Gereğinden küçük		Yeterli		Büyük		Gereğinden büyük		Ort.	S.Sapma
		Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık Şeh. Böl. Pl.
	f	22	15	15	8	55	23	8	6	1	1	2,51	0,95
1. Derslikler	%	21,8	28,3	14,9	15,1	54,5	43,4	7,9	11,3	1,0	1,9	2,43	1,08
	f	23	14	5	6	57	23	15	9	1	1	2,66	1,02
2. Atölyeler	%	22,8	26,4	5,0	11,3	56,4	43,4	14,9	17,0	1,0	1,9	2,57	1,11
	f	7	2	12	6	73	35	7	5	2	5	2,85	0,73
3. Öğretim üyeleri odaları	%	6,9	3,8	11,9	11,3	72,3	66,0	6,9	9,4	2,0	9,4	3,10	0,86
	f	41	24	40	17	14	10	6	2	0,0	0	1,85	0,76
4. Sosyal mekânlar	%	40,6	45,3	39,6	32,1	13,9	18,9	5,9	3,8	0,0	0,0	1,81	0,88
	f	53	33	29	10	16	9	3	1	0	0	1,69	0,85
5. Laboratuvar	%	52,5	62,3	28,7	18,9	15,8	17,0	3,0	1,9	0,0	0,0	1,58	0,84
	f	44	29	34	10	18	13	5	1	0	0	1,84	0,89
6. Kütüphane	%	43,6	54,7	33,7	18,9	17,8	24,5	5,0	1,9	0,0	0,0	1,74	0,90
	f	6	10	20	8	59	31	13	4	3	0	2,87	0,82
7. Konferans Salonu	%	5,9	18,9	19,8	15,1	58,4	58,5	12,9	7,5	3,0	0,0	2,55	0,89
	f	20	20	10	9	66	23	5	1	0	0	2,55	0,87
8. Tuvaletler	%	19,8	37,7	9,9	17,0	65,3	43,4	5,0	1,9	0,0	0,0	2,10	0,95
	f	33	22	24	10	39	20	5	1	0	0	2,16	0,95
9. Maket ve metal işleri atölyeleri	%	32,7	41,5	23,8	18,9	38,6	37,7	5,0	1,9	0,0	0,0	2,00	0,95
	f	41	30	30	7	28	14	2	1	0	1	1,91	0,88
10. Malzeme atölyesi	%	40,6	56,6	29,7	13,2	27,7	26,4	2,0	1,9	0,0	1,9	1,79	1,03
	f	27	20	31	14	38	18	4	1	1	0	2,22	0,92
11. Depo ve arşiv	%	26,7	37,7	30,7	26,4	37,6	34,0	4,0	1,9	1,0	0,0	2,00	0,90

	f	38	26	29	15	33	11	1	1	0	0	1,97	0,87
12. Öğrenci kulüpleri odası	%	37,6	49,1	28,7	28,3	32,7	20,8	1,0	1,9	0,0	0,0	1,75	0,85
	f	18	11	43	15	39	25	1	2	0	0	2,23	0,75
13. Kırtasiye	%	17,8	20,8	42,6	28,3	38,6	47,2	1,0	3,8	0,0	0,0	2,34	0,86
	f	48	30	28	13	24	9	1	1	0	0	1,87	0,85
14. Teknolojik Sınıf	%	47,5	56,6	27,7	24,5	23,8	17,0	1,0	1,9	0,0	0,0	1,64	0,84
	f	51	30	24	7	24	15	2	1	0	0	1,77	0,89
15. Yapı malzemesi odası	%	50,5	56,6	23,8	13,2	23,8	28,3	2,0	1,9	0,0	0,0	1,75	0,94
												Mimarlık	
												k= 2,19	
												Şehir	
												Bölge	
												Planlam	
												a= 2,07	

Tablo 5.27’de katılımcılara “bölüm binasında işlevsel performansın değerlendirilmesi kapsamında mekânların büyüklüklerini tablodaki verilere göre değerlendiriniz” sorusu yönlendirilmiştir. Tabloya göre mimarlık öğrencilerinin verdiği cevaplara göre, derslikler(%54,5), atölyeler (%56,4), konferans salonu (%58,4), tuvaletler (%65,3), depo ve arşiv (%37,6) mekân olarak yeterli büyüklükte olduğunu değerlendirmiştir. Sosyal mekânlar(%40,6), laboratuvar(%52,5), kütüphane (%43,6), maket- metal işleri atölyeleri (%32,7), malzeme atölyesi(%40,6), öğrenci kulüpleri odası (%37,6), teknolojik sınıf (%47,5), yapı malzemesi odası(%50,5) mekân olarak yetersiz olduğu ve kırtasiyenin(%42,6) gereğinden küçük olduğ’u değerlendirilmesi yapılmıştır. Şehir bölge ve planlama bölümü öğrencileri ise, derslikler(%43,4), atölyeler(%43,4), öğretim üyeleri odaları(%66,0), konferans salonu(%58,5), tuvaletler(%43,4), kırtasiye (%47,2) mekânlarını yeterli büyüklükte, sosyal mekânlar(%45,3), laboratuvar(%62,3), kütüphane(%54,7), maket-metal işleri atölyeleri(%41,5), malzeme atölyesi(%56,6), depo-arşiv odası (%37,7), öğrenci kulüpleri odası(%49,1), teknolojik sınıf(%56,6) ve yapı malzemesi odası(%56,6) yetersiz olarak değerlendirilmiştir.

İşlevsel performans kriterleri içerisinde yer alan mekân büyüklüğü mekânsal performans değerlendirmesinde önemli yere sahiptir. Kullanıcının kendini rahat hissetmesi, hareket alanının geniş olması ve kolay ulaşımı tercih etmesi gibi faktörler

tasarım sürecinde dikkate alınmalıdır. Ankete katılan kullanıcıların değerlendirmesine göre sosyal alanlar yetersiz olarak görülmektedir. Bölüm binasına bakıldığında sosyal alan olarak sadece kantin kısmı yer almakta ve bu kısım küçük bir yer kaplamaktadır. Yakın çevresinde ise yeme içme ihtiyaçlarını karşılayabilecek iki kafe bulunmaktadır. Bölüm binasında öğrencilerin sosyal alanda çeşitli aktivitelerde bulunabileceği, grup aktiviteleri veya bireysel vakit geçirebileceği mekânlar bulunmamaktadır. Kullanıcılar genellikle bölüm binası girişinde bulunan avlu kısmında, ders aralarında vakit geçirmek veya grup aktivitelerini gerçekleştirmek için toplanmaktadır. Fakat bu alan kaliteli zaman geçirmek için gerekli konfora sahip değildir(Tablo5.22).

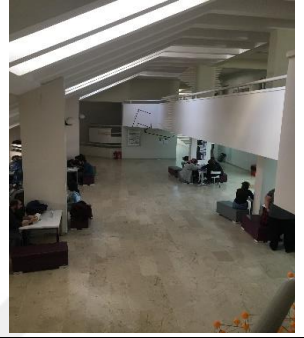
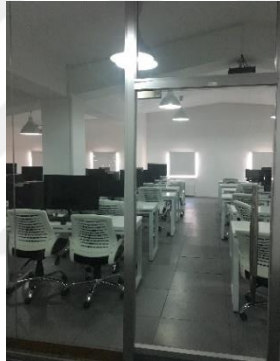
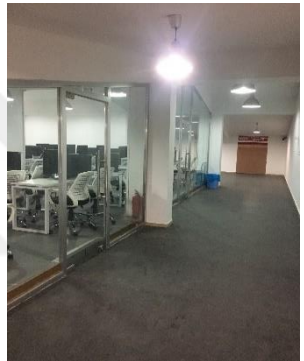
Bölüm binasında bilgisayar laboratuvarı ve kütüphane bulunmaktadır fakat öğrencilere yeterli büyüklükte gelmemektedir. Kütüphanenin bulunduğu yer mobilya düzeni işlevine uygun değildir. Ayrıca kütüphanenin bulunduğu kat yeterli ışığı almamakta ve az sayıda öğrenci alabilmektedir(Tablo5.28).

Tuvaletler kullanıcılar tarafından yeterli büyüklükte bulunmaktadır. Fakat tefriş ve hijyen olarak olumsuz gözlemler yapılmıştır(Tablo5.28).

Katılımcılar tarafından yetersiz görülen bu mekânlar bölüm binasının işlevsel performansını düşürmektedir. Bölüm binasında ‘teknolojik sınıf, malzeme atölyesi bulunmamaktadır. Katılımcılar bu mekânları yetersiz bulmaktadır. Bölüm binasında iki tane kulüpleri odası bulunmakta ve katılımcılar tarafından yetersiz olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 5.28. Bölüm Binası İç Mekân Görselleri

Derslikler			
------------	---	--	---

Atölyeler			
Sosyal mekânlar			
Laboratuvar			
Kütüphane			
Konferans salonu			
	Şevki Vanlı K.S(4)	Şevki Vanlı K.S(4)	Şevki Vanlı K.S(4)

Öğrenci kulüpleri odası			
Kırtasiye			
Tuvaletler			

Tablo 5.29. Bölüm Binasında Tablodaki Verilerin Değerlendirilmesi

		Çok kötü		Kötü		Orta		İyi		Çok iyi		Ort.	S.Sap ma
		Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Mimarlık
												Şeh. Böl. Pl.	Şeh. Böl. Pl.
1. Genel tasarım kavramı	f	6	3	19	19	54	27	21	4	1	0	2,92	0,83
	%	5,9	5,7	18,8	35,8	53,5	50,9	20,8	7,5	1,0	0,0	2,60	0,71
2. Dış mekân kullanım	f	16	5	38	21	30	20	15	7	2	0	2,50	0,99
	%	15,8	9,4	37,6	39,6	29,7	37,7	14,9	13,2	2,0	0,0	2,55	0,84
3. Aktivite mekânları	f	23	10	36	28	34	13	7	2	1	0	2,28	0,93
	%	22,8	18,9	35,6	52,8	33,7	24,5	6,9	3,8	1,0	0,0	2,13	0,77
4. Mekân sal ilişkiler	f	6	3	13	23	58	22	21	5	3	0	3,10	0,83
	%	5,9	5,7	12,9	43,4	57,4	41,5	20,8	9,4	3,0	0,0	2,55	0,75
5. Yeni ihtiyaçlara göre uyarılma	f	9	6	25	28	47	17	17	2	3	0	2,80	0,93
	%	8,9	11,3	24,8	52,8	46,5	32,1	16,8	3,8	3,0	0,0	2,28	0,71
6. Güvenlik	f	16	3	15	14	36	23	31	13	3	0	2,90	1,10
	%	15,8	5,7	14,9	26,4	35,6	43,4	30,7	24,5	3,0	0,0	2,87	0,86
7. Çevresel konfor	f	14	6	25	17	52	26	9	4	1	0	2,58	0,88
	%	13,9	11,3	24,8	32,1	51,2	49,1	8,9	7,5	1,0	0,0	2,53	0,79
8. Dış mekân estetik kalitesi	f	27	6	32	27	30	17	10	3	2	0	2,28	1,04
	%	26,7	11,3	31,7	50,9	29,7	32,1	9,9	5,7	2,0	0,0	2,32	0,76
9. İç mekân estetik kalitesi	f	13	6	20	25	45	18	19	4	4	0	2,81	1,01
	%	12,9	11,3	19,8	47,2	44,6	34,0	18,8	7,5	4,0	0,0	2,38	0,79
10. Bina girişi	f	14	6	21	13	50	27	13	7	3	0	2,70	0,97
	%	13,9	11,3	20,8	24,5	49,5	50,9	12,9	13,2	3,0	0,0	2,66	0,86
Mimarlık=													
2,68													
Boyut Ortalama													
Şehir Bölge													
Planlama=													
2,48													

Tablo 5.29’da katılımcılara “**bölüm binasında, aşağıda belirtilen kriterleri nasıl değerlendirirsiniz?**” sorusu sorulmuştur. Tablodaki sonuçlara göre **mimarlık bölümü öğrencileri**, genel tasarım kavramı(%53,5), mekânsal ilişkiler(%57,4), yeni ihtiyaçlara göre uyarlama (%46,5), güvenlik(%35,6), çevresel konfor(%51,2), iç mekân estetik kalitesi(%44,6) ve bina girişi (%49,5) kriterlerini orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Ayrıca dış mekân kullanımı (%37,6), aktivite mekânları(%35,6) ve dış mekân estetik kalitesi(%31,7) kriterleri kötü olarak değerlendirmişlerdir. **Şehir bölge ve planlama bölümü öğrencileri ise**, genel tasarım kavramı(%50,9), güvenlik(%43,4), çevresel konfor(%49,1) ve bina girişi(%50,9) kriterlerini orta düzeyde, dış mekân kullanım(%39,6), aktivite mekânları(%52,8), mekânsal ilişkiler(%43,4), yeni ihtiyaçlara göre uyarlama(%52,8), dış mekân estetik kalitesi(%50,9) ve iç mekân estetik kalitesi(%47,2) kötü olarak değerlendirmişlerdir. İki katılımcı grubu da genel tasarım kavramını orta düzeyde, dış mekân kullanım, dış mekân estetik kalitesi ve aktivite mekânlarını kötü düzeyde, güvenlik, çevresel konfor ve bina girişini orta düzey olarak değerlendirmişlerdir.

Tablo 5.30. Bölüm Binasının Peyzaj Tasarımına Göre Değerlendirilmesi

		Çok kötü		Kötü		Orta		İyi		Çok iyi		Ort.	S.Sap ma
		Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Mimarlık
1. İnsan ölçeği ile uyumlu	f	6	1	14	11	47	29	30	12	4	0	3,12	0,90
	%	5,9	1,9	13,9	20,8	46,5	54,7	29,7	22,6	4,0	0,0	2,98	0,72
2. Kullanış lı	f	6	3	37	14	33	29	22	7	3	0	2,79	0,95
	%	5,6	5,7	36,6	26,4	32,7	54,7	21,8	13,2	3,0	0,0	2,75	0,75
3. Geniş	f	7	2	19	19	29	21	42	10	4	1	3,17	1,01
	%	6,9	3,8	18,8	35,8	28,7	39,6	41,6	18,9	4,0	1,9	2,79	0,86
4. Rahatlık hissi veren	f	6	6	31	22	36	17	24	8	4	0	2,89	0,97
	%	5,9	11,3	30,7	41,5	35,6	32,1	23,8	15,1	4,0	0,0	2,51	0,90
5. Davetkâ r	f	10	7	47	27	27	17	13	1	4	1	2,54	0,98
	%	9,9	13,2	46,5	50,9	26,7	32,1	12,9	1,9	4,0	1,9	2,28	0,80
6. Yeterli çevre donatılarna sahip	f	28	11	47	28	23	13	2	1	1	0	2,02	0,82
	%	27,7	20,8	46,5	52,8	22,8	24,5	2,0	1,9	1,0	0,0	2,76	0,73
7. Engelli ve yaş. İçin erişim	f	19	19	36	20	27	12	16	2	3	0	2,49	1,07
	%	18,8	35,8	35,6	37,7	26,7	22,6	15,8	3,8	3,0	0,0	1,94	0,86
8. Sosyal alan yeterliliği	f	23	9	50	33	22	10	5	1	1	0	2,12	0,86
	%	22,8	17,0	49,5	62,3	21,8	18,9	5,0	1,9	1,0	0,0	2,05	0,67
9. Yeşil alan yeterliliği	f	20	11	34	18	34	18	12	6	1	0	2,41	0,97
	%	19,8	20,8	33,7	34,0	33,7	34,0	11,9	11,3	1,0	0,0	2,36	0,94
Mimarlık=													
2,61													
Boyut Ortalama													
Şehir Bölge													
Planlama=													
2,41													

Tablo 5.30’da kullanıcılara “**tabloda verilen kriterleri bölüm binasının peyzaj tasarımına göre değerlendiriniz**” sorusu yönlendirilmiştir. Tablodaki sonuçlara göre **mimarlık bölümü öğrencileri**, insan ölçeği ile uyumu(%46,5) ve rahatlık hissi veren(%35,6) kriterlerini orta, geniş kriterini(%41,6) iyi düzeyde değerlendirmişlerdir. Ayrıca, kullanışlı(%36,6), davetkâr(%46,5), yeterli çevre donatılarına sahip(%46,5), engelli ve yaşlılar için erişim(%35,6), sosyal alan yeterliliği(%49,5) ve yeşil alan yeterliliği(%33,7) kötü olarak değerlendirilmiştir. **Şehir bölge ve planlama öğrencileri ise**, insan ölçeği ile uyumlu(%54,7), kullanışlı(%54,7) ve geniş(%39,6) kriterlerini orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Rahatlık hissi veren(%41,5), davetkâr(%50,9), yeterli çevre donatılarına sahip(%52,8), engelli ve yaşlılar için erişim(%37,7), sosyal alan yeterliliği(%62,3) ve yeşil alan yeterliliği(%34,0) kötü olarak değerlendirilmiştir. İki katılımcı grubundaki ortak sonuçlar ise, insan ölçeği ile uyumlu kriteri orta, davetkâr, yeterli çevre donatılarına sahip, engelli ve yaşlılar için erişim, sosyal alan yeterliliği ve yeşil alan yeterliliği kriterlerini büyük çoğunluğu kötü olarak değerlendirmişlerdir.

Bölüm binası yakın çevresinde engelli ve yaşlılar için erişim kolaylığını katılımcıların çoğu kötü değerlendirmiştir. Özellikle bölüm binası içerisinde bu durumun dikkate alınmadığı yorumu yapılabilir. Bazı yapılarda asansörün olmadığı, engelliler için gerekli rampaların bulunmadığı ve bu durumun dikkate alınmadığı yorumu yapılabilir(Tablo5.8). Ayrıca bölüm binası ve yakın çevresi katılımcılar tarafından yeterli çevre donatılarına sahip olmadığı belirtilmektedir. Yapılan gözlemler sonucu öğrenciler, hava almak için bölüm binasından çıktıklarında onları büyük ve geniş bir boşluk, beton bir zemin karşılamaktadır. Bu boşluğun kenarlarında oturma bankları bulunmakta öğrenciler bu sınırlı sayıda olan banklarda zaman geçirmektedir. Bölüm binası çevresinde az oranda yer alan yeşil alanlarda öğrenciler oturmakta ve zaman geçirmektedir(Tablo5.22.Bina çevresindeki sosyal alanlar). Bu durum, kamusal mekân tasarımında kullanıcı gereksinimlerinin karşılanabilmesi ve kalitenin sağlanabilmesi açısından olumsuz örnek özelliklerini taşımaktadır.

Tablo 5.31. Peyzaj Tasarım İlkelerini Bölüm Binası Peyzaj Çalışması Kapsamında Değerlendirme

		Çok kötü		Kötü		Orta		İyi		Çok iyi		Ort.	S.Sapma
		Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.	Mimarlık	Şeh. Böl. Pl.		
1. Fonksiyon ve işlevsellik	f	6	3	41	16	49	30	4	4	1	0	2,53	0,71
	%	5,9	5,7	40,6	30,2	48,5	56,6	4,0	7,5	1,0	0,0	2,66	0,71
2. Dizi-ritim	f	7	4	38	22	36	24	19	2	1	1	2,69	0,90
	%	6,9	7,5	37,6	41,5	35,6	45,3	18,8	3,8	1,0	1,9	2,51	0,77
3. Çevreye uygunluk	f	7	6	30	19	49	24	14	4	1	0	2,72	0,82
	%	6,9	11,3	29,7	35,8	48,5	45,3	13,9	7,5	1,0	0,0	2,49	0,80
4. Birlik kompozis.	f	6	4	29	22	47	24	18	3	1	0	2,79	0,84
	%	5,9	7,5	28,7	41,5	46,5	45,3	17,8	5,7	1,0	0,0	2,49	0,73
5. Ölçü ve proporsiyon	f	9	3	28	21	44	25	17	4	3	0	2,77	0,94
	%	8,9	5,7	27,7	39,6	43,6	47,2	16,8	7,5	3,0	0,0	2,57	0,72
6. Vurgu-egemenlik	f	8	6	34	22	43	21	12	4	4	0	2,70	0,92
	%	7,9	11,3	33,7	41,5	42,6	39,6	11,9	7,5	4,0	0,0	2,43	0,80
7. Denge	f	9	6	26	19	46	22	14	6	6	0	2,82	0,99
	%	8,9	11,3	25,7	35,8	45,5	41,5	13,9	11,3	5,9	0,0	2,53	0,85
Boyut Ortalama Mimarlık= 2,71 Şehir Bölge Planlama= 2,52													

Tablo 5.31’de katılımcılara “**tabloda verilen peyzaj tasarım ilkelerini bölüm binası peyzaj kapsamında değerlendiriniz**” sorusu yöneltilmiştir. Tablodaki sonuçlara göre **mimarlık bölümü öğrencileri**, dizi-ritim(%37,6) kriterini kötü olarak değerlendirmiş ve tabloda yer alan diğer kriterleri orta düzeyde olarak değerlendirmişlerdir. **Şehir bölge ve planlama bölümü öğrencileri ise**, vurgu-egemenlik(%41,5) kriterini kötü ve tabloda verilen diğer kriterleri büyük çoğunluğu ise orta düzeyde değerlendirmişlerdir. İki katılımcı grubundaki ortak sonuçlar ise, fonksiyon ve işlevsellik, çevreye uygunluk, birlik kompozisyon, ölçü ve proporsiyon kriterlerini orta düzeyde değerlendirmişlerdir.

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

“Mimarlık Fakültelerinde Mekânsal Performansın Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi: Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Örneği” başlığı altında gerçekleştirilen tez çalışmasında amaçlanan, mekânsal performansın düşük olduğu ve yeterince irdelenmediği düşünülen mekânların gereksinimlere yanıt verme düzeyinin kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi ve ileriye dönük tasarımlara katkıda bulunmaktır.

Konu hakkında daha önce yapılan çalışmalarda, ortaya atılan değerlendirme metotları sadece belirli mekân türlerine yönelik olması ve bütüncül yaklaşılmaması bir problem olarak algılanmıştır. Bu amaçla, ilk bölümlerde mekân ve mekânsal algı kavramları tanımlanıp arasındaki ilişki anlatılmıştır. Daha sonra kamusal mekânlarda kullanıcı gereksinimleri kavramları tanımlanmış ve kavramlar daha kolay anlaşılması açısından iki grup altında sınıflandırılmıştır: fiziksel kullanıcı gereksinimleri ve psiko-sosyal gereksinimler. Mekâna odaklanan çalışmada kullanım sürecinde değerlendirme ve performans kavramları alt başlıklarıyla açıklanmıştır. Daha sonra ise gerçekleştirilen alan çalışması ve bulgular yorumlanmıştır. Yapılan çalışma, kamusal veya yarı kamusal mekânların, kullanıcı gereksinimlerini karşılayabilmeleri için kullanıcılar üzerinden bazı kalite değerlerine sahip olmaları gerektiğini ortaya koymaktır.

Bu amaçla, yukarıda bahsedilen ve ilk bölümlerde kurulmaya çalışılan tanımlamalar, kavramsal ilişkiler, kullanıcı ve mekânsal performansın incelenmesi, kullanım sürecinde değerlendirme, yapılan alan çalışmasının bulguları, mimarlık fakültelerinin tasarımıyla ilgili olarak, seçilen Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Bölüm Binası üzerinde kullanıcı odaklı anket çalışması yapılmıştır. İlk aşamada mekânın konumu ve kullanıcıları tanımlanmış daha sonra mekân yakın çevresiyle beraber mekânsal analizi yapılmıştır. Anket çalışmasıyla birlikte veriler toplandıktan sonra bulgular bölümünde bu veriler işlenmiştir. Bulguların değerlendirilmesi sonucunda Erciyes Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi bölüm binası kullanıcılar tarafından birçok noktada yetersiz ve performansı düşük olarak değerlendirilmiştir. Köklü bir geçmişe sahip olan bölüm binasında şimdiye kadar herhangi bir yenilenme söz konusu olmaması hem fiziki olarak hem de psikolojik olarak yetersiz kalmıştır.

Kullanıcıların fizyolojik gereksinimlerinin karşılanabilmesi için konforlu, yeşil alanı bol ve sağlıklı çevreler yaratmak esastır. Anket sonuçlarında katılımcılar yeşil alan yeterliliğini, engelli ve yaşlılar için erişimi, davetkâr ve yeterli çevre donatılarına sahip olma kriterlerini kötü değerlendirmesi(Tablo5.30) fizyolojik gereksinimleri olumsuz etkilemekte ve performansı düşürmektedir. Bölüm binasında özellikle engelliler için gerekli ortam şartları bulunmamakta ve bu durum binanın teknik performans değerini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca alan çalışması sonuçlarına bakıldığında, bölüm binasını katılımcıların olumsuz değerlendirmesi(Tablo5.20) kullanıcıda içeriye dair bir merak ve teşvik duygusu uyandırmamaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda, Yüksek Öğretim yapılarında tasarım standartlarını gösteren herhangi bir çalışma ve veri tespit edilmemiştir. Eğitim yapıları asgari tasarım standartlarında yer alan yapılar; anaokulu, ilkokul, ortaokul ve lise olmak üzere bu yapıların asgari tasarım standartlarına yer verilmiştir. Üniversiteler için böyle bir asgari tasarım standartları çalışmasının olmaması, tez çalışmasında örnek olarak gösterilen yapı için standartlara göre yeterli veya yetersiz kalması değerlendirmesi yapılamamaktadır.

Sonuç olarak yapılan çalışma ve benzeri çalışmalar, kamusal mekân tasarımında ileriye dönük veri oluşturması ve faydalanılması için örnek oluşturması açısından önemlidir. Kamusal mekânlardan özellikle eğitim yapılarında, fiziksel konfor koşullarının sağlanması, mekân kalite düzeylerinin yüksek olması ve kullanıcı odaklı tasarımlar yapılması öğrenci başarısını, motivasyonunu, sosyal iletişimini, sağlığını ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği saptanmıştır. Performans düzeyini belirleyen kriterlerin dikkate alınmaması veya tasarım sürecine kullanıcının dâhil edilmemesi mekân performansını etkilediği ve kullanıcı memnuniyetsizliğine neden olduğu saptanmıştır. Kullanıcıların söz konusu mekânlar hakkındaki görüşleri, istek ve gereksinimlerinin net olarak belirlenmesi uygun tasarımların yapılması açısından önemli olup daha sağlıklı çözümler geliştirmede yardımcı olacaktır. Sonuçta, bu kriterlere uygun tasarımlar uzun yıllar yaşanacak mekânlar olacaktır.

Çalışmadan elde edilen sonuçlarından yararlanılarak, kamusal yapılarda ortamların, kullanıcıların fizyolojik, psikolojik ve sosyal özellikleri göz önüne alınarak uygun tasarımlar yapılması gerektiği, özellikle eğitim yapılarının tasarım sürecinde kullanıcılara yer verilmesi önerilmektedir. Ayrıca atölyeler, derslikler ve sınıflar farklı öğrenime veya öğretme tarzlarına uygun olarak öğrencilerin yeteneklerini geliştirecek, bilgisini artıracak ve grup çalışmalarını destekleyecek şekilde farklı mekânsal düzenlemelere izin veren esnek bir tasarım yaklaşımı geliştirilmelidir. İşlevsel performansı kriterlerinin sağlanabilmesi için uygun ortam koşullarının sağlanması gerekmektedir. Bunun için, öğrenci odaklı eğitim modeli üretip, modüler olarak kurgulanan mekânlar tasarlanmalıdır. Özellikle mekânsal analizleri iyi değerlendirip, kullanıcı etkenleri, esneklik, değişim, depolama, sirkülasyon ve kullanım gibi kriterleri içine alan işlevsel performans değerlerini tasarım aşamasında ön planda tutulmalıdır. Tasarım aşamasında kullanıcıların mekânsal sahiplenmelerini tetikleyen hem zihinsel hem de sosyal etkileşimlerini de arttıran bir mekânsal kurgu hedeflenmelidir.

Tasarımcılara, sadece mevcut ihtiyaçlara göre değil gelecekteki kullanım ihtiyaçlarına göre uyum sağlayabilecek, sürdürülebilir, iç mekânda kullanıcı ihtiyaçlarına yönelik konfor, güvenlik gibi değerlerin dikkate alınması gerektiğinin bilgilendirmesi yapılmalıdır. Ayrıca Yüksek Öğretim yapılarında herhangi bir asgari tasarım standartlarının olmaması ayrı bir problem olarak değerlendirilip istatistiksel veriler hazırlanmalıdır. Bu durum daha sonraki yapılacak çalışmalara da çok yardımcı olacaktır. Konforlu ve yüksek performanslı eğitim yapılarının tasarlanması eğitimle ilgilenen politikacı, yönetici, kuramcı, sosyolog, mimar vb. herkesin sorumluluğu altında olmalıdır.

KAYNAKÇA

- Acar, D. (2009). Belediyelerde Performans Ölçümü. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Akalın, A. (2001). Yalın Bir İşaret Dizgesi, Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi. **16**, 63-75.
- Akok, M. (1968). Kayseride Gevher Nesibe Sultan Darüşşifası ve Sahabiye Medresesi Rölöve ve Mimarisi, *Türk Arkeoloji Dergisi*. **17/1**, 133-184.
- Altman, I. 1975. The environment and social behavior: Privacy, Personal Space, Territory, and Crowding. Vol 11. Kaliforniya: Brooks / Cole Pub.
- Arnheim, R. 1977. The Dynamics of Architectural Form. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Asar, H. (2013). Mimari Mekân okumasında Algısal Deneyim Analizinin Bir Yöntem Yardımıyla İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir.
- Atabek, E. (2002). Kamusal Mekânlarda Kalite: Yıldız Teknik Üniversitesi Kampüsünde Kullanıcı Görüşlerine Dayalı Kalite Değerlendirmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Ateş, M. (1988).Toplu Konutlarda Esneklik Amaçlı Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, D. ve Yıldız, E. (2010). Yeniden Kullanıma Adaptasyonda Bina Performansının Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi, *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, **27/1**, 1-22.
- Aydınlı, S. (1986). Mekânsal Değerlendirmede Algısal Yargılara Dayalı Bir Model. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Aydoğan, H. (2017). İstanbul'daki Üniversite Kütüphanelerinde Mekân İle Kullanıcı İlişkilerinin Sentaktik Olarak İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bakırcıoğlu, R. 2012. Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü. 1.Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2003). Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar. Bağlam Yayıncılık. İstanbul.

Buğday, H. A. (1991). Endüstrileşmiş Toplu Konutta Farklı Kullanıcı Gereksinimleri Karşılıklı Çözümler Doğrultusunda Bir Mimari Tasarım Araştırması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Carlson, M. 2013. Performance: A Critical Introduction. Çev. Beliz Güçbilmez. 2014. Performans: Eleştirel Bir Giriş. 1.Baskı. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Cevizci, A. 1999. Paradigma Felsefe Sözlüğü. 8.Baskı. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Cilve, N. (2006). İlköğretim Ve Lise Eğitim Binalarının Kullanıcı Gereksinimlerinin ve Fiziksel Mekân Özelliklerinin Bina Değerlendirme Yöntemi İle Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Council of Europe., (1992). European Urban Charter. Conference of Local and Regional Authorities of Europe (CLRAE) on 18 March 1992, a Session held during the annual Plenary Session of the CLRAE (17-19 March 1992, Strasbourg). 10 Şubat 2019 tarihinde <https://rm.coe.int/168071923d>. adresinden alınmıştır.

Cüceloğlu, D. 2004. İnsan ve Davranışı – Psikolojinin Temel Kavramları. 13. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Dinç, P. (2002). Problem Araştırması’ndan Mimari Değerlere Geçişte Bina Programlama, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, **17/2**, 101-119.

Dinç, P. (2007). Mimari Tasarım Stüdyosunda Mekânsal - Davranışsal Değişkenlerin Öğrenci - Mekân Etkileşimindeki Rolü, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, **22/4**, 837-845.

Dinç, P. (1999). Kullanım Sürecinde Değerlendirme Yaklaşımı İle Kent Otobüs Terminallerinde Temel Program Kriterlerinin Saptanması, yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Dirksmeier, P. ve Helbrecht, I. (2008). Time, non-representational theory and the performative turn—Towards a new methodology in qualitative social research, *In Forum Qualitative Sozialforschung/Forum: Qualitative Social Research*, **9/2**, 55.

Doğan, Ö. (2006). Veri Zarflama Analizi İle Belediyelerde Performans Ölçümü: Kapadokya Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.

Douglas D. & Gifford R. (2001).Evaluation of the Physical Classroom by Students and Professors, *A Lens Model Approach, Educational Research*, **43/3**, 295-309.

Duru, D. (2015). Performans olgusu bağlamında beden mekân ilişkilerinin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Durur, G. (2018). Kent İçinde Konumlanan Mimarlık Fakültelerinin Fiziksel ve Performans Bileşenleri Açısından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Duman, M. (2013). Mimarlık Öğrencilerinin Aktif Olma Alanının Tanımlanması; “Herkes İçin Mimarlık” Oluşumu Üzerine Bir Değerlendirme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Falay, N. (2000). Yerel Yönetimlerde Performans Ölçümü: Bir Ön Çalışma, 15. Maliye Sempozyumu 15-17 Mayıs, Antalya.
- Fewings, R. (2001). Wayfinding and airport terminal design, *The Journal Of Navigation*, **54/2**, 177-184.
- Gehl, J., Kaefer, L.J. and Reigstad, S., (2006), Close Encounters with Buildings in Urban Design International, *Palgrave Macmillan*, **11**, 29-47.
- Gezer, H. (2008). Mekân ve Mekânın Algılanması, *Mimarlıkta Malzeme Dergisi*, **7**, 33-42.
- Gottdiener, M. (1993). A Marx for Our Time: Henri Lefebvre and The Production of Space, *Sociological Theory*, **11/1**, 129-134.
- Göktekin, E. (2002). Ortaöğretim Yapılarında Yeni eğitim Teknolojilerinin Yoğun Olarak Kullanıldığı Mekânların Kullanım sürecinde Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Güner, D. (2012). Performans ve edimsellik olarak mimarlık, *Ege Mimarlık Dergisi*, **81/2**, 24-29.
- Gür, Ş. Ö. 1996. Mekân Örgütlenmesi. Trabzon: Gür Yayıncılık. (9759490609)
- Hançerlioğlu, O. 1999. Felsefe Sözlüğü. 24.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hasol, D. 2019. Mimarlık Denince. 1.Baskı. İstanbul: Yem Yapımevi
- Hasol, D. 2010. Mimarlık ve Yapı Sözlüğü İngilizce-Türkçe / Türkçe-İngilizce, Dictionary of Architecture and Building English-Turkish / Turkish-English. 5.Baskı. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Hodgson, M. (2004). Case-study evaluations of the acoustical designs of renovated university classrooms, *Applied Acoustic*, **65**, 69-89.
- Joedicke, J. 1985. Raum und Form in der Architektur: Ä Über den behutsamen Umgang mit der Vergangenheit (Space and Form in Architecture). Auflage: 1. Stuttgart: Krämer
- Kahraman, H. B. (2006). Performans, Performative ve Bedenin Tamamlanma süreçleri. <http://research.sabanciuniv.edu/878/1/3011800000250.pdf>. (E.T.: 05.11.2018)
- Kahvecioğlu, H. (1998). Mimarlıkta Mekânsal İmaj: Mekânsal İmajın Oluşumu ve Yapısı Üzerine Bir Model. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Kenger, E. (2001). Denetim, Denetim Yardımcıları Eğitim Notu, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, Ankara. http://www.ydk.gov.tr/egitim_notlari/denetim.htm (E.T.: 24.01.2019).

Kirk, Nana, L., (1988). Factors Affecting Perceptions Of Safety In A Campus Environment. EDRA Conference Proceedings, Madison, WI, OmniPress.

Kuipers, B.(1982). The map in the head metaphore, *Environment and Behavior*, **14 /2**, 202-220.

Kutlu, M. (2017). Kayseri Çifte Medrese’de Gevher Nesibe Darüşşifası’nın Konumu Üzerine Bir Değerlendirme, *Sanat Tarihi Dergisi*, **26/2**, 363-377.

Lang, J. 1987. Creating Architectural Theory: The Role of Behavioral Sciences in Enviromental Design. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

Lang, J. 1989. Urban Design, The American Experience. Vol 2. New York: Van Nostrand Reinhold.

Larrain, J. 1995. Idcology and Cultural Identity. Çev. Neşe Nur Domaniç. İdeoloji Ve Kültürel Kimlik. 1.Baskı. İstanbul: Sarmal Yayınevi.

Lawrence, Roderick J. 1987. Housing, Dwellings and Homes: Design Theory, Research and Practice. Chichester: John Wiley and Sons.

Lefebvre, H. 1991. The Production of Space, translated by D. N. Smith. Blackwell Publishers, Oxford, Malden, Massachusetts

Levin, B.M. ve Groner, N. E. (1992). Human behavior aspects of staging areas for fire safety in gsa buildings. NIST, Building and Fire Research Laboratory.

Low, S. M. ve Altman, I. 1992. Place attachment: A conceptual inquiry. In I. Altman & S. M. Low (Eds.), Place Attachment (pp. 1-13). New York: Plenum Press.

Lutzkendorf, T., Speer, T., Szıigetı, F., Davıs, G., Roux, P.C., Kato, A., ...Tsuekawa, K. (2005). A comparison of international classifications for performance requirements and building performance categories used in evaluation methods. CIB 2005 Helsinki Symposium, International Council for Research and Innovation in Building and Construction, Helsinki, 61-80 Erişim Tarihi (29.11.2018).

Lynch, K. 2010. The Image of the City. Çev. İrem Başaran. 2016. Kent İmgesi. 12.Baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Marchant, J. R. V. .1948. “Cassell's Latin dictionary: (Latin-English and English-Latin)”, Cassell.

Maslow, A. (1943). Theory of Human Motivation, *Psychological Review*, **50**, 370-396.

Moles, A. ve Rohmer E. 1998. Psychosociologie de l'espace. Paris: Editions L'Harmattan.

Morley, D., Robins, K. 1997. Spaces of Identity. Çev. Emrehan Zeybekoğlu. 2011. Kimlik Mekânları. 2.Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Pallasmaa, J. And Holl, S. 2005. The Eyes of the Skin: Architecture and the Senses, 2nd Edition, John Wiley and Sons Limited. Çev. Aziz Ufuk Kılıç. 2011. Ten Gözleri: Mimarlık ve Duyular. İstanbul: Yem Yayınları.

Passini, R. E. (1977). Wayfinding: A study of spatial problem solving with implications for physical design. The Pennsylvania State University, Ph. D., Environmental Science.

Passini, R. 1984. Wayfinding in architecture. Vol 4. Newyork: Van Nostrand Reinhold Company.

Pektaş, E. Kadri. (2003). Belediye Yönetiminde Zabıta Hizmetleri ve 21.Yüzyıl Kentinde Zabıtanın Yeri. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Peponis, J., Zimring, C., ve Kyung Choi, Y. (1990). Finding the Building in the Wayfinding, *Environment and Behavior*, **22/5**, 555.

Preiser, Wolfgang F.E. (1973). Environmental Design Research, Ed. Wolfgang F.E., Pa: Dowden, Hutchinson and Ross, Stroudsburg.

Preiser, W.F.E., Rabinowitz, H.Z. and White, H.T. 1988. Post-Occupancy Evaluation. New York : Van Nostrand Reinhold.

Preiser, W.F.E., Vischer, C.,J. 1991. Design Innovation and the Challenge of Change. Design Intervention; Toward a More Humane Architecture. USA: Van Nostrand Reinhold Company.

Preiser, W. F. E., Schramm, U. 2005. A Conceptual Framework For Building Performance Evaluation, Assessing Building Performance, eds. W. F. E. Preiser, C. J. Vischer, Elsevier Butterworth, Heinemann; 15-26p.

Rapoport, A. 1987. Pedestrian Street Use: Culture and Perception, Public Streets for Public Use. New York: Colombia University.

Read, G. 2013. Introduction: The play's thing. M. Feuerstein ve G. Read (Edt.), Architecture as a performing art. Burlington: Ashgate Publishing Company.

Sanoff, H. 1977. Methods of Architectural Programming. Dowden, Hutchinson and Ross, Inc., USA.

Sarı, K. (2008). Kentsel Dış Mekân Tasarımına Kullanıcı Merkezli Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Sarp, A. (2007). Sağlıklı Yapının Sürdürülebilirlik Sürecine Yönelik Bir Model Önerisi. Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Schechner, R. 2013. Performance studies: An introduction. 3rd Edition. London: Routledge.

Songur, H.Mehmet. 1995. Mahalli İdarelerde Performans Ölçümü. 6.Baskı. Ankara: Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü.

Sümer, H.C. (2000). Performans Değerlemesine Tarihsel Bir Bakış ve Kültürel Bir Yaklaşım, Akademisyenler ve Profesyoneller Bakış Açısıyla Türkiye’de Yönetim, Liderlik ve İnsan Kaynakları Uygulamaları, Editör Yrd. Doç. Dr. Zeynep AYCAN, 1.baskı, Ankara; Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Tanyeli, U. ve Sözen, M. 1999. Sanat ve Kavram Terimleri Sözlüğü. 2.Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Urap (University Ranking by Academic Performance). (2009). 2018-2019 Türkiye Genel Sıralamaları. <http://tr.urapcenter.org/2018/>, (E.T.: 20.10.2018).

Yaldız, E. (2013). Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi. Konya.

Yaldız, E. ve Asatekin, N.Gül. (2016). Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi. *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, **33/2**, 161-182.

Yaldız, E. ve Asatekin, N.Gül. (2016). Anıtsal Yapıların Yeniden Kullanımında Kullanıcılar Üzerinden Kültürel Algı Performansı Değerlendirmeleri; Sivas Buruciye Medresesi Örneği. *Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi E-Dergisi Megaron*, **11/3**, 333-343.

Yıldırım Erniş, İ. (2012). Fiziksel Elemanların Yüzer Yapılarda Mekân Algısına Olan Etkileri: Çevre Ve İnsan Davranışı İlişkisi Bağlamında İrdelenmesi. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Zimring, C.M. and Reizenstein, J.E. (1980). Post-Occupancy Evaluation: An Overview, *Environment and Behaviour*, **12/4**, 429-450.

Wells, M. (2000). Office clutter or meaningful personal displays: The role of Office personalization in employee and organizational well-being, *Journal of Environmental Psychology*, **20**, 239-255.

İNTERNET KAYNAKLARI

1. Anonim. 2018a-b-c. <https://maps.google.com>. 18.12.2018.
2. Erciyes Üniversitesi. 2006. Erciyes Üniversitesi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Yayınları. <https://www.erciyes.edu.tr/>.17.12.2018.
3. Erciyes Üniversitesi resmi internet sayfası. Merkez Kampüs Yerleşim Planı. http://www.erciyes.edu.tr/tr/Eru_Kroki.pdf. 15.12.2018.
4. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi resmi internet sayfası. Tarihçe. <http://mimarlik.erciyes.edu.tr/icerikler/giris-hakimizda-tarihce>. 20.12.2018.

5. Erciyes Üniversitesi resmi internet sitesi. Tarihçe. <https://www.erciyes.edu.tr/kategori/ERU-HAKKINDA/Tarihce/2/58>. 27.12.2018.
6. Erciyes Üniversitesi resmi internet sitesi. Erciyes Üniversitesi 2009-2013 Stratejik Planı. <https://stratejikplan.erciyes.edu.tr/2009-2013/> 27.12.2018.
7. Erciyes Üniversitesi resmi internet sitesi. Erciyes Üniversitesi 2017-2021 Stratejik Planı. <https://strateji.erciyes.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/Plan2017-2021.pdf>. 29.12.2018
8. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi resmi internet sitesi. Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 2017-2021 Dönemi Stratejik Planı. <https://strateji.erciyes.edu.tr/ckfinder/userfiles/files/Plan2017-2021.pdf> 29.12.2018
9. Kayseri Büyükşehir Belediyesi, Selçuklu Uygarlığı Müzesi. <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme/selcuklu-uygarligi-muzesi>. 30.12.2018.
10. Pinterest. Nuray Asa, Gevher Nesibe Sultan Medresesi – Kayseri. <https://www.mailce.com/wp-content/uploads/2013/10/gevher-nesibe-sultan-medresesi-kayseri.jpg>. 21.12.2018.
11. Urap (University Ranking by Academic Performance). 2009. 2018-2019 Türkiye Genel Sıralamaları. <http://tr.urapcenter.org/2018/>. 01.01.2018.

EKLER

Ek 1: Anket Soruları

Anketi yapan: Burca Arar – Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Amaç: "Mimarlık Fakültelerinde Mekânsal Performansın Kullanıcılar Üzerinden Değerlendirilmesi; Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Örneği" başlıklı tez çalışması kapsamında; mekânın kullanıcı tarafından nasıl algılandığını, mekân ve yüklenilen işlevlerin amacına nasıl hizmet ettiği araştırılmaktadır. Anket çalışması kapsamında mimarlık fakültesi bölüm binası kullanıcılarının mekânı değerlendirilmesi istenip, mekânların ihtiyaçlara cevap verme performansının araştırılması amaçlanmaktadır.

Not: Bu ankette toplanan veriler bilimsel amaçla kullanılacak olup kişisel veriler paylaşılmayacaktır. Sorulara bilginiz dâhilinde doğru yanıt vermeniz araştırmanın güvenliği açısından gereklidir. Araştırma için verdiğiniz katkı ve ayırdığınız zaman için teşekkürler.

ANKET SORULARI

Cinsiyet	: Kız	☐	Erkek	☐
Okuduğu bölüm	: Mimarlık	☐	Şehir ve Bölge Planlama	☐
Sınıf	:			
Yaş	:			

1. Ne sıklıkla bölüm binasına geliyorsunuz?	b. Öğle arası 12:30- 13:30
a. Ayda 1 kereden daha az	c. Öğleden sonra 13:30- 17:30
b. Ayda 2-3 kez	d. Akşam 17:30- 21:30
c. Haftada birkaç gün	e. Gece 21:00’ dan sonra
d. Hafta içi her gün	4. Bölüm binasını dolaştığınızda onu hangi his ile değerlendirirsiniz?
e. Hafta içi ve hafta sonu	a. Merak
2. Bölüm binasında, gün içerisinde ne kadar vakit geçiriyorsunuz/geçirdiniz?	b. Kaybolma Hissi
a. 1 saatten az	c. Ferahlık
b. 1 saat- 3 saat arası	d. Tekinsizlik
c. 3 saat- 6 saat arası	e. Karmaşık
d. 6 saat-10 saat arası	5. Bölüm binasına dışarıdan baktığınızda içeriye dair nasıl bir fikir veriyor?
e. 10 saatten fazla	a. Okunaklı
3. Hafta içi hangi zaman aralıklarında düzenli olarak bölüm binasında oluyorsunuz? (birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)	b. Gizemli
a. Sabah 08:30 – 12:30	c. Davet edici
	d. İtici
	e. Sıradan

6. Bölüm binası ve yakın çevresinde kendinizi ait ve rahat hissettiğiniz mekân neresidir?

- a. Derslikler
- b. Tasarım stüdyoları
- c. Kantin
- d. Ortak kullanım alanları
- e. Bina çevresindeki sosyal alanlar

7. Bölüm binasının yakın çevresini peyzaj tasarımı olarak hangi sıfatlarla tanımlarsınız? (birden fazla işaretlenebilir)

☐ Tanımlayıcı / kolay	☐ Sıra dışı / şaşırtıcı
☐ Tarifsiz / karmaşık	☐ Sıradan / alışılmış
☐ İlgi çekici	☐ Samimi / sıcak
☐ Sıkıcı	☐ Resmi / soğuk

Ö1: Bölüm binasında teknik performansın değerlendirilmesi kapsamında tablodaki verileri değerlendiriniz.

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
1.Doğal aydınlatma					
2.Yapay aydınlatma					
3.Akustik					
4.Havalandırma					
5.Mekân ısısı					
6.Yangın güven.					

Ö2: Genel olarak bölüm binasındaki yapı elemanlarını nasıl değerlendirirsiniz?

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
1.Duvarlar					
2.Döşemeler					
3.Tavanlar					
4.Pencereler					
5.İç kapılar					
6.Dış kapılar					
7.Zeminler					
8.Bina girişi					

Ö3: Bölüm binasında işlevsel performansın değerlendirilmesi kapsamında tablodaki verileri değerlendiriniz.

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
1.Dersliklerin kullanıma uygunluğu					
2.Dersliklerde kullanıcı konforu					
3.Dersliklerde mobilya düzeni					
4.Mekânların yüksekliği					
5.Sosyal mekânlarda bulunan ekipmanların konforu					
6.Mekânların estetik görünümü					
7.Mekânların farklı kullanıma uygunluğu					

Ö4: Bölüm binasında işlevsel performansın değerlendirilmesi kapsamında mekânların büyüklüklerini tablodaki verileri değerlendiriniz.

	Yetersiz	Gereğinden küçük	Yeterli	Büyük	Gereğinden büyük
1.Derslikler					
2.Atölyeler					
3.Öğretim üyeleri odaları					
4.Sosyal mekânlar					
5.Laboratuvar					
6.Kütüphane					
7.Konferans S.					
8.Tuvaletler					
9.Maket ve metal işleri atölyesi					
10.Malzeme atölyesi					
11.Depo ve arşiv					
12.Öğrenci kulüpleri o.					
13.Kırtasiye					
14.Teknolojik S.					
15.Yapı malzemesi o.					

Ö5: Bölüm binasında, aşağıda belirtilen kriterleri nasıl değerlendirirsiniz?

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
1.Genel tasarım kavramı					
2.Dış mekân kullanım					
3.Aktivite mekânları					
4.Mekânsal ilişkiler					
5.Yeni ihtiyaçlara göre uyarlama					
6.Güvenlik					
7.Çevresel konfor					
8.Dış mekân estetik kalitesi					
9.İç mekân estetik kalitesi					
10.Bina girişi					

Ö6: Tabloda verilen kriterleri bölüm binasının peyzaj tasarımına göre değerlendiriniz

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
1.İnsan ölçeği ile uyumlu					
2.Kullanışlı					
3.Geniş					
4.Rahatlık hissi veren					
5.Davetkâr					
6.Yeterli çevre donatılarına sahip (kent mobilyaları vb.)					
7.Engelliler ve yaşlılar için erişim kolaylığı					
8.Sosyal alanların yeterliliği					
9.Yeşil ve ağaçlık alanların yeterliliği					

Ö7: Tabloda verilen peyzaj tasarım ilkelerini bölüm binası peyzaj çalışması kapsamında değerlendiriniz.

	Çok kötü	Kötü	Orta	İyi	Çok iyi
1.Fonksiyon ve işlevsellik					
2.Dizi-ritim					
3.Çevreye uygunluk					
4.Birlik kompozisyon					
5.Ölçü ve proporsiyon					
6.Vurgu-egemenlik					
7.Denge					

EK 2: Erciyes Üniversitesi Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı İzin Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 04/02/2019-E.2093

 T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Yapı İşleri ve Teknik Daire Başkanlığı

Sayı :87313241/770/E. 2093
Konu :Eğitim İşleri (Burca ARAR)

04/02/2019

SAYIN BURCA ARAR

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde yapmakta olduğunuz 'Mimarlık Fakültelerinde Mekansal Performansın Kullanıcılar üzerinde Değerlendirilmesi; Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Örneği' başlıklı tez çalışmanız kapsamında üniversitemizin mimarlık fakültesi projeleri ilgili yazı ile talep edilmiştir. Mimari proje sadece yüksek lisans tez çalışmasında faydalanılması üzere verilmiş olup telif hakları kapsamında yazılı izin olmadan bu belgelerin / projelerin çoğaltılması, yayınlanması, kopyalanması ve kullanılması yasaktır.

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır

Prof.Dr. Murat BORLU
Rektör Yardımcısı

EK :
Talep (4 Sayfa)

Elden teslim aldım

04/02/2019 Bür.Pers. : H.AKA
04/02/2019 Sürekli İşçi : B.ERTAŞ
04/02/2019 Ş.Müd. : G.BAŞOL
04/02/2019 D.Bşk. V. :Dr. Ö.M.KAYIRGA
04/02/2019 G.Sek. V. :Öğr.Gör. M.YENİSU

Evrakın Doğrulama İçin : <http://byys.erciyes.edu.tr/Verim-Sorgula/validat.asp?qr7V=HELCEL8MB> Pn : 10622
Yardımcı Muhafız: Teferrüat Başpınar Sokak 38280 Talas KAYSERİ
Telefon: +90352 437 49 30
e-Posta: yazi@erciyes.edu.tr

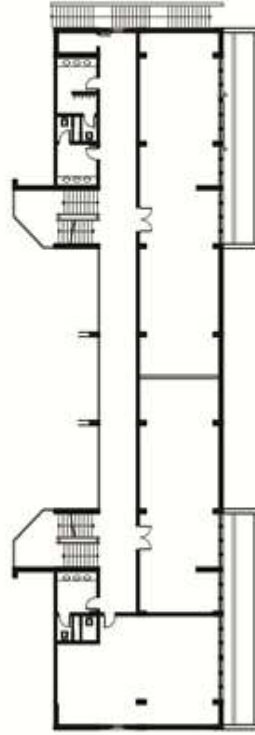
Azmetmiş bşp: sdr-şubur: Hakk Aka
Faks: +90352 437 52 75
Elektronik Ağ: http://yapiteleri.erciyes.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

EK 3: Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekanlığı Anket İzin Belgesi

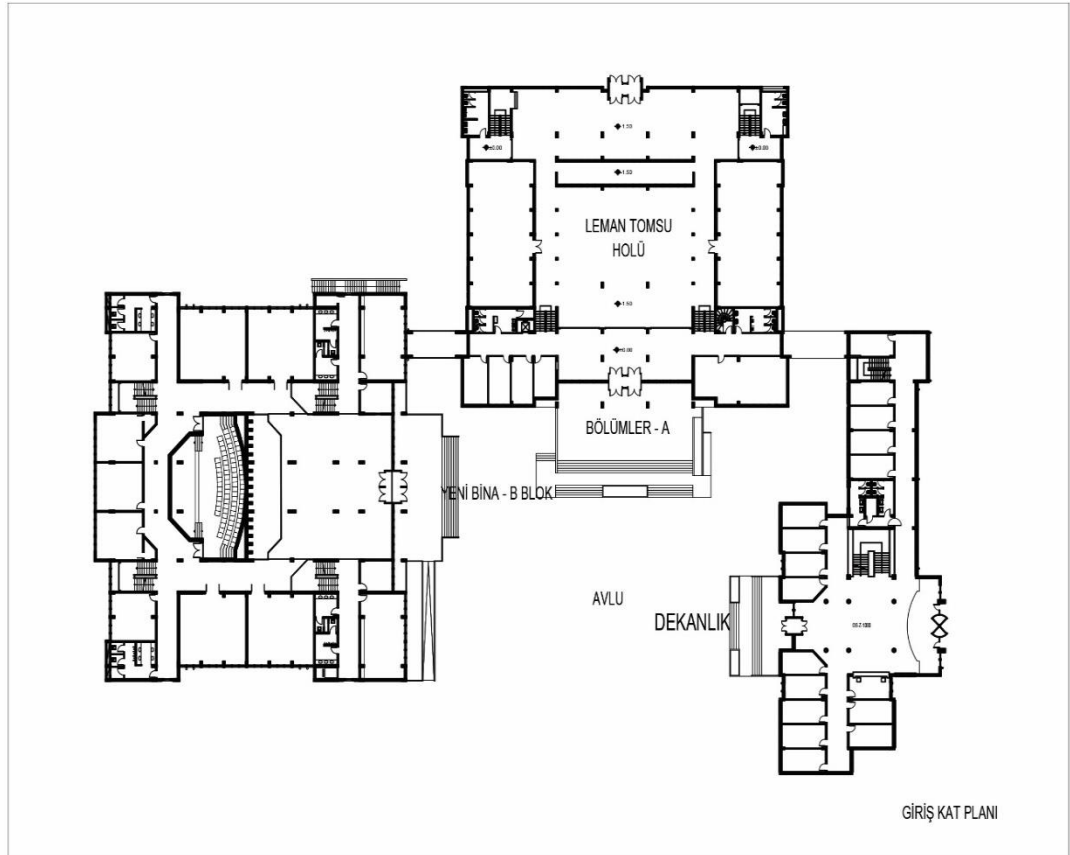
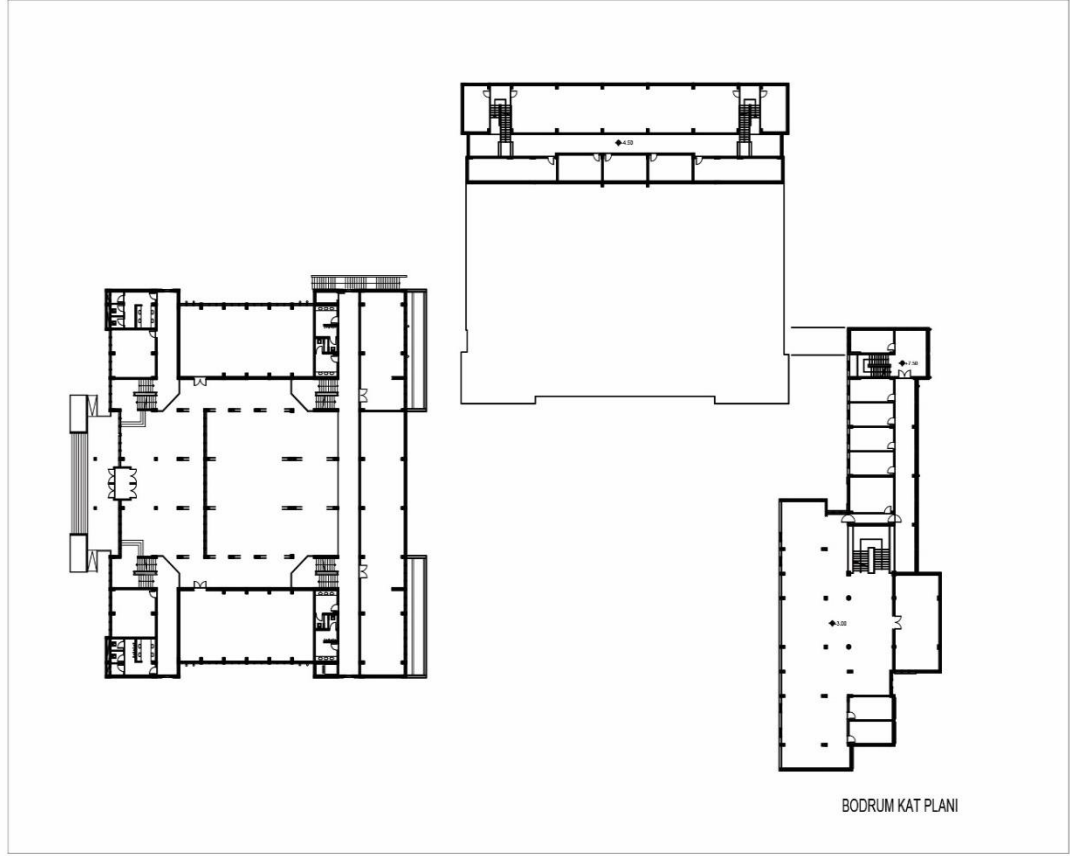
Evrak Tarih ve Sayısı: 19/03/2019-E.5016		
	T.C. ERCIYES ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ Mimarlık Fakültesi Dekanlığı	
Sayı :44470192/300/E. 5016		19/03/2019
Konu :Öğrenci İşleri (Genel)		
Sayın Burca ARAR		
İlgi : 25.02.2019 tarihli dilekçeniz.		
İlgi dilekçeniz incelenmiş olup, "Mimarlık Fakültelerinde mekansal performansın kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi; Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Örneği" başlıklı teziniz için talep ettiğiniz anket çalışması Dekanlığımızca uygun bulunmuştur. Bilgilerinizi rica ederim.		
e-imzalıdır		
Prof.Dr. Veysel ASLANTAŞ Dekan V.		
Evrak Doğrulamak İçin : http://ebys.erciyes.edu.tr/enVision/Sorgula/validate_doc.aspx?V=BE94KCNK9		Pin : 21802
Yenidoğan Mahallesi Ahmet El Biruni Caddesi 38280 Talas KAYSERİ		Ayrıntılı bilgi için irtibat: Burcan Kaya
Telefon: +90 352 437 52 82		Faks: +90 352 437 65 54
E-Posta: mimarlik@erciyes.edu.tr		Elektronik Ağ: http://mimarlik.erciyes.edu.tr
Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.		

EK 4: Erciyes Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimari Projeleri

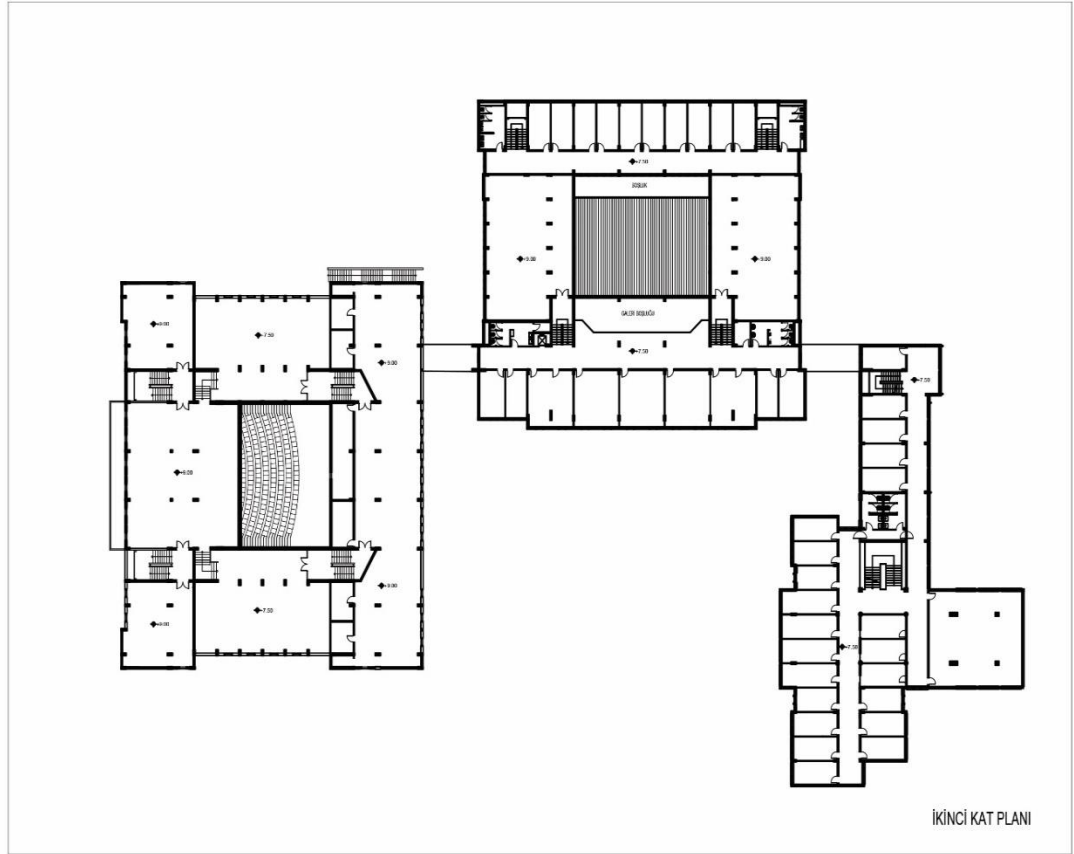
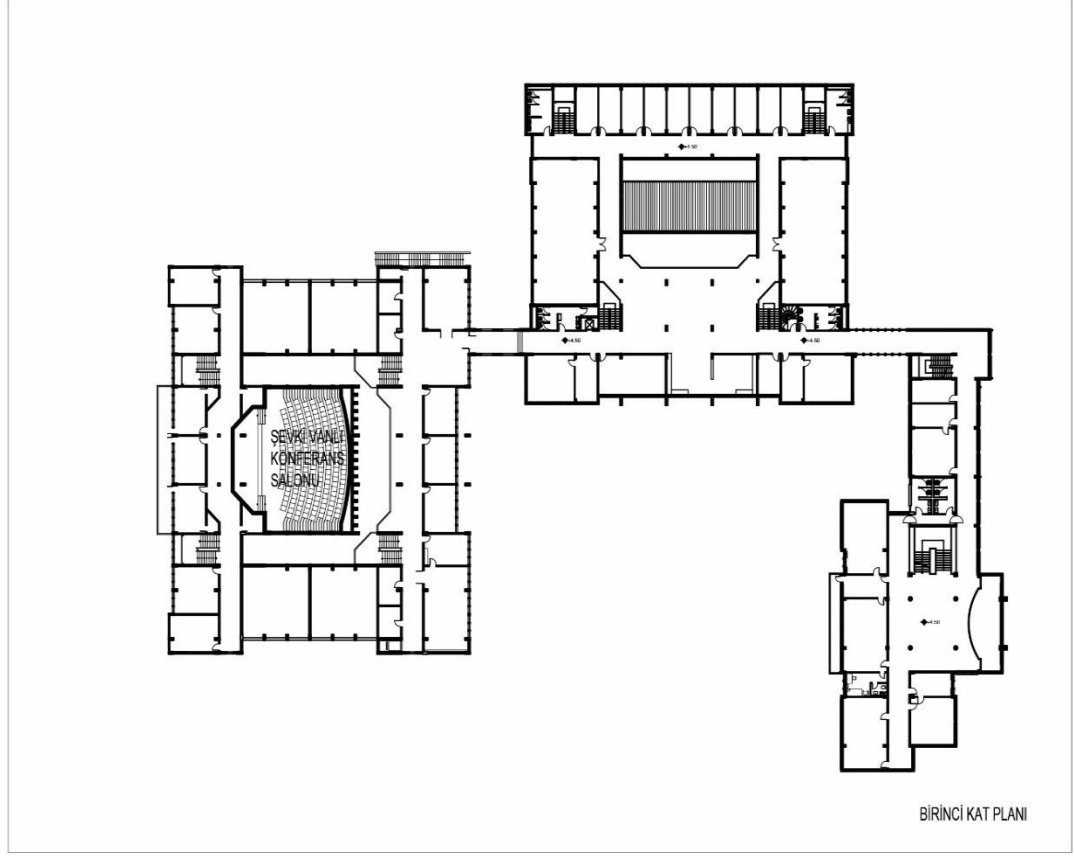

2. BODRUM KAT PLANI (ek bina)

Kaynak: Erciyes Üniversitesi Yapı İşleri (02.04.2019)

Kaynak: Erciyes Üniversitesi Yapı İşleri (02.04.2019)

Kaynak: Erciyes Üniversitesi Yapı İşleri (02.04.2019)